

Obsah

Seznam použitých zkratk	4
Úvod a hlavní zjištění	6
1. Soužití Romů a většinové společnosti	11
1.1. Emancipace – podpora rovnosti, začleňování a participace	11
1.2. Anticiganismus	13
2. Institucionální a finanční zabezpečení romské integrace	18
2.1. Institucionální zabezpečení romské integrace v roce 2022	18
2.2. Financování romské integrace	24
2.2.1. Fondy EU	24
2.2.2. Dotační programy na národní úrovni	27
3. Situace Romů v jednotlivých oblastech integrace	37
3.1. Vzdělávání	42
3.1.1. Předškolní vzdělávání	43
3.1.2. Základní vzdělávání	45
3.1.3. Sekundární a terciární vzdělávání	50
3.2. Zaměstnanost	52
3.2.1. Aktivní politika zaměstnanosti	56
3.2.2. Podpora (sociálního) podnikání	59
3.2.3. Diskriminace na trhu práce	59
3.3. Bydlení	61
3.3.1. Sociální bydlení	65
3.3.2. Diskriminace na trhu s bydlením	65
3.4. Zdraví	67
3.4.1. Odškodnění protiprávně sterilizovaných žen	69
3.5. Romská kultura, jazyk a dějiny	70
3.5.1. Romský jazyk, jeho výuka a podpora	74
3.5.2. Dějiny a kultura Romů a správa pietních míst romského holokaustu	75
3.5.3. Muzeum romské kultury, příspěvková organizace	79
Závěr	81

Seznam tabulek

Tabulka 1: Výbory, komise a pracovní skupiny v krajích	21
Tabulka 2 Srovnání finančních prostředků (v Kč) vynaložených ze státního rozpočtu na podporu romské integrace v letech 2015–2022	28
Tabulka 3 Přehled finančních prostředků za rok 2022 použitých ze státního rozpočtu na podporu romské integrace	28
Tabulka 4 Index sociálního vyloučení (2017–2022) v obcích podpořených v dotačním programu Podpora terénní práce v roce 2022	34
Tabulka 5: Nejvyšší dosažené vzdělání romské populace	47
Tabulka 6: Vzdělanostní struktura obyvatel SVL a obecné populace	47
Tabulka 7: Jaké vzdělání by si přáli respondenti z romské populace, aby dosáhlo jejich dětí, které teď chodí na základní školu	48
Tabulka 8: Hlavní pracovní aktivita Romů a neromů v SVL	52
Tabulka 9: Zaměstnanost osob v romské populaci ve věku 20–64	52

Tabulka 10: Postavení respondentů z řad romské populace na trhu práce (osoby ve věku 20–64 let).....	53
Tabulka 11: Důvody nehledání práce u romské populace; možnost více odpovědí ..	54
Tabulka 12: Evidence romské populace na Úřadu práce ČR	54
Tabulka 13: Zaměstnanost a účast na vzdělávání mladých lidí v romské populaci (16–29 let).....	55
Tabulka 14: Důvody nehledání práce – ženy v romské populaci (20–64 let); možnost více odpovědí.....	55
Tabulka 15: Zaměstnanost v romské populaci dle pohlaví.....	55
Tabulka 16: Bytová deprivace u romské populace	62
Tabulka 17: Přelidněná domácnost u romské populace	62
Tabulka 18: Podíl domácností s náklady na bydlení vyššími než 40 % jejich příjmů podle formy bydlení	63
Tabulka 19: Subjektivní hodnocení zdravotního stavu romské populace	68
Tabulka 20: Přehled nejvýznamnějších kulturních akcí, na kterých byla prezentována romská kultura v roce 2022.....	70
Tabulka 21: Studijní obory na vysokých školách v ČR zaměřené na studium romistiky	74

Seznam grafů

Graf 1: Průměrná výše úvazku romského poradce v kraji v roce 2022	23
Graf 2: Počet obcí v kraji se SVL	39
Graf 3: Počet obcí v kraji a počet obcí v kraji se SVL.....	39
Graf 4: Počet ORP k počtu ORP se SVL, kde žijí převážně příslušníci romské menšiny	40
Graf 5: Počet ORP k počtu ORP se SVL, kde žijí převážně příslušníci romské menšiny	40
Graf 6: Skutečnosti ovlivňující možnost dosažení vzdělání.....	42
Graf 7: Srovnání odhadovaného podílu romských žáků vzdělávaných podle RVP ZV UV s odhadovaným podílem romských žáků v ZŠ ve školních letech 2015/2016–2021/2022	49
Graf 8: Kumulace hygienických problémů v bydlení v SVL – porovnání Romové v SVL, neromové v SVL a obecná populace (v %)	61
Graf 9: Hygienické problémy v bydlení v SVL – porovnání Romové v SVL, neromové v SVL a obecná populace (v %).....	61

Seznam obrázků

Obrázek 1: Index sociálního vyloučení v obcích v roce 2022	23
Obrázek 2: Geografická poloha obcí podpořených v dotačním programu Podpora terénní práce v roce 2022 v ORP s mírou sociálního vyloučení (index sociálního vyloučení).....	34

Seznam příloh

Příloha 1 Seznam nejvýznamnějších romských a proromských NNO působících v jednotlivých krajích	84
Příloha 2 Projekty podpořené z dotačních titulů Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.....	94
Příloha 3 Projekty podpořené z dotačních titulů Ministerstva kultury.....	95
Příloha 4 Projekty podpořené z dotačních titulů Úřadu vlády ČR	95

III.

**Zpráva o stavu romské menšiny
v České republice
za rok 2022**

Seznam použitých zkratk

Agentura	Agentura pro sociální začleňování
APK	Asistent prevence kriminality
APZ	Aktivní politika zaměstnanosti
ČR	Česká republika
ČOI	Česká obchodní inspekce
ČSÚ	Český statistický úřad
ČŠI	Česká školní inspekce
CVVM	Centrum pro výzkum veřejného mínění
CZ PRES	Předsednictví ČR v Radě EU
ESF	Evropský sociální fond
ESIF	Evropské strukturální a investiční fondy
EU	Evropská unie
FRA	Agentura Evropské unie pro základní práva
IHRA	Mezinárodní aliance pro připomínání holocaustu
IROP	Integrovaný regionální operační program
KVOP	Kancelář veřejného ochránce práv
MK	Ministerstvo kultury
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MRK	Muzeum romské kultury
MSP	Ministerstvo spravedlnosti
MŠ	Mateřská škola
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MV	Ministerstvo vnitra
MZ	Ministerstvo zdravotnictví
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí
NNO	Nestátní nezisková organizace
OP JAK	Operační program Jan Amos Komenský
OP VVV	Operační program výzkum, vývoj, vzdělávání
OP Z+	Operační program Zaměstnanost plus
ORP	Obec s rozšířenou působností
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
RVNM	Rada vlády pro národnostní menšiny
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
RVP ZV UV	Rámcový vzdělávací program se sníženými nároky na výstupy ze vzdělávání z důvodu mentálního postižení

RVZRM	Rada vlády pro záležitosti romské menšiny
SILC	Výběrové šetření příjmů a životních podmínek domácností
SVL	Sociálně vyloučené lokality
SLBD	Sčítání lidu, domů a bytů
SZÚ	Státní zdravotnický ústav
ÚP ČR	Úřad práce ČR
VPP	Veřejně prospěšné služby
RILSA	Výzkumný ústav práce a sociálních věcí

Úvod a hlavní zjištění

Předseda vlády ve spolupráci se zmocněnkyní vlády pro záležitosti romské menšiny předkládá, na základě usnesení vlády ze dne 8. března 2022 č. 169 o Zprávě o stavu romské menšiny v České republice za rok 2021, tento materiál s cílem přiblížit aktuální situaci Romů v České republice a poskytnout přehled realizovaných aktivit vedoucích ke zlepšení jejich situace.

Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2022 (dále jen „Zpráva“) je zpracována na základě podkladů, které byly Úřadu vlády České republiky (dále jen „Úřad vlády“) na jeho žádost poskytnuty jednotlivými orgány státní správy a dalšími institucemi, zejména Muzeem romské kultury (dále jen „MRK“). Významným zdrojem informací navíc byli krajší koordinátoři pro romské záležitosti, kteří stejně jako v předchozích letech zpracovali podklady dle osnovy vypracované Úřadem vlády. Jednotlivé kapitoly jsou doplněny o informace plynoucí ze závěrečných zpráv o realizaci projektů v rámci dotačních programů Podpora terénní práce, Podpora koordinátorů pro romské záležitosti a Prevence sociálního vyloučení a komunitní práce, informace poskytnutých členy Rady vlády pro záležitosti romské menšiny (dále jen „RVZRM“), nestátními neziskovými organizacemi (dále jen „NNO“) a veřejně dostupnými statistikami a informacemi o romské menšině.

V roce 2022 realizoval Výzkumný ústav práce a sociálních věcí (dále jen „RILSA“) v rámci projektu **„Vytvoření systému sběru kvantitativních dat pro vyhodnocení situace Romů v české společnosti“¹ výběrové šetření romské populace (dále jen „šetření RILSA“)**. Výsledky šetření byly prezentovány ve formě vyhodnocených indikátorů, jež se RILSA zavázal sledovat. Sledované indikátory byly zvoleny tak, aby byly porovnatelné s hodnotami naměřenými v obecné populaci v rámci standardních výběrových šetření realizovaných Českým statistickým úřadem, jako je sčítání lidu, domů a bytů, Životní podmínky (EU-SILC) nebo Výběrové šetření pracovních sil. Vyhodnocené indikátory z šetření RILSA představují vzhledem ke své výpovědní hodnotě unikátní a významný zdroj dat o romské populaci. Data z šetření RILSA jsou ve velkém rozsahu využity ve Zprávě. Hodnoty indikátorů jsou z metodologických důvodů² platné pouze pro výběrový vzorek, proto **pokud v textu uvádíme ve spojitosti s šetřením RILSA termín „romská populace“, máme tím na mysli výběrový soubor romské populace**. Podrobná data z šetření jsou uvedena v kapitole 3.

V roce 2022 stejně jako v předchozích letech působila v ČR řada romských a proromských organizací. Na centrální úrovni byla činná střešní organizace **RomanoNet, z. s.** Za účelem posílení participace Romů a s ohledem na rostoucí význam a dopad romských a proromských nestátních neziskových organizací byly tyto osloveny a následně poskytly podklady do této Zprávy i vybrané romské a proromské NNO. Pohled romských a proromských NNO na situaci Romů v jednotlivých oblastech integrace je obsažena v kapitole 3 Zprávy. Zpráva doposud vycházela pouze z informací o aktivitách veřejného sektoru v oblasti integrace romské menšiny, proto považujeme informace od romských a proromských NNO za důležitý zdroj ke zmapování situace romské menšiny z pohledu občanské společnosti a k širšímu popisu situace romské menšiny v České republice.

¹ Projekt je podpořen grantem z Norska v rámci programu Fondů EHP a Norska 2014–2021.

² Vzhledem k pravděpodobnostnímu výběru respondentů a velikosti vzorku má RILSA ambici výsledky, které vypovídají o respondentech, zobecnit na celou romskou populaci (vymezenou na základě sebeidentifikace nebo romského původu indikovaného jazykem), zatím ale nebyly uvedeny intervaly spolehlivosti (s výjimkou vybraných sociodemografických charakteristik – 8. část dokumentu) a data nejsou převážena. Viz Fonádová a kol. 2022. Výsledky výběrového šetření romské populace – vyhodnocení indikátorů. Praha: RILSA; https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_534.pdf, str. 12

V roce 2022 byla **jmenovaná historicky první zmocněnkyně vlády pro záležitosti romské menšiny (dále jen „zmocněnkyně pro romské záležitosti“)** Lucie Fuková, jejíž rolí se Zpráva podrobněji zabývá v kapitolách 1.1 a 2.1.

Podobně jako v předchozích letech bylo hodnocení dopadů realizovaných aktivit komplikováno faktem, že v České republice nejsou plošně sledovány počty Romů a jejich účast na aktivitách NNO a jednotlivých orgánů státní správy. V případě počtu Romů uvedených v této Zprávě jde proto zpravidla o kvalifikované odhady zainteresovaných aktérů, zejména z řad krajských koordinátorů pro romské záležitosti, romských poradců v obcích s rozšířenou působností či terénních pracovníků, není-li uvedeno jinak.

Obsah a struktura Zprávy jsou obdobné jako v předchozích letech. První kapitola se zabývá tématem soužití Romů a většinové společnosti. Kapitola zároveň shrnuje nejdůležitější události roku 2022, které mohly ovlivnit vztahy romské menšiny a většinové společnosti. Ve druhé kapitole je představeno institucionální a finanční zabezpečení romské integrace. V této kapitole je souhrnně a v souladu s nařízením vlády č. 98/2002 Sb., kterým se stanoví podmínky a způsob poskytování dotací ze státního rozpočtu na aktivity příslušníků národnostních menšin a na podporu integrace příslušníků romské komunity, uveden přehled vyhodnocení využití dotací poskytnutých ze státního rozpočtu na aktivity příslušníků národnostních menšin, v tomto případě na podporu aktivit romské menšiny.

Další kapitoly popisují situaci v jednotlivých oblastech integrace. Postupně je tak představeno téma vzdělávání, zaměstnanosti, bydlení, zdraví a romská kultura, jazyk a dějiny.

Níže uvádíme přehled hlavních zjištění jednotlivých kapitol Zprávy. Potvrzuje se trend, že v oblasti romské integrace nedochází k zásadním změnám. Ve sledovaných oblastech zásadní problémy přetrvávají. Ve Zprávě je takto například popsána stagnace v oblasti vzdělávání. Stejně tak jako v roce 2021 lze pozitivní trendy najít v oblasti emancipace Romů a rozvoji romské kultury, ve které došlo ke dvěma zásadním událostem, a to jmenování historicky první zmocněnkyně vlády pro záležitosti romské menšiny a k demolici areálu bývalého vepřína v Letech u Písku, na jehož místě pokračuje budování památníků holokaustu Romů a Sintů.

Soužití Romů a většinové společnosti

Výzkum „Romové a soužití s nimi očima české veřejnosti – duben/květen 2023“ ukázal, že 48 % respondentů hodnotí soužití s Romy jako „spíše špatné“ (v roce 2019 48 %), 15 % „velmi špatné“ (v roce 2019 24 %), 31 % „spíše dobré“ (v roce 2019 22 %) a 1 % „velmi dobré“ (v roce 2019 1 %). 5 % respondentů odpovědělo, že neví.³ V porovnání s rokem 2019 se zvýšilo pozitivní hodnocení soužití Romů a neromské většiny o 9 %, o stejnou výši procentních bodů se snížilo negativní hodnocení. V roce 2023 bylo zjištěno nejnižší negativní hodnocení (resp. nejvyšší pozitivní hodnocení).

Emancipace – podpora rovnosti, začleňování a participace

Zastoupení Romů ve volených funkcích na národní či lokální úrovni je však pořád mizivé. Nejsou přítomni v Senátu Parlamentu ČR a po volbách v roce 2021 nezasedl žádný/á Rom/Romka ani do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Minimálně 215 Romů a Romek kandidovalo v roce 2022 v komunálních volbách, v senátních volbách kandidoval jediný Rom. V oblasti emancipace Romů došlo k významné události, a to jmenování historicky první zmocněnkyně vlády pro záležitosti romské menšiny. Zřízení pozice zmocněnce pro záležitosti romské menšiny bylo jedním z opatření Strategie romské integrace 2021-2030.

Anticiganismus

Podle Zprávy o extremismu a předsudečné nenávisti na území České republiky v roce 2022⁴ bylo policií zjištěno 149 trestných činů s nenávistným podtextem, o 41 více než v roce 2021. Za rok 2022 policie evidovala 73 osob stíhaných pro skutky s nenávistným podtextem. Pro trestné činy spáchané s rasovým podtextem bylo pravomocně odsouzeno 61 osob. Zpráva uvádí, že v roce 2022 bylo evidováno 20 trestných činů motivovaných nenávistí proti Romům, což představuje pokles o 13 skutků proti roku 2022. Významné množství projevů anticiganismu souviselo s diskriminací romských uprchlíků z Ukrajiny.

Institucionální a finanční zabezpečení romské integrace

Ve struktuře institucionálního zajištění romské integrace na centrální úrovni nastala významná změna jmenováním zmocněnkyně vlády pro záležitosti romské menšiny Lucie Fukové. Na krajské úrovni se podílejí na politice integrace Romů krajští koordinátoři pro romské záležitosti. Na lokální úrovni by měli zajišťovat integraci romské menšiny především romští poradci, terénní pracovníci, NNO a lokální konzultanti Agentury.

Financování romské integrace

³ Otázka všem respondentům: „Jak celkově hodnotíte soužití romské a neromské populace v České republice? Jako velmi dobré, spíše dobré, spíše špatné, velmi špatné?“

⁴<https://www.mvcr.cz/clanek/extremismus-vyrocní-zpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx>

Financování romské integrace a aktivit příslušníků romské menšiny na národní úrovni je realizováno zejména prostřednictvím dotačních programů administrovaných MŠMT, MK a Úřadem vlády. Alokace výše finančních prostředků na dotační programy uvedených poskytovatelů je zpravidla stabilní. Kromě národní úrovně je romská integrace financována i ze zdrojů EU – OP JAK, OPZ+ nebo Národním plánem obnovy.

Vzdělávání

V posledních pěti letech nedošlo ke snížení podílu romských žáků ve speciálních třídách, ani k jejich desegregaci v rámci běžných tříd a škol. Legislativní změny přijaté také jako reakce na rozsudek D. H. a ostatní versus Česká republika, které měly přispět k začlenění dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do hlavního vzdělávacího proudu, byly v případě romských dětí ze sociálně slabého prostředí úspěšné jen částečně. Vliv na segregaci ve vzdělávání mají i lokální aktéři a decentralizace systému školství. Naopak pozitivní změny lze sledovat v oblasti předškolního vzdělávání. Dle MŠMT se podíl dětí zapsaných do povinného předškolního vzdělávání v posledním roce před zahájením povinné školní docházky zvýšil od zavedení tohoto opatření od školního roku 2017/2018 o 1,7 p.b. Ještě výraznější zvýšení se týkalo podílu dětí zapsaných do povinného předškolního vzdělávání ve strukturálně postižených regionech – v Karlovarském a Ústeckém kraji.

Zaměstnanost

Podle šetření romské populace RILSA⁵ celkem 49,6 % romské populace ve věku 20–64 let uvedlo, že má placenou práci nebo alespoň pracovalo v posledních 4 týdnech, což je nižší podíl ve srovnání s mírou zaměstnanosti (podílem zaměstnaných) v obecné populaci, která pro stejnou věkovou kategorii v roce 2021 dosahovala 80 %. Šetření RILSA zkoumalo i šedou ekonomiku, tj. podíl osob, které pracují bez písemně uzavřené pracovní smlouvy, podle zjištění šetření tvoří takovou skupinu celkem 6,8 % zaměstnanců mezi romskou populací (a další 1,6 % uvedlo, že neví, zda takovou smlouvu má).

Bydlení

Šetření Agentury o životech Romů v SVL zjistilo, že se Romové a Romky v SVL potýkají s horší kvalitou bydlení než neromové v SVL. Romové v SVL se v oblasti bydlení nejvíce potýkali s problémy s hlukem, znečištěním v okolí a plísněmi. Podle šetření RILSA žije 31,5 % osob z romské populace ve stavu bytové deprivace. V případě obecné populace to v roce 2020 podle Eurostatu bylo 8,8 %. Dále se dle RILSA Romové potýkají s přelidněnými domácnostmi nebo s vysokými náklady za bydlení. Zároveň lze usuzovat, že náklady na bydlení se ještě zvýšily v důsledku skokového nárůstu cen energií v roce 2022. Nesnadný přístup Romů ke standardnímu bydlení potvrdili i krajsí koordinátoři pro romské záležitosti. Mezi překážky v oblasti bydlení, kterým Romové čelí, zařadili koordinátoři diskriminaci, nedostatek bytů pro vícečetné rodiny či vysoké vstupní kauce.

Zdraví

Dle krajských koordinátorů se Romové potýkali s problémy se zajištěním registrace u praktických lékařů pro děti i dospělé, stomatologů a dalších specialistů jako jsou gynekologové nebo psychologové. Jedním z důsledků nedostupnosti lékařské péče je dle krajských

⁵ Fonádová a kol. 2022; https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_534.pdf

koordinátorů následné zanedbání preventivních prohlídek či povinných očkování u dětí. V průběhu roku 2022 pokračoval proces odškodnění protiprávně sterilizovaných osob. MZ bylo upozorněno Radou vlády pro záležitosti romské menšiny a neziskovými organizacemi na problematické aspekty mechanismu odškodnění obětí nezákonných sterilizací (na délku správního řízení, které často překračuje zákonnou lhůtu 60 dní, nízký počet pracovníků věnující se agendě a špatnou informovanost, resp. složitost poskytovaných informací žadatelům/žadatelkám). Další problematiku oblast shledala RVZRM v případě přijatelných důkazních prostředků, kdy bylo MZ upozorněno na skutečnost, že žadatelé a žadatelky mnohdy již nedisponují lékařskou dokumentací, která představuje pro MZ zásadní důkazní prostředek, a ani jiným písemným důkazem.

Kultura

MRK jako nejvýznamnější romská kulturní instituce pokračovalo v roce 2022 ve správě a budování památníků holokaustu Romů a Sintů v Hodoníně u Kunštátu a v Letech u Písku. Dne 22. července 2022 byla v areálu bývalého vepřína v Letech u Písku po několikaletých přípravách symbolicky zahájena jeho demolice za účasti osobností z řad politického i veřejného života a zároveň i aktivistů, pamětníků i potomků přeživších z tzv. cikánského tábora v Letech u Písku.

1. Soužití Romů a většinové společnosti

Centrum pro výzkum veřejného mínění (dále jen „CVVM“) se v rámci svého šetření na jaře 2023 zabývalo otázkou vzájemného soužití romské menšiny s ostatními obyvateli ČR. Výzkum „Romové a soužití s nimi očima české veřejnosti – duben/květen 2023“ (dále jen „výzkum CVVM“) se dále věnoval názorům na možnosti, které Romové mají v české společnosti, a zjišťoval postoje veřejnosti k tomu, jak vláda a místní samosprávy řeší problematiku romské menšiny. Výzkum nezahrnoval vyloučené lokality, proto jsou respondenti, z většiny z majoritní populace⁶. Poslední obdobný výzkum se konal v roce 2019, výzkum byl taktéž proveden CVVM.

Dle výzkumu hodnotí 48 % respondentů soužití s Romy jako „spíše špatné“ (v roce 2019 48 %), 15 % „velmi špatné“ (v roce 2019 24 %), 31 % „spíše dobré“ (v roce 2019 22 %) a 1 % „velmi dobré“ (v roce 2019 1 %). 5 % respondentů odpovědělo, že neví.⁷ V porovnání s rokem 2019 se zvýšilo pozitivní hodnocení soužití Romů a neromské většiny o 9 %, o stejnou výši procentních bodů se snížilo negativní hodnocení. Šetření realizované CVVM probíhá od roku 1997 a za dobu realizace šetření bylo nejvyšší negativní hodnocení zjištěno v roce 2013, v roce 2023 bylo zjištěno nejnižší negativní hodnocení (resp. nejvyšší pozitivní hodnocení). Do jaké míry se na tomto výrazném pozitivním posunu podílí období covid-19, válka na Ukrajině a příliv ukrajinských migrantů, nárůst cen nejen energií a jiné problémy, které patrně odsunuly romskou otázku mimo pozornost veřejnosti, nebylo dle CVVM možné z dat určit⁸.

Dle výzkumu CVVM také vyplývá, že v hodnocení celkového soužití Romů s ostatními jsou mezi různými sociodemografickými skupinami mírné rozdíly. Nejmladší a také nejstarší respondenti hodnotí soužití lépe (zhruba třetina odpovědí je, že soužití je „spíše dobré“), respondenti středních věkových kategorií zastávají pozitivní hodnocení v jedné čtvrtině odpovědí. Podobně lidé s nižším vzděláním jsou více kritičtí – pětina z nich hodnotí soužití jako „velmi špatné“, kdežto mezi maturanty a vysokoškoláky je to jen desetina. V předchozích šetřeních byl vliv sociodemografických charakteristik nevýznamný.

Výzkum se také zabýval tím, jaké mají Romové v některých oblastech života možnosti v porovnání s většinovou neromskou populací. V porovnání se situací ostatních obyvatel polovina (50 %) české veřejnosti vnímá jako horší možnosti Romů při zaměstnávání, 31 % při získávání bydlení a 27 % při získávání vzdělání. 39 % české neromské veřejnosti vnímá horší postavení Romů ve veřejném a občanském životě.

Dle šetření VÚPV se 49 % romské populace cítilo stigmatizováno z důvodu své romské etnicity.⁹

1.1. Emancipace – podpora rovnosti, začleňování a participace

Romům jako občanům ČR přísluší politická práva, např. účast na správě věcí veřejných. Zastoupení Romů ve volených funkcích na národní či lokální úrovni je však pořád mizivé. Nejsou přítomni v Senátu Parlamentu ČR a po volbách v roce 2021 nezasedl žádný Rom ani do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Minimálně 215 Romů a Romek kandidovalo v roce 2022 komunálních voleb, v senátních volbách kandidoval jediný Rom. Podle zjištění zpravodajské serveru Romea.cz uspělo v komunálních volbách 13 romských kandidátů a kandidátek. Jednalo se o kandidáta ANO (Chomutov, Stříbro), ODS (Praha 14), OMMO (Lom),

⁶ https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5669/f9/ov230707.pdf

⁷ Otázka všem respondentům: „Jak celkově hodnotíte soužití romské a neromské populace v České republice? Jako velmi dobré, spíše dobré, spíše špatné, velmi špatné?“

⁸ Dostupné na

https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5669/f9/ov230707.pdf

⁹ Fonádová a kol. 2022; https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_534.pdf

Sdružení pro Olomoučany (Olomoučany), PRO! Ústí (Ústí nad Labem), SPD (Krupka), Místní hnutí nezávislých za harmonický rozvoj obcí a měst (Šluknov), pro Vintířov (Vintířov), Za obec a změny k lepšímu (Vřesová).

V rámci šetření RILSA uvedla třetina respondentů z romské populace s právem volit (33 %), že k volbám chodí, přičemž 11 % téměř vždy. Naopak voleb se neúčastní dvě třetiny osob oprávněných volit. Pro obecnou populaci není k dispozici srovnatelný údaj.

V oblasti emancipace došlo k významné události, a to jmenování první zmocněnkyně vlády pro záležitosti romské menšiny. Blíže je role zmocněnkyně popsána v kapitole 2.1.

Za účelem posílení účasti Romů v rozhodovacím procesu na národní úrovni nadále i v roce 2022 působily RVZRM a Rada vlády pro národnostní menšiny (dále jen „RVNM“). Na úrovni krajů, hlavního města Prahy a obcí s rozšířenou působností (dále jen „ORP“) působí výbory pro národnostní menšiny.¹⁰ Kromě toho se zástupci romské menšiny účastní jednání pracovních skupin na některých ministerstvech. V případě Ministerstva kultury (dále jen „MK“), MŠMT a Úřadu vlády jsou Romové členy dotačních komisí. Dále jsou Romové zastoupeni v pracovních orgánech Ministerstva práce a sociálních věcí (dále jen „MPSV“) či Ministerstva vnitra (dále jen „MV“) a platformách operačních programů fondů EU.

Od 1. července 2022 do 31. prosince 2022 **předsedala Česká republika Radě EU** (dále jen „CZ PRES“). V rámci CZ PRES proběhly dvě předsednické akce zaměřené na romskou menšinu. První akci **15. evropskou platformu pro začleňování Romů (15th European platform for Roma inclusion)** pořádalo ve dnech 25.-26.10.2022 Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále jen (MPSV“). Evropská platforma pro začleňování Romů ("EPRI") sdružuje vlády jednotlivých států, EU, mezinárodní organizace a romskou občanskou společnost. Jejím cílem je podněcovat spolupráci a výměnu zkušeností v oblasti úspěšného začleňování Romů. Na 15. evropské platformě pro začleňování Romů se sešlo přibližně 200 účastníků, kteří diskutovali o stavu evropských politik rovnosti a začleňování Romů. Diskuse se zaměřily na sdílení osvědčených postupů a zkušeností při implementaci a monitorování národních romských strategických rámců. Platforma také poskytla fórum pro prezentaci klíčových poselství z hodnocení národních romských strategických rámců ze strany Evropské komise¹¹. Diskuse potvrdily, že je třeba zachovat silnější politické úsilí, aby bylo dosaženo společných cílů strategického rámce EU pro romskou problematiku do roku 2030. Dále s ohledem na invazi Ruska na Ukrajině a příchodem velkého množství uprchlíků, včetně těch romských, kteří patří do skupiny zvláště zranitelných skupin uprchlíků, účastníci apelovali na adekvátní uspokojení potřeb zranitelných romských válečných uprchlíků. Účastníci jednání dospěli k závěru, že by členské státy měly plně využít svých národních romských strategických rámců k řešení potřeb romských uprchlíků z Ukrajiny a k zajištění poskytnutí nediskriminačního přístupu k základním službám. Účastníci jednání apelovali na členské státy, aby zvýšili finanční alokaci v oblasti rovnosti a inkluze Romů a co nejvíce využili dostupného financování z fondů EU, budovaly kapacity nestátních neziskových organizací na národní a lokální úrovni a uznali segregaci Romů v bydlení a vzdělávání jako projev strukturálního anticiganismu. Příslušné autority na centrální, krajské a lokální úrovni by měly podporovat pozitivní diskurz o důležitosti desegregace v těchto oblastech.

Druhou předsednickou akcí zaměřenou na romskou menšinu bylo **Setkání národních romských kontaktních míst pro integraci Romů a občanské společnosti**. Národní romská kontaktní místa jsou zodpovědná především za realizaci a monitorování národních strategií romské integrace. Podporují nadnárodní spolupráci v rámci Evropské unie a výměnu správných postupů a sdílení dobrých praxí. V každém členském státě Evropské unie bylo

¹⁰ Více informací o RVZRM, RVNM a výborech pro národnostní menšiny je uvedeno v kapitole 2. Instrukční zabezpečení romské integrace.

¹¹ Zpráva shrnující projednanou agendu setkání dostupná zde 2022-epri-final-event-report.pdf (roma-platform-nrcp-2022.eu)

zřízeno jedno takové kontaktní místo, v České republice tuto roli plní Kancelář Rady vlády pro záležitosti romské menšiny. Cílem setkání, které pořádal 26.–27.10. 2022 Úřadem vlády ČR, bylo přispět ke spolupráci národních kontaktních míst s občanskou společností v širším kontextu EU. Mezi diskutovanými tématy byla participace Romů na veřejném životě a tvorbě politik v členských zemích a na úrovni Unie, zmocňování Romů, anticiganismus a kultura připomínání, a představení výsledků šetření Roma Survey 2021 realizované Agenturou EU pro základní práva (dále jen „FRA“).

V roce 2022 stejně jako v předchozích letech působila v ČR řada romských a proromských NNO. Soupis nejvýznamnějších organizací dle krajů je uveden v příloze č. 1. Na centrální úrovni byla aktivní střešní organizace RomanoNet, z. s., která vznikla v roce 2017 za účelem zastřešovat a koordinovat součinnost NNO pracujících s romskou menšinou v ČR. Posláním organizace RomanoNet je prosazovat integrační politiku, která klade důraz na dodržování lidských práv, rovnosti, participaci Romů ve veřejném životě a jejich zapojení do rozhodovacích procesů. V roce 2022 se RomanoNet podílel na monitorovací zprávě hodnotící Strategii romské integrace 2021–2030. V monitorovací zprávě doporučuje vládě ČR zlepšení v oblasti sběru etnických dat, propagace Strategie romské integrace mezi širokou veřejností, efektivního využití finančních prostředků z fondů EU, rozpočtů krajů a soukromého sektoru k financování romské integrace a implementace Strategie romské integrace 2021–2030, diskriminace, anticiganismu a výuce o nich. Organizace RomanoNet s vyjádřila k přípravě statutu zmocněnce pro záležitosti romské menšiny. Důvodem nespokojenosti je skutečnost, že statut nebyl připravován společně se zástupci romské občanské společnosti. RomanoNet také poukázal na to, že vládní Strategie rovnosti, začleňování a participace Romů na příštích 10 let dostatečně nezohledňuje potřebu udržování a posilování romské identity.

1.2. Anticiganismus

Česká delegace v Mezinárodní alianci pro připomínání holocaustu (IHRA) se podílela na formulaci právně nezávazné pracovní definice anticiganismu/diskriminace Romů, která byla přijata členskými státy v roce 2020. Anticiganismus / diskriminace Romů je definován jako „taková forma vyjadřování a jednání jedinců i politiky a praxe institucí, která vede k marginalizaci či vylučování Romů, devalvování romské kultury a životního stylu, fyzickému násilí či projevům nenávisti namířeným na Romy i další jedince a skupiny, kteří jsou považováni za ‚Cikány‘, jsou na tomto základě stigmatizováni či na tomto základě byli za dob nacismu nebo i dnes cílem perzekuce. Z důvodu této diskriminace se následně s Romy zachází jako s domnělou cizí, odlišnou skupinou a jsou spojováni s celou řadou urážlivých stereotypů a zkreslených představ, které samy o sobě představují specifickou formu rasismu.“¹² Ministerstvo zahraničních věcí ČR opakovaně deklarovalo, že bude pokračovat v úsilí o dosažení podpoření této definice v obou komorách Parlamentu ČR.

Podle Zprávy o extremismu a předsudečné nenávisti na území České republiky v roce 2022¹³ bylo policií zjištěno 149 trestných činů s nenávisným podtextem, o 41 více než v roce 2021. Za rok 2022 policie evidovala 73 osob stíhaných pro skutky s nenávisným podtextem. Pro trestné činy spáchané s rasovým podtextem bylo pravomocně odsouzeno 61 osob. Zpráva uvádí, že v roce 2022 bylo evidováno 20 trestných činů motivovaných nenávistí proti Romům, což představuje pokles o 13 skutků proti roku 2021. Tyto trestné činy se v roce 2022 podílely na celkovém počtu trestných činů s extremistickým podtextem 13,4 %. V roce 2021 se jednalo

¹² https://www.rommuz.cz/file/other/skoly-a-deti/Materialy-ke-stazeni/CS_IHRA-Working-Definition-Antigypsyism-Anti-Roma-discriminationuu-2020_Oct_8%201.pdf. Blíže se definici věnuje Zpráva o stavu romské menšiny za rok 2020.

¹³ <https://www.mvcr.cz/clanek/extremismus-vyrocní-zpráva-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx>

o 30,6 %. Dle materiálu byly v roce 2022 anticiganistické projevy na ústupu, objevovaly se zejména k romským uprchlíkům z Ukrajiny.

Organizace In Iustitia, která se dlouhodobě věnuje monitoringu násilí z nenávisti, zaznamenala ve svých průběžných zprávách o předsudečném násilí v roce 2022 celkem 7 útoků namířených proti Romům, což je ve srovnání s rokem 2021 o 6 méně. Ve sledovaném období 1. 1. – 31. 3. 2022 zaznamenala 3 případy, ve druhém kvartálu od 1. 4. – 30. 6. 2022 2 případy, ve třetím kvartálu od 1. 7. – 30. 9. 2022 nebyl zaznamenán žádný případ a v posledním kvartálu od 1. 10. – 31. 12. 2022 dva útoky namířené proti Romům.¹⁴

Veřejný ochránce práv obdržel v roce 2022 celkem 19 podnětů, v nichž stěžovatelé namítali diskriminaci z důvodu romské etnicity. Z toho ve 12 podnětech namítali diskriminaci v některé z oblastí, které pokrývá zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon). Nejvíce podnětů se týkalo oblasti bydlení (6 podnětů), dále vzdělávání (3 podněty) a práce a zaměstnání (2 podněty), 1 podnět se týkal oblasti zboží a služeb. Z oblastí mimo působnost antidiskriminačního zákona se většina podnětů s námitkou diskriminace z důvodu romské etnicity týkala oblasti sociálního zabezpečení.

V následujících odstavcích jsou v krátkosti popsány některé případy slovních či fyzických útoků na Romy, případně rozhodnutí soudů v těchto případech. Nejedná se o vyčerpávající seznam událostí, které souvisejí s anticiganismem v ČR.¹⁵

Bývalý poslanec SPD Miloslav Rozner byl podmíněčně odsouzen za své výroky o romském koncentračním táboře v Letech u Písku, který v prosinci 2017 označil za „neexistující pseudokoncentrák“. Miloslav Rozner čelil obžalobě kvůli popírání, zpochybňování, schvalování a ospravedlňování genocidy. Příklad se před soud dostal až nyní, protože bývalý poslanec měl poslaneckou imunitu.¹⁶

V Bílině se před volbami do obecních zastupitelstev šířily falešné letáky vybízející k tomu, aby lidé nevolili Tomáše Vandase a jeho uskupení Čistá a bezpečná Bílina, protože sebere Romům sociální dávky. Leták se snažil působit dojmem, že ho vytvořili právě bílinští Romové. Distribucí letáku se zabývala policie. Místní Romové jsou přesvědčeni, že leták šířil právě Vandas a jeho spolustraníci. Policie později potvrdila, že za předvolebními letáky stálo s největší pravděpodobností samo hnutí Čistá a bezpečná Bílina. Podle policie zadal distribuci České poště Ladislav Mrvík, který za hnutí kandidoval a stal se zastupitelem. Dle policie byl leták možná neetický, jednalo se o tzv. „negativní reklamu“, jeho napsáním a distribucí mezi občany Bíliny nebyl porušen zákon¹⁷.

Magistrát města Ústí nad Labem udělil pokutu ve výši 1 000 Kč Miroslavu Brožovi za vyvěšení česko-romské vlajky na svém vlastním balkoně jako připomínku Mezinárodního dne Romů. Podle správního orgánu se dopustil přestupku znevažování státního symbolu. Česko-romskou vlajku vytvořil v roce 2013 slovenský umělec Tomáš Rafa, aby upozornil na to, že Romové nejsou majoritní společností považováni za Čechy a ocitají se v nucené izolaci.¹⁸ Brož nejprve

¹⁴ <https://in-ius.cz/zpravy-o-predsudecnem-nasili/>.

¹⁵ Více případů anticiganismu je možné najít v průběžných zprávách o předsudečném násilí In Iustitia (odkaz viz výše) nebo na Romea.cz.

¹⁶ <https://romea.cz/cz/domaci/byvaly-poslanec-spd-rozner-celi-zalobe-kvuli-vyrokum-o-pseudokoncentraku-v-letech-u-pisku>

¹⁷ <https://romea.cz/cz/domaci/policie-za-falesnymi-protiromskymi-predvolebnimi-letaky-stoji-hnuti-za-ktere-kandidoval-tomas-vandas-distribuci-zadal-soucasny-zastupitel-biliny>

¹⁸ https://in-ius.cz/wp-content/uploads/2022/05/i-kvartalni-zprava_1.3.-31.3.2022.pdf,

<https://romea.cz/cz/domaci/absurdni-rozhodnuti-magistrat-usti-nad-labem-udelil-pokutu-za-vyveseni-cesko-romske-vlajky-u-prilezitosti-mezinarodniho-dne>

podal odpor, později se odvolal ke krajskému úřadu, který rozhodnutí ústeckého magistrátu zrušil.

Starosta Poděbrad Jaroslav Červinka na červnovém jednání zastupitelstva vyprávěl rasistickou historku a naznačil v ní, že by se Romové měli střílet. Popisoval dopravní nehodu, kterou způsobili psi, jejichž majitelem byl Rom. Červinka zasahujícím policistům údajně řekl, že by bylo lepší je zastřelit. Policista namítl, že ti psi za to nemůžou, na což Červinka reagoval, že neměl na mysli ty psy. Po poradě s vedením hnutí STAN, jehož je členem, se omluvil. Vedení strany se od jeho výroku distancovalo, z kandidátní listiny pro nadcházející volby ho ale nevyřadilo. Po kritice laxního postupu vedení strany vyzval předseda STAN a ministr vnitra Vít Rakušan Červinku k odstoupení z kandidátky. Ten se rozhodl také ukončit své členství ve straně a z kandidátky odešli i ostatní členové hnutí v Poděbradech. Zvuková stopa Červinkových rasistických výroků ze záznamu jednání zastupitelstva zmizela. Ačkoli sám starosta Deníku N tvrdil, že o upravení záznamu nic neví, později přiznal, že to byl on, kdo zvuk na nahrávce nechal smazat.¹⁹

Generální inspekce bezpečnostních sborů uzavřela případ úmrtí Roma Stanislava Tomáše při loňském červnovém policejním zákroku v Teplicích s tím, že policisté nespáchali trestný čin. Evropské centrum pro práva Romů a Fórum pro lidská práva se v souvislosti se závěry GIBS chtějí obrátit na příslušné státní zastupitelství se stížností na postup orgánů činných v trestním řízení.²⁰ Podle stanoviska bývalé zástupkyně ombudsmana Moniky Šimůnkové policie několikrát pochybila při zatýkání Roma Stanislava Tomáše, který při zákroku v červnu 2021 zemřel. Policie podle ní pochybila tím, že přivolala záchrannou službu se zpožděním, policisté nemonitorovali zdravotní stav zadrženého a nesejmuli pouta dotyčné osobě z rukou a nezahájili okamžitou resuscitaci.²¹

Romští uprchlíci z Ukrajiny

Po vypuknutí války na Ukrajině, která začala 24. února 2022, Česká republika přijala velké množství uprchlíků z Ukrajiny. V české společnosti se vzedmula velká vlna solidarity s uprchlíky. Příchod uprchlíků provázela ale také diskriminace směřovaná na romské uprchlíky z Ukrajiny. Podle výzkumu PAQ Research²² projevy nesnášenlivosti zažila od Čechů bezmála třetina ukrajinských Romů. Byly popsány konkrétní případy ponižování, nadávek, fyzického napadení, šikanování skrze neopodstatněné stížnosti, šíření nepodložených obvinění či hoaxů a diskriminace v městské hromadné dopravě nebo při ubytování. Romové se potýkali s neochotou úřadů i jednotlivců jim poskytnout bydlení. Nejviditelnějším symbolem selhání v zajištění odpovídajícího bydlení romským uprchlíkům bylo pražské hlavní nádraží, kde příchozí Romové z Ukrajiny včetně dětí přespávali. Za účelem poskytnutí dočasného přístřeší pro romské uprchlíky z Ukrajiny, kteří přebývali na pražském hlavním nádraží, bylo postaveno stanové městečko v Troji s kapacitou 150 lůžek. Vznik stanového městečka byl spojen s nedostatečnou kapacitou hl. m. Prahy. Ubytování ve stanovém městečku zabezpečovala Správa uprchlických zařízení s hl. m. Praha. Na poskytování služeb se podílela organizace Romodrom.

¹⁹ https://in-ius.cz/wp-content/uploads/2022/11/iii-kvartalni-zprava_1.7.-30.9.2022.pdf, <https://romea.cz/cz/domaci/cela-kandidatka-stan-v-podebradech-odstoupi-do-voleb-pujde-s-jinou-znackou>, <https://denikn.cz/979283/starosta-podebrad-lhal-o-smazani-zvuku-z-nahravky-na-ktere-mluvi-o-strileni-romu/>

²⁰ https://in-ius.cz/wp-content/uploads/2022/05/i-kvartalni-zprava_1.3.-31.3.2022.pdf, <https://romea.cz/cz/domaci/organizace-chteji-podat-stiznost-kvuli-uzavreni-vysetrovani-smrti-stanislava-tomase.podpori-pravniho-zastupce-rodiny-aby-se>

²¹ <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/10368>

²² <https://www.paqresearch.cz/post/ua-romove>

Zaznamenaná diskriminace romských uprchlíků ze strany českých úřadů se projevovala při procesu žádosti romských uprchlíků z Ukrajiny o dočasnou ochranu a při poskytování bydlení. Podle Iniciativy Hlavák nebyla vytvořena žádná podpora pro lidi, kteří až deset dní čekali na Hlavním nádraží v Praze na vyřízení kontroly spojené se žádostí o dočasnou ochranu. Romští uprchlíci museli dále často řešit pozbytí nároku na další pomoc státu v oblasti bydlení, a to v případech, kdy daným osobám stát bydlení poskytl, dotyční z něho však odešli. Důvodem odcházení romských uprchlíků byla skutečnost, že byli umístěni do detenčních center ve špatných podmínkách. Některým romským uprchlíkům bylo znemožněno o dočasnou ochranu požádat s odůvodněním, že dané osoby nedisponují cestovním dokladem nebo razítkem vstupu do schengenského prostoru. Dle ministra vnitra Víta Rakušana však nebyly pasy uprchlíků striktně kontrolovány a zpřísnění kontrolní praxe spojoval s příchodem romských uprchlíků.²³ Dle zástupců Iniciativy Hlavák bylo vymáhání uvedených podmínek ve velké části selektivní, tj. aplikováno především na romské uprchlíky, kdežto u neromských byla snaha ze strany úřadů hledat jiné možnosti, jak prokázat požadované údaje o příchodu.²⁴

Častým argumentem pro zamítnutí žádosti romských uprchlíků o dočasnou ochranu bylo dvojí občanství – ukrajinského a maďarského. Dle legislativy není možné žádat o dočasnou ochranu v členské zemi EU, pokud má žadatel občanství jiné členské země EU. Zástupci NNO si všímali odlišného přístupu kontroly dvojího občanství u romských uprchlíků a u neromských uprchlíků z Ukrajiny.²⁵ Další konkrétní případy diskriminace romských uprchlíků z Ukrajiny jsou uvedeny níže.

Politici na celostátní i regionální úrovni útočili na romské uprchlíky, obviňovali je z kriminality nebo zneužívání českého sociálního systému kvůli dvojímu občanství (ukrajinskému a maďarskému). V polovině června 2022 se ukázalo, že z 5000 prověřovaných uprchlíků má maďarské občanství jen 150 lidí.²⁶ Dále se ukázalo, že policie zvýšenou kriminalitu v místech jejich přechodného pobytu neevidovala. Přesto byli romští uprchlíci z mnoha českých měst vyháněni a museli přespávat v nevyhovujících podmínkách.²⁷ Odlišný přístup k romským uprchlíkům z Ukrajiny byl politickými zástupci obhajován právě dvojím občanstvím, kvůli kterému se o romské uprchlíky nemůže postarat Česká republika, ale měli by o pomoc požádat maďarskou stranu. O velkém počtu romských uprchlíků s maďarským pasem mluvil jihomoravský hejtman Jan Grolich, moravskoslezský hejtman Ivo Vondrák i ministr vnitra Vít Rakušan.²⁸ Jihočeský hejtman Martin Kuba a pardubický hejtman Martin Netolický hovořili přímo o zneužívání sociálních dávek romskými uprchlíky.²⁹ Proti rozlišování uprchlíků podle barvy pleti se vymezila nová zmocněnkyně vlády pro lidská práva Klára Šimáčková Laurenčíková.³⁰ Odlišné zacházení s romskými uprchlíky odsoudila také tehdejší zástupkyně ombudsmana Monika Šimůnková.³¹ Podle Moniky Šimůnkové byli romští uprchlíci v pražském koordinačním centru pro pomoc uprchlíkům diskriminováni, když například nebyli vůbec vpouštěni do prostor registračního centra, ale jen v doprovodu osoby z neziskového sektoru či

²³ <https://www.pressreader.com/czech-republic/lidove-noviny/20220511/281535114580105>

²⁴ <https://edition.cnn.com/2022/08/07/europe/ukraine-roma-refugees-intl-cmd/index.html>

²⁵ <https://ct24.ceskatelevize.cz/specialy/rusko-ukrajinsky-konflikt/3473610-romsti-uprchlici-maji-problem-se-v-cesku-registrovat>

²⁶ <https://romea.cz/cz/domaci/na fouknuta-bublina-kolem-romu-s-madarskymi-pasy-splaskla.z-vice-jak-5-tisic-proverovanych-melo-madarskych-pas-pouze-150>

²⁷ https://in-ius.cz/wp-content/uploads/2022/08/ii-kvartalni-zprava_1.4.-30.6.202.pdf

²⁸ <https://romea.cz/cz/domaci/na fouknuta-bublina-kolem-romu-s-madarskymi-pasy-splaskla.z-vice-jak-5-tisic-proverovanych-melo-madarskych-pas-pouze-150>

²⁹ <https://romea.cz/cz/domaci/hejtman-kuba-z-vladni-ods-a-netolicky-z-cssd-tvrdi-ze-do-cr-prichazi-romove-z-ukrajiny-kteri-zneuzivaji-pomoc-ceske>

³⁰ <https://romea.cz/cz/zaostreno/klara-simackova-laurencikova-chci-se-vyrazne-vymezit-proti-rozlisovani-mezí-uprchlíky-na-zaklade-jejich-rasy>

³¹ <https://romea.cz/cz/zaostreno/monika-simunkova-zachazeni-se-skupinou-romskych-uprchlíku-v-ostrave-popsane-romea.cz-rozhodne-neni-v-poradku>

policisty. Chování personálu KACP v Praze byl kritizován i ze strany Kláry Šimíčkové Laurenčíkové.³²

Zmocněnkyně vlády pro lidská práva za účelem zprostředkování spolupráce a komunikace mezi zainteresovanými aktéry iniciovala dne 22. května 2022 vznik pracovní skupiny k potřebám zvláště zranitelných skupin uprchlíků. Členy pracovní skupiny byly Ministerstvo vnitra, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo pro místní rozvoj, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Správa uprchlických zařízení, krajsí romští koordinátoři, nevládní organizace, KVOP a Hasičského záchranného sboru. K situaci romských uprchlíků z Ukrajiny přijala Rada vlády pro záležitosti romské menšiny dne 22. května 2022 usnesení, ve kterém Rada doporučila vládě ČR zajistit všem žadatelům přístup k podání žádostí o dočasnou ochranu a u osob bez cestovního dokladu proaktivně zjišťovat skutečné datum vstupu do schengenského prostoru tak, aby nebyly zbaveny svých práv, dále umožnit správní a soudní přezkum žádostí o dočasnou ochranu a zajištění dostatečné kapacity pro ubytování všech žadatelů během celé procedury udělování dočasné ochrany, včetně využívání ubytovacích kapacit ve všech krajích.³³

V ostravském přijímacím středisku na výstavišti Černá louka byli romští uprchlíci segregováni od neromských. V centru se museli pohybovat v oddělených prostorách a na toaletu chodit pouze s doprovodem zaměstnanců nebo dobrovolníků střediska. Moravskoslezský hejtmán Vondrák obviňoval romské uprchlíky z krádeží, policie však uvedla, že jí nikdo nic podobného nenahlásil.³⁴ Podobně na Romy z Ukrajiny zaútočili i litvínovští radní, podle kterých musela na ubytovnu v Janově kvůli uprchlíkům opakovaně vyjíždět policie, což ale sami policisté popřeli.³⁵

V Brně nocovaly rodiny romských uprchlíků v blízkosti nádraží. Vedení Brna je odsunulo asi o dvě stě metrů dál. Primátorka Markéta Vaňková to hájila i tím, že se tak „zvýší komfort Brňanů“.³⁶ Tábor pro ukrajinské Romy vznikl i za Brnem. Ženy a děti tam ale spaly na zemi v mokrých stanech. Vedení Brna se hájilo tím, že tábor neslouží k ubytování.

³² <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-kancelar-ombudsmana-v-prazskem-centru-pomoci-ukrajine-diskriminovali-romy-204083>

³³ https://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/Jednani_Rady/Zapis-z-jednani-Rady-dne-20--5--2022.pdf

³⁴ <https://romea.cz/cz/zaostreno/romsti-uprchlici-z-ukrajiny-meli-byt-v-ostravskem-centru-segregovani-od-ostatnich-uprchliku-dochazelo-pry-i-k>

³⁵ <https://romea.cz/cz/domaci/vedeni-mesta-litvinov-zautocilo-na-romske-uprchliky-ubytovane-v-litvinovske-janove.situaci-tam-pry-musi-opakovane-resit>

³⁶ <https://denikn.cz/894164/brno-odsunulo-romske-matky-s-detmi-z-ukrajiny-dal-od-nadrazi-pro-zvyseni-komfortu-brnanu-rika-primatorka/?ref=list>

Na pomoci romským uprchlíkům z Ukrajiny se výrazně podílely romské a proromské NNO. Jednou z nich byla i organizace Romodrom o.p.s., která se celostátně věnovala podpoře romských ukrajinských uprchlíků. Jednalo se o komplexní podporu formou zajištění stanového městečka pro uprchlíky v Troji (ve spolupráci s organizací RomPraha), podporu v rámci ubytovacích zařízení ve spolupráci se Správou uprchlických zařízení, zajištění ubytování v rámci celé ČR, včetně zajištění materiálního zabezpečení a sociální podpory klientů, ať již přímo v místě ubytování, KACPU a dalších místech. Organizace dále zajišťovala provoz adaptačních skupin pro romské ukrajinské děti. Dalšími NNO, které se podílely na pomoci Romů z Ukrajiny, byly například organizace Blízký souseď, Klub Koule, RomPraha, Společenství Romů na Moravě, spolek Buči, Teen challenge, Dům romské kultury, IQ Roma servis, Komunitní centrum Kostka – Krásná Lípa, Společnost Podané ruce, a další.

Organizace romským uprchlíkům z Ukrajiny nejvíce pomáhali s hledáním ubytování, poskytovaly materiální a potravinovou pomoc, sociální poradenství, dobrovolnickou pomoc, vzdělávací programy, nízkoprahové služby, výuku českého jazyka a tlumočení. V rámci poskytování služeb mnoho NNO popsalo, že se setkalo s diskriminací Romů z Ukrajiny, ke kterým instituce přistupovaly odlišně než k majoritním uprchlíkům.

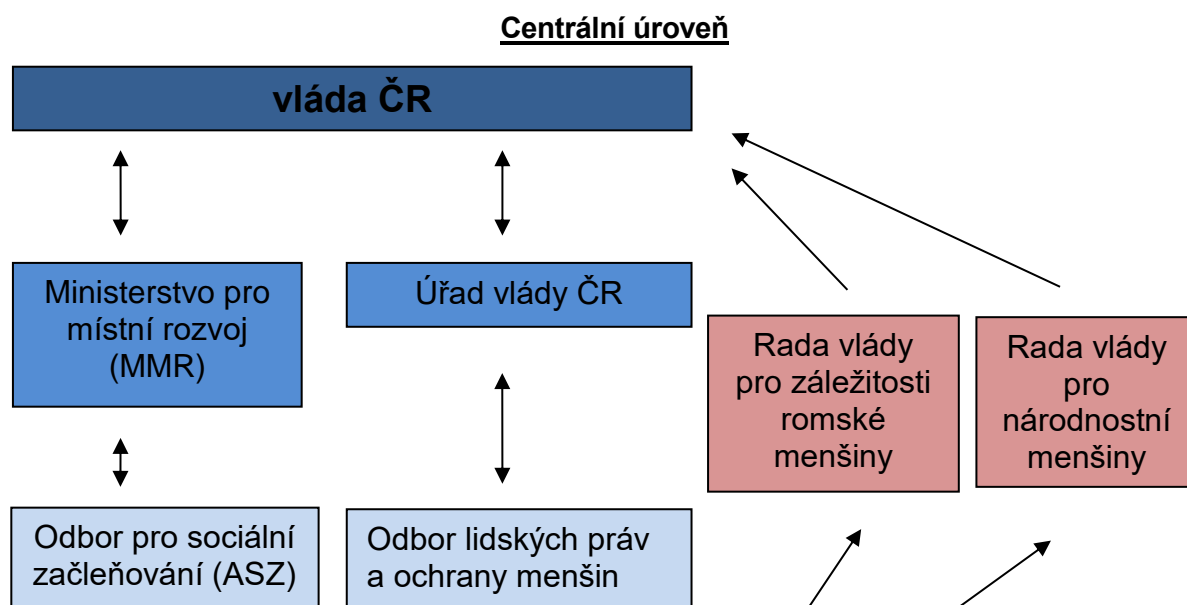
Některé organizace uváděly ve spojitosti s romskými uprchlíky z Ukrajiny problémy s jejich častým a neohlášeným stěhováním v rámci či mimo ČR a tudíž nemožností s těmito uprchlíky dále pracovat či neplněním povinné docházky dětí. Tyto problémy se ukazují jako společné pro českou romskou menšinu i romské uprchlíky z Ukrajiny. Lze se domnívat, nakolik jsou tyto jevy u ukrajinských romských uprchlíků důsledkem dlouhodobé deprivace a segregace, tak jako u romské populace v ČR.

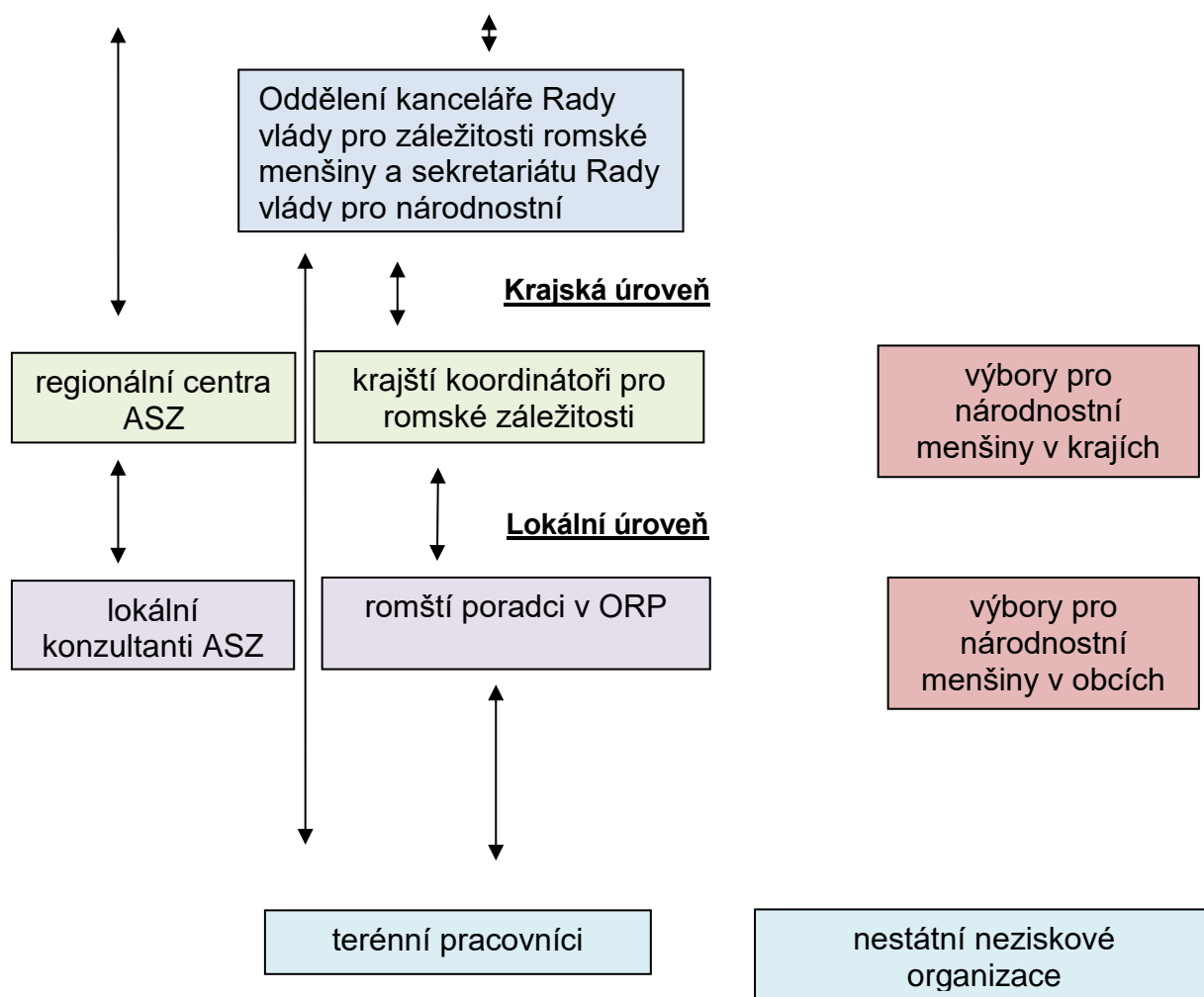
2. Institucionální a finanční zabezpečení romské integrace

V roce 2022 došlo v rámci struktury institucionálního zabezpečení romské integrace ve veřejné správě k významné změně na centrální úrovni, jak je popsáno v podkapitole 2.1.

Diagram zobrazuje subjekty veřejné správy, které jsou v politikách týkajících se integrace Romů v České republice aktivní, a vztahy mezi nimi. Institucionální zabezpečení romské integrace lze stručně rozdělit na tři úrovně, a to úroveň centrální, krajskou a lokální.

2.1. Institucionální zabezpečení romské integrace v roce 2022

Centrální úroveň

Ve struktuře institucionálního zajištění romské integrace na centrální úrovni nastala zásadní změna, a to **zřízení funkce zmocněnce pro záležitosti romské menšiny a jmenování Lucie Fukové dne 21. prosince 2022 do této funkce**. Vytvoření funkce zmocněnce vlády pro záležitosti romské menšiny je naplněním usnesení vlády z 10. května 2021 č. 447, kterým byla schválena Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů (Strategie romské integrace) 2021–2030. Jedním z úkolů Strategie romské integrace 2021-2030, jehož gestorem je Úřad vlády ČR, bylo zřízení funkce zmocněnce vlády pro záležitosti romské menšiny, včetně odborného zázemí pro jeho činnost a podporu. Důvodem pro vytvoření této funkce je rozsah agendy, která s integrací romské menšiny souvisí, a její roztříštěnost mezi různé orgány státní správy. Z těchto důvodů bylo nutné, aby byla pro tuto agendu vyčleněna samostatná funkce, jejíž náplní bude mezirezortní koordinace a spolupráce vedoucí ke zlepšení života Romů v ČR. Úkolem zmocněnkyně pro romské záležitosti je koordinovat činnost relevantních aktérů na centrální, krajské a lokální úrovni v oblasti romské integrace. Na centrální úrovni zmocněnkyně pro romské záležitosti spolupracuje zejména s Odborem lidských práv a ochrany menšin Úřadu vlády ČR. Zmocněnkyně pro romské záležitosti by měla ve své funkci spolupracovat také s relevantními mezinárodními organizacemi a nestátními neziskovými organizacemi. Zmocněnkyně pro romské záležitosti je poradním orgánem předsedy vlády a z pozice své funkce se stala zároveň místopředsdkyní RVZRM.

V institucionálním zajištění romské integrace představuje významnou roli také zmocněnkyně vlády pro lidská práva, se kterou zmocněnkyně vlády pro záležitosti romské menšiny spolupracuje při plnění úkolů s lidskoprávním rozměrem. Do 31. ledna 2022 působila na pozici zmocněnkyně vlády pro lidská práva Helena Válková. Dne 11. května 2022 byla na pozici zmocněnkyně pro lidská práva jmenována Klára Šimáčková Laurenčíková. Odborné zázemí zmocněnkyni pro záležitosti romské menšiny a zmocněnkyni vlády pro lidská práva poskytoval Odbor lidských práv a ochrany menšin Úřadu vlády, v oblasti romské integrace a národnostních menšin Kancelář Rady.³⁷

Kancelář Rady je také Národním kontaktním místem pro integraci Romů fungujícím v rámci sítě národních kontaktních míst napříč členskými státy Evropské unie. Kancelář Rady spolupracuje také s dalšími mezinárodními organizacemi, zejména Radou Evropy a jejími poradními orgány zaměřenými na plnění mezinárodních smluv, kterými je ČR vázána, a to Rámcovou úmluvou o ochraně národnostních menšin a Evropskou chartou regionálních či menšinových jazyků.

Kancelář Rady dále administruje čtyři dotační programy, které přispívají k integraci Romů a k rozvoji romské kultury a jazyka, konkrétně Podpora koordinátorů pro romské záležitosti, Podpora terénní práce, Prevence sociálního vyloučení a komunitní práce a Podpora implementace Evropské charty regionálních či menšinových jazyků.

Krajská úroveň

Na krajské úrovni se podílejí na politice integrace Romů krajszí koordinátoři pro romské záležitosti, jejichž plat je částečně hrazen z rozpočtu Úřadu vlády (viz kapitola 2.2. Financování romské integrace). Pozice krajského koordinátora je zakotvena zákonem č. 129/2000 Sb., o krajích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o krajích“).

Funkce krajského koordinátora pro romské záležitosti byla v roce 2022 zřízena ve všech krajích včetně hl. m. Prahy. Jihočeský, Královéhradecký, Olomoucký, Ústecký a Zlínský kraj v roce 2022 zaměstnávaly koordinátora pro romské záležitosti na plný úvazek. Průměrný úvazek krajského koordinátora v roce 2022 byl 0,86. Deset krajských koordinátorů bylo zařazeno do odborů sociálních věcí, jeden do odboru školství (Jihomoravský kraj), jeden do odboru právního a organizačního, jeden do odboru kultury a cestovního ruchu (hl. m. Praha) a jeden přímo do kanceláře hejtmana (Zlínský kraj).

Metodické vedení krajským koordinátorům zajišťuje Kancelář Rady. Prostřednictvím metodického vedení a také poskytováním nenárokových neinvestičních dotací na spolufinancování funkce krajského koordinátora může Kancelář Rady částečně ovlivňovat, a tím sjednocovat a standardizovat práci krajských koordinátorů.

Úkolem krajských koordinátorů je zejména zabývat se specifickými problémy romské menšiny a při tom spolupracovat s relevantními aktéry (např. romskými poradci, terénními pracovníky, asistenty pedagoga atd.) a propojovat tak institucionální síť romské integrace. Prostřednictvím spolupráce s uvedenými aktéry jsou koordinátoři zapojováni do činnosti platforem souvisejících s tématem romské integrace, vzniku koncepčních a strategických dokumentů kraje, obcí apod. Při své činnosti intenzivně spolupracují rovněž s nestátními neziskovými organizacemi působícími na území kraje či dalšími organizacemi a institucemi.

Krajszí koordinátoři v loňském roce pořádali pracovní porady zejména s pracovníky pověřených obcí, obcí s rozšířenou působností, terénními a sociálními pracovníky nebo pracovníky Úřadu

³⁷ Bližší informace o činnosti Rady vlády pro záležitosti romské menšiny a Rady vlády pro národnostní menšiny lze nalézt ve Výročních zprávách o činnosti Rady vlády pro záležitosti romské menšiny a Rady vlády pro národnostní menšiny zveřejněných na webových stránkách Úřadu vlády ČR: www.vlada.cz.

práce ČR či Policie ČR. Témata jednotlivých setkání se lišila dle aktuální situace, přičemž nejčastějším tématem všech krajských koordinátorů byla v roce 2022 bezesporu situace na Ukrajině a pomoc uprchlíkům z Ukrajiny, zejména pak těm romským. V této souvislosti spolupracovali krajsí koordinátoři rovněž s pracovníky NNO a pracovníky Krajských asistenčních center pomoci Ukrajině. Za pozitivní se dá rovněž považovat fakt, že porady s relevantními partnery probíhají stále častěji online formou, což dovoluje jak účast vyššího počtu osob, tak častější frekvenci pořádaných porad.

Krajsí koordinátoři spolupracují s krajskými výbory pro národnostní menšiny. Podmínky pro povinné zřízení výboru pro národnostní menšiny na úrovni kraje jsou určeny zákonem o krajích. Všech pět existujících výborů bylo v roce 2022 zřízeno nad rámec zákona o krajích. Některé kraje si zřizují jiné pracovní orgány, které se zabývají záležitostmi národnostních menšin. V roce 2022 si zřídilo komisi, pracovní skupinu či výbor se zaměřením na národnostní menšiny nebo sociální začleňování 7 krajů. Členy uvedených orgánů jsou zpravidla i Romové.

Tabulka 1: Výbory, komise a pracovní skupiny v krajích

kraj	konzultační mechanismus (Výbor, Komise, Pracovní skupina)	povinnost ze zákona*	Zastoupení romské menšiny
Jihočeský	-		Informace není k dispozici
Jihomoravský	Výbor pro národnostní menšiny	NE	ANO
Karlovarský	Výbor pro národnostní menšiny	NE	ANO
Královéhradecký	Konzultační skupina hejtmána Královéhradeckého kraje pro integraci Romů a bezkonfliktní soužití	NE	Informace není k dispozici
Liberecký	Komise Rady Libereckého kraje pro národnostní menšiny, cizince a sociální začleňování	NE	ANO
Moravskoslezský	Výbor pro národnostní menšiny	NE	ANO
Olomoucký	Pracovní skupina Etnické menšiny a cizinci	NE	ANO
Pardubický	Komise Rady Pardubického kraje pro integraci romské komunity a dalších etnických skupin	NE	Informace není k dispozici
Plzeňský	Výbor pro oblast sociálních věcí	NE	NE
Hlavní město Praha	Výbor pro národnostní menšiny Poradní sbor pro záležitosti romské menšiny	NE NE	ANO ANO
Středočeský	-		
Ústecký	Výbor pro národnostní menšiny	NE	ANO
Vysočina	Pracovní skupina poskytovatelů služeb pro národnostní a etnické menšiny, osoby bez přístřeší a oběti trestné činnosti	NE	Informace není k dispozici
Zlínský			Informace není k dispozici

* Byly naplněny podmínky, kdy je zřízení Výboru pro národnostní menšiny zákonnou povinností.

Zdroj: Zpráva o situaci národnostních menšin v ČR za rok 2022

Lokální úroveň

Na lokální úrovni by měli zajišťovat integraci romské menšiny především romští poradci, terénní pracovníci, NNO a lokální konzultanti Agentury. Níže bude podrobněji popsána role těchto aktérů.

Podle § 6 odst. 8 menšinového zákona „obecní úřad obce s rozšířenou působností ve svém správním obvodu plní úkoly napomáhající výkonu práv příslušníků romské komunity a integraci příslušníků romské komunity do společnosti“. Jelikož v zákoně není explicitně zakotveno, že má být zřízena funkce romského poradce, v praxi často dochází k tomu, že k výkonu § 6 odst. 8 je určen celý odbor či oddělení obecního úřadu, který má ve své gesci sociální problematiku, a není tak zajištěna provázanost mezi Úřadem vlády ČR, krajskými koordinátory a ORP. Podle údajů krajských koordinátorů až 39 ORP nemělo v roce 2022 pracovníka, který by měl v náplni práce agendu romské integrace. Průměrná výše úvazku romských poradců byla v roce 2022 na úrovni 0,11. V roce 2021 byla průměrná výše úvazku romských poradců 0,12.

Pozice romského poradce³⁸ na plný úvazek byla v roce 2022 zřízena v Moravskoslezském (Ostrava), Středočeském kraji (Kladno) a v Praze 3. Naopak, stejně jako v roce 2021, ani v roce 2022 v Karlovarském kraji žádná ORP nezřídila pozici romského poradce. Graf uvádí průměrnou výši úvazku romského poradce v daném kraji. Tento výsledek je však nutné brát s jistou rezervou, jelikož některé ORP výši úvazku romského poradce danému krajskému koordinátorovi neposkytly s odkazem na to, že tato funkce je kumulována s dalšími agendami v rámci úvazku a nelze tak jednoznačně určit výši úvazku, na kterou vykonávají funkci romského poradce.

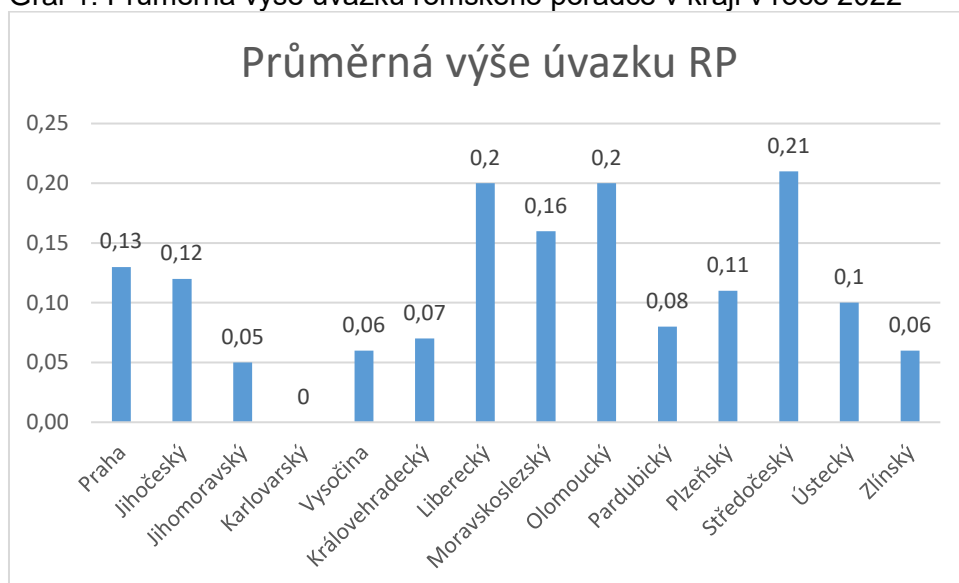
Agentura vyvinula v rámci projektu *Systémové zajištění sociálního začleňování* jednotný nástroj, který v sobě zahrnuje klíčové ukazatele z různých oblastí sociálního vyloučení a umožňuje tedy v celorepublikovém rozsahu míru zatížení sociálním vyloučením posoudit – Index sociálního vyloučení.

Škála indexu nabývá hodnot od 0 do 30 bodů, přičemž hodnota 0 znamená absenci nebo minimální rozsah sociálního vyloučení a hodnota 30 bodů nejvyšší míru zatížení sociálním vyloučením. Základní územní úrovní, k níž se index sociálního vyloučení vztahuje, reprezentují obce.

Dle Obrázku 1 se obce s nejvyšší mírou sociálního vyloučení nacházely v roce 2022 v Karlovarském, Ústeckém a Moravskoslezském kraji. Průměrná výše úvazku romského poradce v Ústeckém kraji činila v roce 2022 0,1, v Moravskoslezském kraji 0,16, v Karlovarském kraji, jak bylo uvedeno výše, žádná ORP nezřídila pozici romského poradce.

³⁸ Informace za Hlavní město Prahu nebyly dostupné.

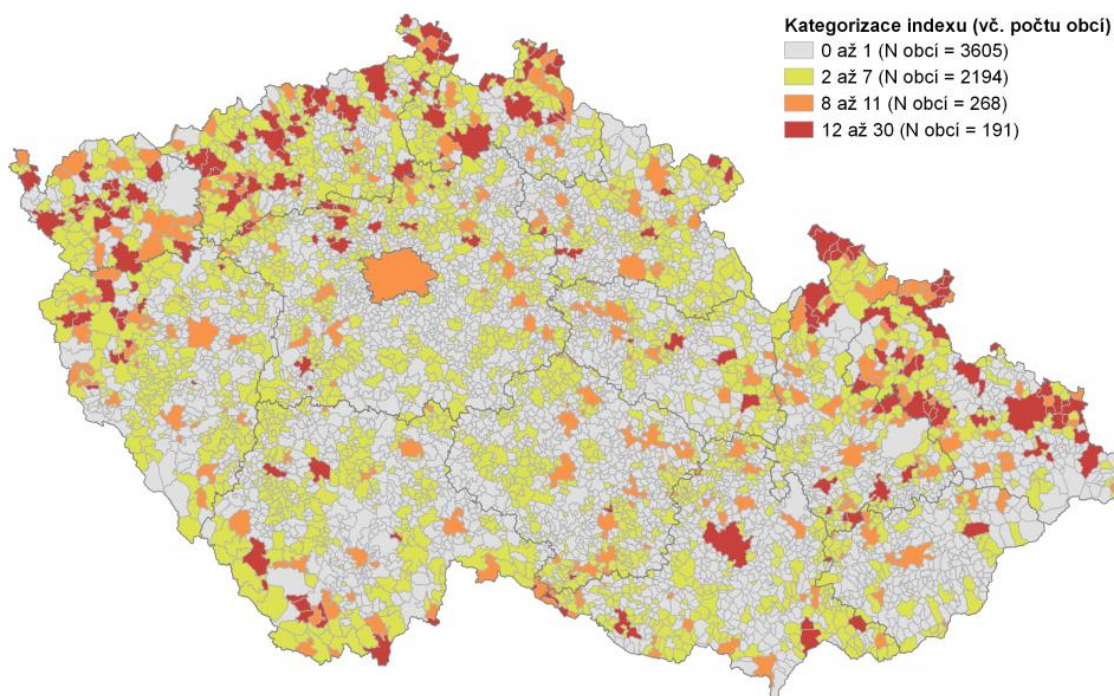
Graf 1: Průměrná výše úvazku romského poradce v kraji v roce 2022

Zdroj: Zprávy o stavu romské menšiny v kraji za rok 2022

Obrázek 1: Index sociálního vyloučení v obcích v roce 2022

Index sociálního vyloučení v obcích v roce 2022

Zdroj: Agentura pro sociální začleňování

Důležitým článkem v institucionálním zabezpečení romské integrace jsou terénní (sociální) pracovníci. Terénní pracovníky zaměstnávají obce nebo jejich příspěvkové organizace či nestátní neziskové organizace (dále jen „NNO“). Na terénní práci v obcích poskytuje Úřad vlády příspěvek v rámci dotačního programu Podpora terénní práce (viz kapitola 3.2. Financování romské integrace). V roce 2022 byla dotace poskytnuta 35 obcím, v jejichž rámci bylo podpořeno 48 pracovních míst s průměrnou výší úvazku 1,17. U většiny příjemců dotací (19 obcí, 55,89 %) byla zřízená místa TP spojena s plným úvazkem, tedy úvazkem 1,0, 7 obcí zřídilo úvazky nižší než 1,0 a 8 obcí naopak vykazovalo kumulovanou výši úvazku vyšší než 1,0.

Vedle orgánů veřejné správy dotvářejí síť pro romskou integraci **romské a proromské NNO**, které působí na všech úrovních od centrální po lokální – viz výše kapitola 1, část Emancipace a příloha č. 1. Činnost romských a proromských NNO je významně podporována z fondů EU i z národních dotací a pro život Romů v ČR má zásadní význam, protože především tyto organizace pomáhají romským rodinám v terénu. Činnost romských a proromských NNO a vývojové trendy v tomto segmentu však zatím nebyly komplexněji zpracovány. S ohledem na rostoucí význam a dopad romských a proromských nestátních neziskových organizací byly tyto osloveny a následně poskytly podklady do této Zprávy i vybrané romské a proromské NNO. Pohled romských a proromských NNO na situaci Romů v jednotlivých oblastech integrace je obsažena v kapitole 3 Zprávy.

2.2 Financování romské integrace

Romská integrace a aktivity příslušníků romské menšiny byly v roce 2022 nadále financovány z prostředků EU, zejména z fondů EU, pak ze státního rozpočtu a z rozpočtů krajů a obcí.

Problematika desegregace a podpory romských žáků je také silně akcentována v dostupných programech a opatřeních tematicky zaměřených na problematiku snižování nerovností ve vzdělávání a podpory zajišťování rovného přístupu ke vzdělávání. Zcela zásadními jsou v této otázce Operační program Jan Amos Komenský (2021-2027) a Národní plán obnovy (2022–2025). Jedná se o programy, které umožňují masívní finanční podporu cíleným intervencím a podporují v rámci svých cílů zlepšení přístupu ke vzdělávání u žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí. Romští žáci pak jsou jednou z cílových skupin plánovaných intervencí. Romská integrace je dále podporována skrze Operační program Zaměstnanost plus.

2.2.1. Fondy EU

Operační program Jan Amos Komenský (OP JAK) podporuje intervence cílené na snižování nerovností ve vzdělávání a rozvoj potenciálu všech dětí, žáků a studentů včetně těch z marginalizovaných skupin, jako jsou například Romové, nebo děti, žáci a studenti ze sociálně znevýhodněného prostředí, či ohrožení školním neúspěchem. Podporované aktivity povedou k odstraňování překážek v přístupu ke vzdělávání a zaměří se na zajištění podmínek pro kvalitní inkluzivní vzdělávání dětí, žáků a studentů ve všech typech škol a na všech stupních školské vzdělávací soustavy. Intenzivnější podpora bude věnována územím se sociálně vyloučenými lokalitami. Intervence OP JAK budou vhodně doplňovat prostředky státního rozpočtu a Národního plánu obnovy zaměřující se na podporu marginalizovaných skupin, jako jsou například Romové, nebo děti, žáci a studenti ze sociálně znevýhodněného prostředí, či ohrožení školním neúspěchem, čímž bude zajištěna podpora na všech úrovních vzdělávání.

V rámci **Národního plánu obnovy** v průběhu roku 2022 MŠMT reagovalo na dopad pandemie Covid-19 na vzdělávání, a to zejména ve vztahu k cílové skupině žáků se sociálním

znevýhodněním, do níž významně spadají rovněž romští žáci a žákyně. V **komponentě 3.2.2. Podpora škol** reaguje MŠMT na **významné rozdíly v kvalitě škol, jak regionální, tak i rozdíly v jednotlivých obcích** (zohlednění existence segregovaných škol s výrazným až dominantním zastoupením žáků z řad Romů). K finanční a metodické podpoře pro období 2022–2025 bude vybráno minimálně 400 nejvíce znevýhodněných škol. Jedná se kvalitativně nový mechanismus podpory škol s výrazným potenciálem systémového uplatnění. V první vlně bylo v roce 2022 vybráno 262 základních škol dle souboru kritérií, které zahrnovaly vyšší podíl romských žáků ve školách, kritérium předčasných odchodů ze škol, vykázaný počet žáků se sociálním znevýhodněním, ad.). Vybrané školy, které mohou čerpat podporu již od 1. 9. 2022, jsou především v regionech s vysokým zastoupením romských žáků (Ústecký, Karlovarský a Moravskoslezský kraj). Komplexní pojetí zahrnuje kromě finanční a metodické podpory školám (personální zabezpečení podpůrných pozic, vzdělávání pedagogů, spolupráce se subjekty sociálních služeb, cílená podpora účasti žáků z národnostních menšin na vzdělávacích, zážitkových či volnočasových aktivitách, podpora adekvátní nutriční, podpora sociální koheze a otevřeného a bezpečného klimatu škol, podpora rané adaptace, podpora zapojení rodin do vzdělávání a další) také metodickou podporu zřizovatelů v otázce desegregace, spolupráci s poradenským systémem a návaznými sociálními službami pro rodiny. Na tento program jsou alokovány 2 miliardy Kč a je realizován **ve spolupráci s Národním pedagogickým institutem**. V případě uvedeného programu se nadto jedná o zcela nově koncipovaný model **cílené podpory škol s vyšším zastoupením žáků se sociálním znevýhodněním, který má také výrazný potenciál stát se systémovým nástrojem dlouhodobé podpory tohoto segmentu škol**. Na základě evaluace výsledků a dopadu této podpory bude v roce 2026 navržen systém indexového financování škol vzdělávajících žáky se sociálním znevýhodněním. Právě uplatnění tohoto principu považuje MŠMT za patrně nejvýznamnější nový trend v oblasti přístupu k problematice romské integrace.

V **komponentě 3.2.3 Doučování** je alokována 1 miliarda Kč na období 2022–2023 pro doučování žáků, kteří jsou v důsledku dopadů pandemické situace a ztížených podmínek v průběhu realizace distanční výuky ohroženi školním neúspěchem. Pro výpočet finanční alokace jednotlivým školám byl vytvořen matematický model (ve spolupráci se společností PAQ Research), který zohledňoval kritérium indexu sociálního vyloučení Agentury a vykázaných počtů žáků se sociálním znevýhodněním. Uvedená podpora je výrazně využívána také pro romské žáky.

V roce 2022 byly ze strany Řídicího orgánu **OP Zaměstnanost plus** vyhlášeny následující **3 výzvy** v rámci **specifického cíle 2.3 j) prosazovat socioekonomickou integraci marginalizovaných komunit, jako jsou Romové**, které přímo reagují na opatření uvedená ve Strategii romské integrace 2021–2030:

- 03_22_042 Budování kapacit a profesionalizace romských a proromských NNO
- 03_22_044 Podpora integrace romské menšiny
- 03_23_053 Systémová opatření v oblasti romské integrace

Budování kapacit a profesionalizace romských a proromských NNO

Výzva byla vyhlášena od 12. prosince 2022 do 3. března 2023 s alokací ve výši 100 mil. Kč.

Mezi oprávněné žadatele této kolové výzvy spadaly romské a proromské NNO a dále také střešní romské NNO.

Cílem výzvy je podpora rozvoje a udržitelnosti romských, proromských a střešních romských NNO, zejména posilování jejich kompetentnosti, aby efektivně hájily zájmy romské menšiny. Jedná se o podporu personálních kapacit, o podporu a posílení dovedností, prohloubení či navázání spolupráce romských organizací s dalšími aktéry na lokální i národní úrovni, včetně výměny informací a know-how. Pro rozvoj současného trhu NNO je důležitá podpora i spolupráce střešních NNO se svými členskými NNO, jejichž zájmy a potřeby střešní organizace hájí.

Mezi podporované aktivity spadá podpora strategického plánování; finanční a projektový management, fundraising; lidské zdroje – strategie rozvoje zaměstnanců organizace, školení v oblasti lidských zdrojů, apod.; marketing a PR – vytvoření komunikační strategie, apod.; síťování, sdílení zkušeností a posilování partnerství organizací se spolupracujícími organizacemi a veřejnou správou; advokační a watchdogové činnosti; zapojení do platforem – podpora efektivní participace a zapojení/spolupráce organizací (Romů/Romek) na činnosti relevantních platforem na místní/regionální/národní úrovni zaměřených nebo úzce souvisejících s integrací romské menšiny; osvětové informační aktivity zaměřené na posílení účasti Romů/Romek ve volbách a dalších oblastech veřejného dění; podpora monitoringu, včetně analytické činnosti, v oblasti strukturálního anticiganismu, residenční segregace či přístupu k bydlení; posílení metodické podpory a poradenství vůči členským organizacím v oboru činnosti střešní romské nestátní neziskové organizace; podpora transparentnosti střešní romské nestátní neziskové organizace. V současné době probíhá hodnocení předložených žádostí o podporu.

Podpora integrace romské menšiny

Výzva byla vyhlášena od 14. prosince 2022 do 28. dubna 2023 s alokací ve výši 150 mil. Kč.

Mezi oprávněné žadatele této kolové výzvy patří NNO. Tato výzva je zaměřena na integraci Romů/Romek, a to nejen v rámci posílení kompetencí a kapacit organizací, ale i se zaměřením na přímou práci s jednotlivci/komunitou. Aktivity směřují na podporu činnosti NNO v oblasti sledování projevů z nenávisť vůči Romům, v oblasti domácího a genderově podmíněného násilí na osobách z řad romské menšiny, na zvyšování občanských kompetencí Romů a posílení rodičovských kompetencí Romů/Romek.

Mezi podporované aktivity spadá podpora činnosti NNO v oblasti sledování projevů nenávisť vůči Romům; podpora komunitní práce a komunitního organizování za účelem zvyšování občanských kompetencí Romů; podpora služeb pro rodiny s dětmi předškolního a školního věku za účelem posílení rodičovských kompetencí; podpora činnosti NNO v oblasti domácího a genderově podmíněného násilí na lidech z řad romské menšiny (včetně posílení kapacit organizací a práce s oběťmi domácího a genderově podmíněného násilí).

Systémová opatření v oblasti romské integrace

Výzva byla vyhlášena od 7. prosince 2022 do 30. června 2023 s alokací ve výši 51 mil. Kč a je určena na realizaci projektů přímého přidělení systémového charakteru pro určené resorty. Mezi oprávněné žadatele patří Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR a Ministerstvo pro místní rozvoj ČR.

Mezi podporované aktivity spadá podpora komunitní práce a komunitního organizování za účelem zvyšování občanských kompetencí Romů; aktivizace a rozvoj komunitních lídrů na lokální úrovni přispívajících ke zlepšení procesu sociálního začleňování Romů; podpora vzdělávání romské komunity v oblasti rozvoje podnikání vedoucí ke zvýšení uplatnitelnosti Romů na trhu práce a posilující sociální začleňování; podpora analytické činnosti a monitoringu v oblasti strukturálního anticiganismu, residenční segregace či přístupu k bydlení;

tvorba a realizace koncepčních, strategických a metodických opatření v oblasti integrace marginalizovaných komunit včetně monitoringu plnění těchto opatření.

V roce 2022 byly připraveny 2 projektové záměry výše uvedenými žadateli.

Mezi další výzvy vyhlášené v roce 2022 s dopadem na romskou menšinu lze zařadit **výzvu č. 03_22_018 Podpora sociálního začleňování ve vyloučených lokalitách (1)**.

Výzva byla vyhlášena 26. srpna 2022 do 15. března 2023 s alokací 900 mil. Kč, která byla dělena na 2 dílčí části – typ obcí „A“ – 225 mil. Kč (25 %), typ obcí „B“ – 675 mil. Kč (75 %).

Výzva byla určena 2 typům obcí:

Typ obcí "A" -Pro projekty z obcí, které aktivně řeší na svém území problematiku sociálního vyloučení v oblasti sociálně vyloučených lokalit (základní vstupní podmínkou hodnota tzv. Indexu sociálního vyloučení),

Typ obcí "B" -Pro projekty z obcí, které aktivně spolupracují s MMR (Agentura pro sociální začleňování) – financování tzv. Koordinovaného přístupu k sociálnímu vyloučení.

Mezi oprávněnými žadateli dle právní formy spadají NNO³⁹ (poskytovatelé sociálních služeb), obce a příspěvkové organizace obcí.

Mezi podporované aktivity spadá komplexní soubor aktivit v oblastech podpory komunitní práce; podpory sociálních služeb – terénní programy, SAS pro rodiny s dětmi, apod.; podpory ohrožených rodin s dětmi; podpory prevence kriminality, bezpečnosti a veřejného pořádku a podpora služeb pro osoby závislé či závislostí ohrožené; podpory řešení dluhové problematiky; podpory zaměstnatelnosti osob; podpory prevence zdraví; podpory participativních metod práce s cílovou skupinou a podpory programů zaměřených na boj s diskriminací

Hlavní cílovou skupinou jsou osoby žijící v sociálně vyloučených lokalitách. Celkem bylo do výzvy předloženo 229 žádostí za 2,084 mld. Kč, proces hodnocení a výběru projektů dosud nebyl uzavřen. Z výše uvedeného počtu bylo 26 žádostí staženo žadatelem nebo neprošlo hodnocením přijatelnosti a formálních náležitostí. Věcně hodnoceno bylo či stále věcně hodnocení probíhá 203 žádostí s celkovou požadovanou výší finančních prostředků 1,825 mld. Kč.

Nad rámec indikátorové soustavy byl ve všech výzvách vyhlášených od roku 2022 v prioritě 2 a 4 OPZ+ zaveden nový indikátor s názvem „**Počet podpořených Romů**“. Tento indikátor sleduje v projektech počet osob z romské menšiny, kterým byla v rámci projektu poskytnuta podpora, přičemž tímto počtem se rozumí odhadovaný počet podpořených osob z řad romské menšiny. Tento odhad provede příjemce na základě jemu dostupných informací. Při sběru monitorovacích dat bude důsledně respektována ochrana osobních údajů. Údaje o tom, která konkrétní osoba byla započítána, nebude příjemce nikam předávat, vykazovat bude pouze souhrnný údaj za projekt. V případě relevantních výzev a projektů jsou ze strany Řídícího orgánu OPZ+ v souladu s Evaluačním plánem OPZ+ prováděny evaluace programu, výzev, projektů. Podrobná pravidla pro evaluaci jsou popsána v Obecných pravidlech pro žadatele a příjemce v rámci OPZ+⁴⁰.

2.2.2. Dotační programy na národní úrovni

³⁹ 71 % žadatelů je z řad nestátních neziskových organizací.

⁴⁰ <https://www.esfcr.cz/pravidla-pro-zadatele-a-prijemce-opz-plus/-/dokument/18068434>

Financování romské integrace a aktivit příslušníků romské menšiny na národní úrovni je realizováno zejména prostřednictvím dotačních programů administrovaných MŠMT, MK a Úřadem vlády. Alokace výše finančních prostředků na dotační programy uvedených poskytovatelů je zpravidla stabilní.

V roce 2022 bylo na podporu romské menšiny ze státního rozpočtu vynaloženo přibližně 90 452 325 Kč. Od roku 2018 lze pozorovat kontinuální nárůst finančních prostředků vynaložených na romskou integraci. Nárůst byl do roku 2020 zapříčiněn zejména růstem rozpočtové kapitoly MK, v roce 2021 dále došlo ke zvětšení objemu prostředků na podporu romské menšiny díky vyšším výdajům MŠMT a Úřadu vlády, které pokračovalo i v roce 2022.

Tabulka 2 Srovnání finančních prostředků (v Kč) vynaložených ze státního rozpočtu na podporu romské integrace v letech 2015–2022

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy	18 394 787	21 195 596	17 278 180	19 061 401	18 381 521	15 674 221	17 107 710	15 086 716
Ministerstvo kultury	20 536 512	20 540 766	22 369 919	32 522 485	40 949 121	43 176 206	41 266 024	43 814 732
Úřad vlády ČR	27 159 341	27 424 114	30 790 620	29 448 437	29 374 858	29 869 910	31 151 115	31 550 877
Celkem	66 951 840	69 310 476	70 438 719	81 032 323	88 705 480	88 720 337	89 524 849	90 452 325

Tabulka 3 Přehled finančních prostředků za rok 2022 použitých ze státního rozpočtu na podporu romské integrace

Kapitoly státního rozpočtu	Rok 2022 (v Kč)
Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy	
1. Podpora integrace romské menšiny	12 875 000 ⁴¹
2. Podpora sociálně znevýhodněných romských žáků středních škol, konzervatoří a studentů vyšších odborných škol	2 211 716 ⁴²
Ministerstvo kultury	
1. Podpora kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin	1 250 000
2. Podpora integrace příslušníků romské menšiny	1 903 000 ⁴³
3. Podpora rozšiřování a přijímání informací v jazycích národnostních menšin	3 440 000
4. Oblast profesionálního umění	1 090 000 ⁴⁴
5. Knihovna 21. století	10 000
6. Činnost Muzea romské kultury v Brně	36 121 732

⁴¹ Poskytnutá částka dotace je uvedena bez vratek či nevyčerpaných částek.

⁴² Poskytnutá částka dotace je uvedena bez vratek či nevyčerpaných částek.

⁴³ S následnými vrácenými finančními prostředky byla celková využitá částka poskytnutých dotací 1 864 744 Kč

⁴⁴ Uvedená částka byla poskytnuta na pořádání festivalu RESPECT PLUS (viz str. 31), na kterém byly představeny různé kultury, včetně kultury romské, a je to tedy jeden z nástrojů pro integraci romské menšiny. Uvedenou poskytnutou částku nelze vztáhnout výhradně na podporu romské menšiny.

Úřad vlády – Kancelář Rady vlády ČR pro záležitosti romské menšiny	
1. Podpora terénní práce	11 720 511
2. Prevence sociálního vyloučení a komunitní práce	12 662 950
3. Podpora koordinátorů pro romské záležitosti	5 750 000
4. Podpora implementace Evropské charty regionálních či menšinových jazyků ⁴⁵	1 417 416
Celkem	90 452 325

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

MŠMT podporuje integraci Romů prostřednictvím dvou dotačních programů, na které bylo v roce 2022 vynaloženo 15 086 716 Kč. V rámci **výzvy na podporu integrace romské menšiny** MŠMT podporuje vzdělávání romských dětí a žáků, kteří přicházejí z nerovného prostředí, ve kterém jim hrozí nejen sociální vyloučení, ale také nerovné šance pro získání kvalitního vzdělání. Podporovány byly mimo jiné aktivity zacílené na zajištění základních podmínek pro rozvoj společného vzdělávání romských žáků v hlavním vzdělávacím proudu prostřednictvím projektů, které podporují předškolní vzdělávání romských dětí, zvyšují jejich účast v předškolním vzdělávání i připravenost na úspěšné zahájení školní docházky, podporují spolupráci rodiny a školy v oblasti předškolního a základního vzdělávání a další. Výzva směřovala na podporu takových aktivit, do kterých se mohou zapojit nejen romské děti, ale také děti, které sdílejí společný prostor, tak aby bylo možné rozvíjet interkulturní dialog a podpořit vzájemné porozumění v tomto procesu.

Dotaci bylo možné žádat na realizaci projektů, týkajících se těchto tematických okruhů:

Tematický okruh A – Předškolní vzdělávání

Tematický okruh B – Spolupráce rodiny a školy v oblasti předškolního a základního vzdělávání

Tematický okruh C – Vzdělávání romských žáků na základní škole a podpora úspěšného přechodu na střední škole do konce 1. ročníku

Tematický okruh D – Volnočasové aktivity pro romské děti a žáky

Celková alokace Výzvy a zároveň i celková výše poskytnutých finančních prostředků činila 12 875 000 Kč. Možnými příjemci dotačního programu jsou zapsané spolky, ústavy, obecně prospěšné společnosti, církevní právnické osoby, nadace, nadační fondy, veřejné výzkumné instituce, veřejné vysoké školy, školy a školská zařízení, které prokazatelně vykonávají činnosti ve prospěch romské komunity nejméně 1 rok.

Příslušníci národnostní menšin z řad Romů jsou zároveň zapojeni také do procesu hodnocení žádostí o podporu v rámci tohoto programu (a to se čtvrtinovým zastoupením v rámci hodnotící komise MŠMT).

Dotační program **Podpora sociálně znevýhodněných romských žáků středních škol, konzervatoří a studentů vyšších odborných škol na rok 2022** má za cíl podpořit romské žáky a studenty ve studiu, zlepšit jejich vzdělávací výsledky, zamezit předčasným odchodům ze vzdělávání, zvýšit počet romských žáků a studentů, kteří úspěšně ukončí vzdělávání na středních školách, konzervatořích a vyšších odborných školách a počet těch, kteří budou

⁴⁵ Pouze romský jazyk.

motivování ke vzdělávání na vysokých školách. Zároveň podpořit kontinuálně spolupráci s rodinou žáka nebo studenta, a i jejím prostřednictvím žáky a studenty motivovat ke vzdělávání.

Ve výzvě byly podporovány tyto aktivity:

a) aktivita A: zajištění finanční a materiální podpory žáků/studentů (finanční podpora na úplatu za vzdělávání, stravné, cestovné, ubytování a školní potřeby),

b) aktivita B: zajištění přímé podpory vzdělávání (personální podpora pro žáky/studenty, kteří žádají o podporu v rámci aktivity A.).

Okruh příjemců: SŠ, VOŠ, konzervatoře SP, US, OPS, CPO, NaNF, VVI, veřejná VŠ, školy a školská zařízení, které prokazatelně vykonávají činnosti ve prospěch romské komunity nejméně 1 rok.

Celková alokace výzvy byla 7 000 000 Kč, **celková výše poskytnutých finančních prostředků v programu v roce 2022 činila 2 211 716 Kč.**

Kromě těchto dvou dotačních programů vyhlašuje MŠMT také **výzvu na podporu vzdělávacích aktivit národnostních menšin**. Výzva zahrnuje všechny národnostní menšiny žijící v ČR. Jelikož MŠMT nevede přehled o tom, jaká částka byla přidělena konkrétně příjemcům z romské menšiny, není tato výzva uvedena v souhrnné tabulce 5. Na tuto výzvu bylo v roce 2022 poskytnuto 12 577 602 Kč.

Ministerstvo kultury

Z rozpočtové kapitoly MK byla romská menšina podpořena prostřednictvím pěti dotačních programů zaměřených na podporu zejména kulturních aktivit a jazyka národnostních menšin. V rámci rozpočtové kapitoly je MK dále financována činnost MRK.

Rok 2022 co do rozsahu projektů a žadatelů o dotace plynule navázal na roky před pandemií Covid-19 a většina podpořených žádostí v jednotlivých relevantních dotačních programech Ministerstva kultury byla realizována v původně zamýšleném zacílení i rozsahu, přičemž k vrácení poskytnutých finančních prostředků docházelo minimálně.

Ve výběrovém dotačním řízení v programu na **podporu kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin žijících v České republice** byly v roce 2022 podpořeny následující dvě žádosti – projekt spolku Slovo 21, z. s., Praha **Světový romský festival KHAMORO 2022**, kde byla poskytnuta dotace ve výši 1 100 000 Kč, a to na základě usnesení vlády České republiky ze dne 7. dubna 2003 č. 347 o podpoře Světového romského festivalu KHAMORO Praha a v souladu s usnesením vlády č. 447 ze dne 10. 5. 2021 o Strategii rovnosti, začlenění a participace Romů (Strategie romské integrace) 2021–2030, a projekt spolku Výbor pro odškodnění romského holocaustu v ČR, Hořice, který obdržel dotaci 150 000 Kč na projekt Putování výstavy „**Zaniklý svět očima pamětníků**“.

Ve výběrovém dotačním řízení v programu na **podporu integrace příslušníků romské menšiny** bylo v roce 2022 oceněno 20 projektů od 20 žadatelů. Jednalo se o podporu jak jednorázových akcí tematicky a obsahově naplňujících jeden či více z tematických okruhů daného dotačního programu, nebo o celoroční podporu na provoz žádající organizace. Poskytnutá částka dotace činila celkem 2 000 000 Kč. V důsledku odstoupení jednoho žadatele od projektu bylo finálně vyplaceno pouze **1 903 000 Kč** (s následnými vrácenými finančními prostředky byla celková využitá částka poskytnutých dotací 1 864 744 Kč).

Kromě uvedených výběrových dotačních řízení, spadajících do náplně odboru regionální a národnostní kultury, získávají projekty příslušníků romské menšiny rovněž podporu z dalších programů resortu.

V rámci dotačního programu na **podporu rozšiřování a přijímání informací v jazycích národnostních menšin** Odboru médií a audiovizu bylo z jeho celkové hodnoty 23 150 000 Kč ve prospěch romských projektů poskytnuto **3 440 000 Kč**. Šlo o podporu periodických tiskovin, novin a časopisů, Romano džaniben, Romano hangos, Romano vodi a Kereka a výroby hudebních pořadů v rámci projektu Amare lavutara.

V **gesci odboru umění, literatury, knihoven a kreativních průmyslů** jsou poskytovány dotace na podporu různých kulturních projektů. Při hodnocení projektů ve výběrových dotačních řízeních je rozhodující umělecká, resp. odborná, kvalita projektů, nikoli jejich vztah k problematice romské menšiny. Ovšem dotované kulturní projekty ve svých konečných důsledcích přispívají ke zlepšení situace romské menšiny v České republice, především v oblasti přístupu jejich příslušníků ke kultuře, a naopak i k poznání kultury romské menšiny.

Některé projekty, které byly v roce 2022 spolufinancovány dotacemi poskytovanými ze státního rozpočtu v oblasti profesionálního umění, přímo podporují kulturní dialog a poznávání kultur národnostních menšin, romskou menšinu nevyjímaje. Jde především o velké multikulturní festivaly, jejichž cílem je, mimo jiné, přispět ke vzájemnému poznávání české společnosti a příslušníků jiných národností a etnik, což v konečném důsledku přispívá ke vzájemnému pochopení a toleranci mezi českou většinou a národnostními menšinami včetně menšiny romské, potažmo k jejich lepšímu začleňování do většinové společnosti. Podobně jako v předchozích letech tak odbor umění, literatury, knihoven a kreativních průmyslů poskytl dotaci ve výši 1 090 000 Kč na festival **RESPECT PLUS**, žadatele Rachot Production, s. r. o., který je příležitostí pro vzájemné poznávání různých kultur, včetně kultury romské, a je to tedy jeden z nástrojů pro integraci romské menšiny.

Projekty dotované Ministerstvem kultury přispívají k tomu, aby příslušníci romské menšiny nebyli ohroženi sociálním vyloučením ve smyslu § 3 písm. f) zákona č. 108/2006 Sb. Tyto akce přispívají také k sociálnímu začleňování příslušníků romské menšiny, jakož i k naplnění některých práv, která romská menšina, stejně jako jiné národnostní menšiny, má podle zákona č. 273/2001 Sb.: jde o právo na aktivní účast na kulturním a společenském životě (§ 6 odst. 1 uvedeného zákona) a o právo na rozvoj kultury příslušníků národnostních menšin (§ 12 uvedeného zákona).

V dotačním řízení **Knihovna 21. století**, které má ve své gesci oddělení literatury a knihoven a které je určeno provozovatelům knihoven, zapsaným v evidenci knihoven MK, byl v roce 2022 podpořen projekt Městské knihovny Semily s volně romskou tematikou „Semilské kulturní odpoledne – poznej romské autory“ v celkové výši 10 000 Kč. Žádné další žádosti o dotaci s danou tematikou nebyly podány.

Samostatné oddělení církví a náboženských společností v roce 2022 v rámci jím vypsáního dotačního programu nepodpořilo žádný projekt, který by podporoval včlenění romské kultury do většinové kultury české společnosti. Dotační program vyhlašovaný samostatným oddělením církví a náboženských společností má za cíl podporovat aktivity zvyšující informovanost a zájem o náboženskou oblast vymezenou činností registrovaných církví a náboženských společností.

V některých letech uvedený odbor finančně podporoval projekt „*Romská pouť*“ pořádaný Charitou Olomouc, který mimo jiné (nabídnutí duchovních prožitků) napomáhal k prezentaci romské kultury a tím přispíval ke sblížení Romů s majoritní společností. V roce 2022 byl tento projekt podpořen Odborem regionální a národnostní kultury v dotačním programu na podporu integrace příslušníků romské menšiny.

Do ostatních dotačních programů Ministerstva kultury již žádný romský projekt na rok 2022 předložen nebyl. Veškeré zmíněné projekty, podpořené v rámci stávajících dotačních programů Ministerstva kultury, lze označit za projekty, které významně podporují snahu o integraci romské menšiny a přispívají k obohacení kultury majoritní společnosti. Romská kultura přitom nikterak neztrácí na svébytnosti.

Úřad vlády ČR

V roce 2022 administroval Úřad vlády tři dotační programy zaměřené na integraci romské menšiny: Podpora koordinátorů pro romské záležitosti, Podpora terénní práce a Prevence sociálního vyloučení a komunitní práce. Z rozpočtové kapitoly Úřadu vlády jsou zároveň každoročně uvolňovány finanční prostředky na podporu implementace Evropské charty regionálních či menšinových jazyků. Touto mezinárodní smlouvou je v ČR chráněna také romština. Úřad vlády každoročně vyhodnocuje dotační programy v oblasti lidských práv. Vyhodnocení dotačních programů je dostupné na jeho webu.⁴⁶

Program **Podpora koordinátorů pro romské záležitosti** je realizován na základě usnesení vlády ze dne 14. června 2010 č. 461 ke Zprávě o stavu romských komunit v České republice za rok 2009. V rámci dotačního programu pro rok 2022 bylo zajištěno financování pozice krajského koordinátora včetně jeho potřeb na úrovni kraje ve všech krajích (mimo hl. města Prahy, které není oprávněným žadatelem). Podpořeno tedy bylo **13 krajů** v celkové výši **5 750 000 Kč**.

Primárním cílem dotačního programu je zabezpečení pozice krajského koordinátora pro romské záležitosti včetně jeho potřeb. Sekundárním cílem je pak zajištění stability institucionální sítě, jejímž prostřednictvím stát komunikuje a prosazuje centrální integrační politiku na úrovni kraje, a jež významně přispívá ke koherentní a koordinované tvorbě a realizaci politik romské integrace na území ČR.

Účelem dotačního programu **Podpora terénní práce** je zajištění pracovního místa terénních pracovníků, které zaměstnává obec nebo příspěvková organizace obce zřízená pro tyto účely. Těžištěm je přímá práce s cílovou skupinou v jejím přirozeném prostředí. Společná setkání tak obvykle neprobíhají na půdě organizace, která terénního pracovníka zaměstnává. Tento způsob práce umožňuje kontakt s lidmi, kteří z různých důvodů sami institucionální pomoc nevyhledávají, případně zpočátku odmítají. Návštěvy v domácnostech osob z cílové skupiny v rámci práce v přirozeném prostředí poskytují příležitost ke spolupráci s celou rodinou a širším společenstvím. Terénní pracovník vykonává následující činnosti: osvěta o právech příslušníků romské menšiny a podpora aktivního občanství příslušníků romské menšiny; podpora cílové skupiny při řešení problémů v oblasti vzdělání, zaměstnání, zdraví, bydlení, chudoby a diskriminace; práce s cílovou skupinou (jednotlivci nebo komunita) vedoucí k zmocňování jejich členů. V roce 2022 bylo podpořeno **35 obcí** v celkové výši **11 720 511 Kč**.

Cílem dotačního programu je podpora obcí, které usilují o integraci Romů a současně nemají vlastní personální kapacity, nebo jim finanční situace neumožňuje zajistit v obci terénní práci. Finanční a personálně-kapacitní problémy se zpravidla týkají malých obcí s nižším počtem obyvatel, proto jsou tyto obce v programu podporovány přednostně. Dále jsou při hodnocení projektů preferováni prvožadatelé nebo příjemci dotace z minulosti, kteří jsou v programu doposud pouze omezenou dobu. Zároveň je přednostně vyhověno těm žádostem, které se geograficky překrývají se sociálně vyloučenými lokalitami. Tomu je přizpůsoben celý mechanismus dotačního řízení, včetně evaluačních mechanismů jednotlivých projektů.

Projektové cíle dotačního programu Podpora terénní práce musí být v souladu se zásadami dlouhodobé strategie Koncepce romské integrace do roku 2025; Strategií romské integrace

⁴⁶ <https://www.vlada.cz/cz/urad-vlady/dotace/dotace-a-vysledky-kontrol-142970/>

do roku 2020 a strategickými a koncepčními dokumenty krajů a obcí, na jejichž území se projekt realizuje, které se vztahují k integraci, resp. sociálnímu začleňování Romů a obyvatel sociálně vyloučených lokalit.

Úřad vlády ČR využívá Metodiky monitorování a vyhodnocování dotačních programů Úřadu vlády ČR zaměřených na integraci romské menšiny (dále jen „metodika“), kterou vypracoval Výzkumný ústav práce a sociálních věcí. Na základě této metodiky byly stanoveny indikátory, vhodné pro jednotlivé dotační programy. Úřad vlády ČR část z těchto indikátorů implementoval i do dotačního programu Podpora terénní práce a užívá je v různých fázích dotačního řízení. Při hodnocení jsou uplatňovány indikátory počtu obyvatel obce, počtu let v programu, či počty SVL v obci.

Při vyhodnocení dotačního programu je tedy klíčové sledovat vývoj dat ohledně jednotlivých terénních pracovníků. Za účelem posouzení účelnosti, hospodárnosti a efektivnosti byla sledována níže uvedená kritéria, která ukazují stabilizaci a kvalitu poskytované terénní práce.

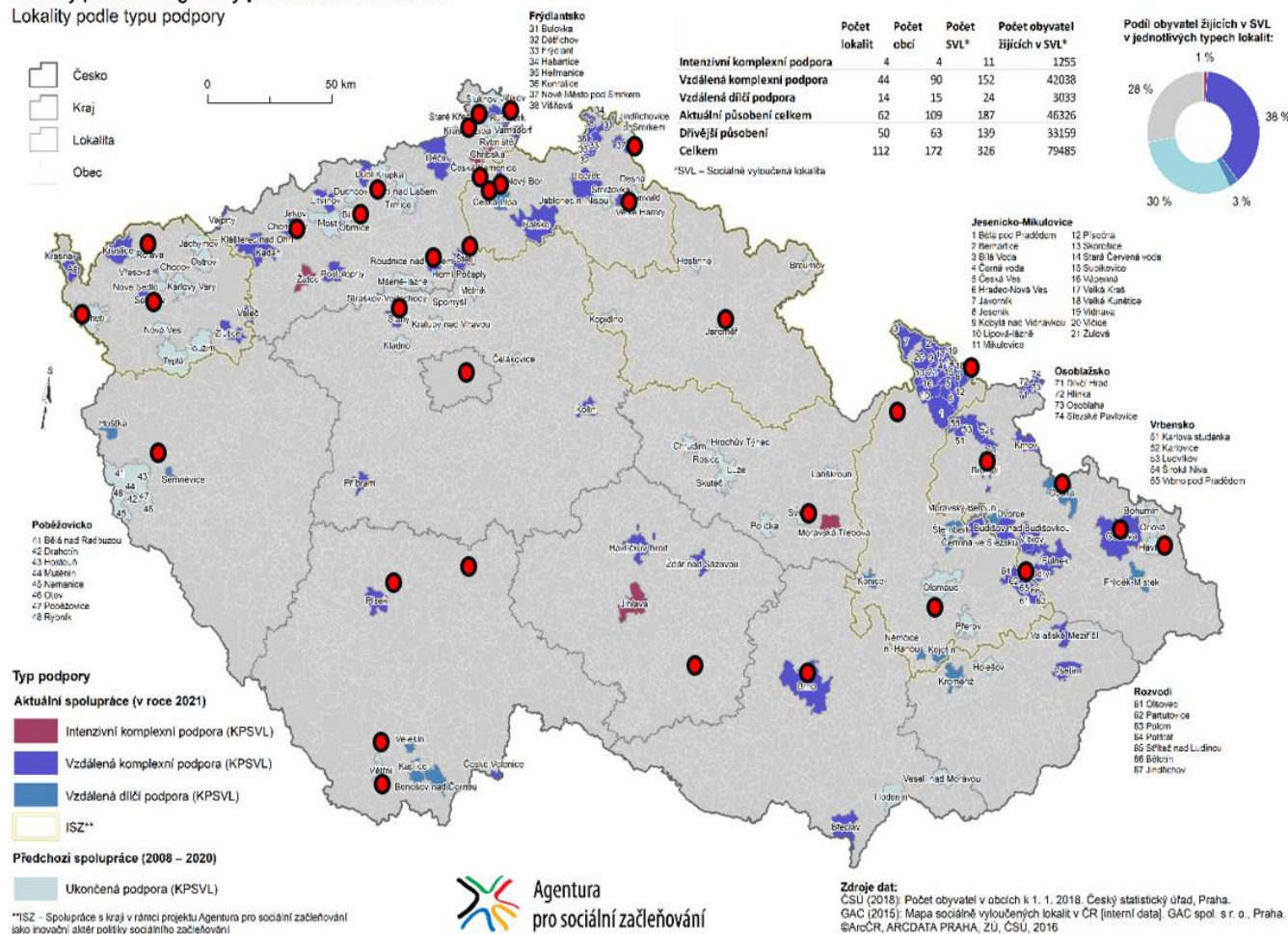
1. Počet let trvání programu bez přerušení.
2. Personální kapacita terénní práce.
3. Sociodemografické charakteristiky terénních pracovníků.
4. Geografické rozložení terénní práce ve vztahu k sociálně vyloučeným lokalitám.
5. Naplňování indikátorů na základě Přehledu výstupů projektu.

Na obrázku 2 je zobrazeno geografické rozložení obcí podpořených v dotačním programu Podpora terénní práce v roce 2022 (červeně) a zároveň přehled lokalit, ve kterých působí Agentura pro sociální začleňování. Z obrázku je tedy zřejmé, že obce, které byly v dotačním programu podpořeny, se ve většině případů překrývají s obcemi, ve kterých svou činnost vyvíjí rovněž Agentura pro sociální začleňování. Ta zároveň vyvinula v rámci projektu *Systémové zajištění sociálního začleňování* jednotný nástroj, tzv. index sociálního vyloučení⁴⁷, který v sobě zahrnuje klíčové ukazatele z různých oblastí sociálního vyloučení a umožňuje tedy v celorepublikovém rozsahu posoudit míru zatížení sociálním vyloučením. Index sociálního vyloučení v obcích podpořených v rámci dotačního programu v roce 2022 je uveden v tabulce 4, přičemž tabulka zahrnuje přehled vývoje indexu sociálního vyloučení za rok 2017–2022.

⁴⁷ Škála indexu nabývá hodnot od 0 do 30 bodů, přičemž hodnota 0 znamená absenci nebo minimální rozsah sociálního vyloučení a hodnota 30 bodů nejvyšší míru zatížení sociálním vyloučením. Základní územní úrovní, k níž se index sociálního vyloučení vztahuje, reprezentují obce.

Obrázek 2: Geografická poloha obcí podpořených v dotačním programu Podpora terénní práce v roce 2022 v ORP s mírou sociálního vyloučení (index sociálního vyloučení)

Lokality působení Agentury pro sociální začleňování
Lokality podle typu podpory

Zdroj: Agentura pro sociální začleňování a Úřad vlády ČR

Tabulka 4 Index sociálního vyloučení (2017–2022) v obcích podpořených v dotačním programu Podpora terénní práce v roce 2022

Obec	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Bílina	22	21	19	21	24	25
Bor	7	7	4	5	4	2
Brno	15	14	13	13	13	13
Bruntál	19	18	16	17	16	18
Česká Kamenice	17	15	13	14	14	15
Česká Lípa	15	14	13	13	14	13
Český Krumlov	13	13	11	10	11	10
Dubí	16	16	12	16	14	14
Hanušovice	24	22	22	21	21	21
Havířov	22	23	23	23	23	23
Cheb	16	16	13	14	17	13
Chomutov	20	20	21	21	21	21
Jaroměř	17	18	14	16	16	16

Krásná Lípa	19	18	17	22	20	17
Mikulovice	13	7	3	6	3	6
Milevsko	6	5	4	8	8	5
Nové Město pod Smrkem	27	27	26	26	25	27
Nový Bor	15	13	13	12	13	12
Odry	13	10	8	9	10	10
Opava	14	12	11	12	14	13
Ostrava - Moravská Ostrava a Přívoz⁴⁸	21	21	21	21	21	21
Praha 7⁴⁹	10	10	10	11	11	10
Rotava	21	24	21	22	20	20
Roudnice nad Labem	13	11	9	9	9	9
Rumburk	17	16	16	16	12	15
Slaný	16	15	19	17	15	13
Sokolov	21	20	21	21	20	20
Staré Křečany	18	12	15	16	8	11
Svitavy	12	9	8	10	8	8
Štětí	18	13	10	14	8	12
Tábor	14	13	10	13	10	11
Třebíč	12	10	9	11	9	9
Velké Hamry	12	13	9	9	8	10
Větrní	28	23	25	27	25	28
Vrbátky	3	2	0	0	0	4

Z tabulky 4 vyplývá, že terénní pracovníci podpoření v rámci dotačního programu Úřadu vlády ČR působí většinou v obcích, které dlouhodobě vykazují vyšší index sociálního vyloučení. Index sociálního vyloučení vyšší než 15, tj. více než polovinu a z maximální výše indexu, vykazovalo v roce 2022 12 obcí z uvedených v tabulce 4, jejichž TP byl podpořen z dotačního programu Podpora terénní práce. Nejvyšší hodnotu indexu sociálního vyloučení vykazovaly v roce 2022 (z obcí v tabulce 4) obce Nové Město pod Smrkem (27) a Větrní (28), Bílina (25) a Havířov (23). Všechny tyto obce participují v dotačním programu déle než 5 let a zároveň je u nich dlouhodobě podporováno zaměstnání TP na plný úvazek po dobu 12 měsíců. Z výše uvedené tabulky však vyplývá, že v rámci programu jsou podporovány i obce s nízkým indexem sociálního vyloučení. Mezi takové obce patří např. Bor (2), Milevsko (5) či Vrbátky (4). V těchto obcích tak lze výkon terénní práce považovat za preventivní, přičemž se jedná o obce s nízkým počtem obyvatel a dle údajů žadatele disponují tyto obce pouze malou cílovou skupinou.

Dotační program **Prevence sociálního vyloučení a komunitní práce** je preventivního charakteru a je určen pro NNO na realizaci neinvestičních projektů podporujících příslušníky romské menšiny. Program se zaměřuje na podporu a pomoc Romům s cílem předcházet sociálnímu vyloučení, a na odstraňování jeho důsledků. Konkrétně jsou podporovány následující druhy činností:

- projekty využívající principy komunitní práce v romských komunitách/lokality, tj. projekty poskytující podporu a pomoc lidem žijícím v romských komunitách/lokality k získávání dovedností řešit svoji situaci vlastními silami,

⁴⁸ Index sociálního vyloučení je za celé Statutární město Ostrava.

⁴⁹ Index sociálního vyloučení je za celé hl. m. Praha.

s podporou dalších osob nebo společným úsilím dané komunity mj. vedoucí ke zlepšení sousedských vztahů;

- aktivity, které doplňují terénní práci, sociální programy a sociální služby, u nichž žadatel prokáže analýzou cílové skupiny a situace v komunitě/lokalitě, že jsou potřebné a vedou k prevenci sociálního vyloučení nebo přispívají ke zlepšení situace obyvatel romských lokalit.

Doplňkovou součástí projektů může být edukační a informační činnost, tj. pořádání informačních kampaní pro veřejnost, účast na výstavách a veřejných prezentacích včetně doprovodných programů, pořádání odborných konferencí a seminářů, provoz informačních webových portálů, zpracování příkladů dobré praxe (např. formou příručky, metodiky postupů v dané oblasti), vydávání informačních materiálů, letáků, tiskovin a publikací.

V dotačním programu bylo v roce 2022 podpořeno **18 projektů** ve výši **12 662 950 Kč**. V roce 2022 bylo podpořeno 12 projektů zaměřených na komunitní práci a 6 projektů zaměřených na aktivity doplňující terénní práci, sociální programy nebo služby. Co se týká regionálního rozmístění podpořených projektů, byly v roce 2022, stejně jako v letech předchozích, podpořeny hlavně organizace, které působí v lokalitách, které jsou dlouhodobě označovány za oblasti s vyšším procentem osob sociálně vyloučených či sociálním vyloučením ohrožených. Podpora pokrývá místa s vyšším počtem osob sociálně vyloučených či sociálním vyloučením ohrožených (zejména Moravskoslezský kraj). Tam, kde se místa podpory odchylojí od míst s identifikovanými nejvyššími počty sociálně vyloučených lokalit, je situace způsobena několika faktory. V případě, kdy nejsou finančně pokryta místa identifikovaná jako nejpostiženější, jsou příčinami zejména nezáměr příslušných aktérů nastalou situaci řešit; fungující podpora z jiných finančních zdrojů či nefunkčnost organizací uplatňujících podporované metody práce. Naopak v případech, kdy byla poskytnuta podpora i do oblastí, které nejsou považovány za nejpostiženější, se tak děje z důvodů velkého zájmu a aktivitou příslušných aktérů o řešení objevující se situace sociálního vyloučení; dlouhodobou fungující sítí preventivně působících aktérů.

Projekty se svým obsahem zaměřovaly buď na komunitní práci, nebo v rámci projektů byly realizovány aktivity doplňující terénní práci, sociální programy a sociální služby. Vzhledem k nejčastěji realizovaným aktivitám a činnostem příjemců bylo plnění výstupů projektu rozděleno do několika oblastí. Jednalo se o výstupy zaměřené na oblast vzdělávání, oblast prevence volnočasových aktivit pro děti, mládež a dospělé, oblast bydlení, osobního rozvoje, zdraví, zaměstnávání a oblast zlepšování vzájemného soužití mezi romskou menšinou a většinovou společností.

Dotační program **Podpora implementace Evropské charty regionálních či menšinových jazyků** vznikl jako nástroj k pokrytí nákladů na aktivity spojené s implementací Evropské charty regionálních či menšinových jazyků. Dotační program má za cíl naplnit mezinárodní závazek, který ČR převzala, a to zachovat a podporovat historické regionální a menšinové jazyky včetně romštiny.

V roce 2022 nejvíce projektů cílilo na podporu romštiny. Podpořeno bylo celkem pět projektů v celkové výši **1 417 416 Kč**. Čtyři projekty byly zaměřeny na vzdělávací aktivity za účelem zachování menšinového jazyka a jeden projekt byl zaměřen na sběr a zpracování jazykových dat. Na druhém místě se co do objemu čerpaných finančních prostředků umístila polština, a to v celkové výši 766 926 Kč. Slovenština byla podpořena ve výši 431 165 Kč a němčina ve výši 354 171 Kč.

Jedním z projektů na podporu romštiny byl projekt organizace KHER, z. s.. Romštinou a literaturou Romů ke vzájemnému pochopení IV. Organizace vydala dvě knihy pro děti. V prvním případě se jednalo o reedici knihy Čavargoš/Tulák autorky Tery Fabiánové a jako druhá

kniha byla vydána dětská kniha Květoslavy Podhradské Povídání u povidel / O vakeriben paš o lekvaris.

Dalším projektem na podporu romštiny byl projekt Romano suno 2022 Organizace Nová škola, o. p. s. V rámci tohoto projektu vydala organizace Nová škola, o. p. s., sborník Romano suno 2022, který představuje sběr dětských prací v romském originále i českém překladu z každoroční dětské soutěže. Sborník v rozsahu 80 stran je k dispozici i v elektronické verzi na stránkách organizace. V rámci první podoblasti zaměřené na podporu pořádání vzdělávacích akcí realizovala organizace Nová škola, o. p. s., která zorganizovala online kurzy romštiny a uspořádala seminář o romštině a romské literatuře na střední škole. Dále organizace pořádala již tradiční soutěž s názvem „Romano suno“. Jedná se o literární soutěž v romštině pro žáky základních a středních škol v rámci celé ČR. V roce 2022 bylo v rámci soutěže zasláno 172 soutěžních příspěvků dětí (143 textů a 29 videí) od žáků a studentů základních škol, středních škol, neziskových organizací a dětských domovů. V roce 2022 měla premiéru i nová znalostní větev soutěže Džanas romanes – Umíme romsky, kde byl představen sborník textů ze soutěže. Na základě velkého úspěchu pokračovala organizace Nová škola, o. p. s., i v tvorbě podcastů. Jeden podcast se věnoval romské autorce Květě Podhradské, která začala psát v Romano suno a dnes je už zavedenou autorkou, a druhý podcast se zaměřil na tvorbu z Romano suna. Oba podcasty mají českou a romskou verzi a je možné si je poslechnout na webu organizace.

Univerzita Karlova v projektu Rozšíření a uživatelské zdokonalení Slovníku romských neologismů a Výkladu romského pravopisu navázala na předchozí dva roky, a v rámci kterého došlo k dalšímu rozšíření slovníku romských neologismů a bylo opraveno a zredigováno na stovky hesel. Slovník byl v roce 2022 doplněn o 812 nových záznamů. Slovník je veřejně dostupný na webových stránkách Univerzity Karlovy. Inovace softwaru dále přinesla částečné zjednodušení zanášení bibliografických údajů, 3000 hesel bylo přiřazeno pod jednotlivé příklady a přibyl i celkový počet odkazů. Univerzita Karlova byla podpořena u dalšího projektu s názvem Tvorba materiálu pro výuku olašské romštiny.

3. Situace Romů v jednotlivých oblastech integrace

V České republice žije podle kvalifikovaných odhadů přibližně 250 000 Romů. Bohužel, tento hrubý odhad neodpovídá počtu osob (21 691) hlásících se k romské národnosti ve sčítání lidu v roce 2021, což nepředstavuje ani desetinu z odhadovaného počtu všech Romů žijících v ČR.

Úskalím při analyzování situace Romů v jednotlivých tematických oblastech je neznalost počtu Romů, kteří jsou integrováni do většinové společnosti. Orgány veřejné správy mají přibližný přehled o Romech, kteří jsou např. klienty sociálních služeb měst a obcí. Tito žijí většinou v sociálně vyloučených lokalitách, kde tvoří 57 %⁵⁰ populace. Z tohoto důvodu tato Zpráva vychází také z výzkumů, které se nezaměřují specificky na Romy, ale na obyvatele SVL. Jako SVL ve Zprávě označujeme prostor (dům, ulici, čtvrť) kde se koncentrují lidé, u nichž lze identifikovat znaky spojené se sociálním vyloučením. Tato místa jsou okolními obyvateli negativně symbolicky označována („špatná adresa“, „problémové místo“ apod.). Sociální vyloučení definujeme jako postupnou a stupňující se exkluzi z plné participace na sociálních, materiálních i symbolických zdrojích produkovaných, sdílených a konzumovaných širokou společností k zajištění dobrých životních podmínek, organizace sociálního života a účasti v rozhodování. Základní charakteristikou sociálního vyloučení je souběh faktorů, které výrazně omezují možnosti k (1) přístupu na otevřený trh práce, (2) přístupu k veřejným službám, včetně

⁵⁰ Podíl osob žijících v SVL, kteří se přihlásili k romské národnosti, a to i v kombinaci s další národností (českou, slovenskou apod.) je dle šetření SVL-SILC 51 % (výsledky za rok 2020) až 57 % (výsledky za rok 2021). <https://www.socialni-zaclenovani.cz/dokument/zivotni-podminky-obyvatel-svl-analyza-a-komparace-socidemografickych-udaju-svl-silc-brizolit-eu-silc-osz-2021/>

sociálních služeb či vzdělávání, (3) kontaktu se sociálním okolím, (4) řešení osobní krize (zadlužení, nemoc, apod.) a (5) politické participaci či omezují schopnosti a dovednosti těchto možností využívat. Specifickou roli v sociálním vyloučení hraje etnicita.⁵¹

Jak plyne z výše uvedeného, pojem sociálně vyloučené lokality není definován jednoduše měřitelnými znaky a může být tak v praxi interpretován různě, s jistou mírou subjektivního přístupu. Proto je potřebné se vypořádat do budoucna s námitkami, že sledování vývoje na základě nárůstu či poklesu počtu sociálně vyloučených lokalit v daném území (regionu, obci) či porovnávání obcí a regionů mezi sebou nepředstavuje objektivní indikátor a nemusí mít tedy vypovídací hodnotu, jaká je této informaci připisována. Kancelář Rady vlády pro záležitosti romské menšiny se proto bude do budoucna ve spolupráci s širším okruhem odborníků intenzivně zabývat podněty a vyhodnotí, zda je možné tento ukazatel nahradit, např. indexem sociálního vyloučení, který vytvořila Agentura pro sociální začleňování, jak je uvedeno výše (část 2.1). Současně však v této zprávě příslušné indikátory počtu SVL používáme, upozorňujeme však na jejich limitovanou vypovídající hodnotu. Hlavním důvodem je to, že s tímto pojmem pracuje i řada odborných studií a dalších zdrojů.

Významný zdroj dat o romské populaci za rok 2022 je **šetření RILSA**. Data byla sbírána během ledna až května 2022 a s respondenty staršími 16 let (včetně) bylo vyplněno 1 549 dotazníků. Sběr probíhal ve 14 krajích ČR v 54 okresech, 93 obcích a 313 tzv. základních sídelních jednotkách v rámci obcí. Oporu vzorku představovala data ze sčítání lidu, domů a bytů 2011 a do konstrukce vzorku byly zahrnuty všechny kraje, okresy, obce a základní sídelní jednotky, ve kterých se ve sčítání 2011 někdo přihlásil k romské národnosti, buď samostatně nebo v kombinaci s další národností anebo uvedl romský jazyk jako mateřský, obdobně buď samostatně, nebo v kombinaci s dalším jazykem.

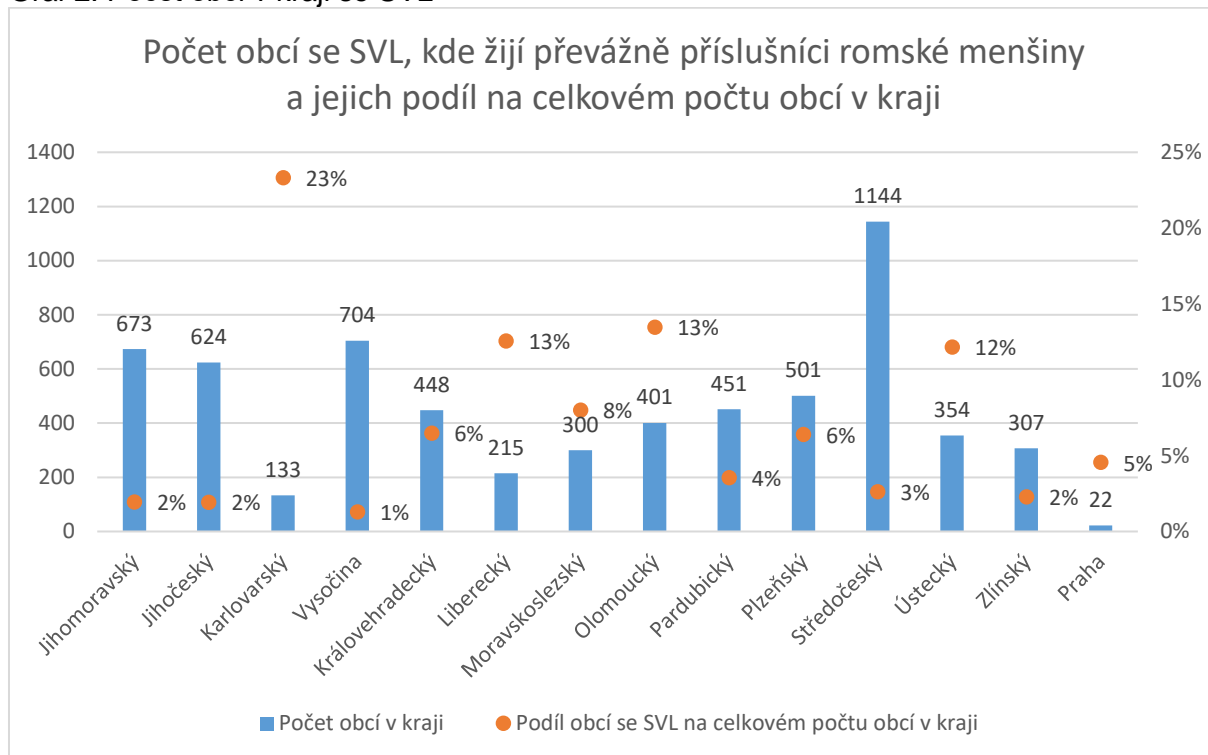
Data z šetření RILSA jsou dále porovnávána s daty o obecné populaci a s daty o Romech žijících v SVL z šetření Životní podmínky obyvatel SVL: Romové a neromové v SVL⁵² (dále jen „šetření Agentury“), které kanceláři Rady poskytla Agentura.

Dalším důležitým zdrojem informací jsou **Zprávy o stavu romské menšiny v krajích**, které popisují převážně situaci Romů žijících v SVL. Nejvíce obcí se SVL, kde žili převážně příslušníci romské menšiny, se v roce 2022 nacházelo na území Olomouckého kraje (54) a Ústeckého kraje (43), viz Graf 3. Nejvyšší podíl obcí se SVL na celkovém počtu obcí v kraji měl Karlovarský kraj (23 %), Olomoucký kraj (13 %) a Ústecký kraj (12 %) (viz Graf 2).

⁵¹ <https://www.esfcr.cz/mapa-svl-2015/www/index4658.html?page=2>

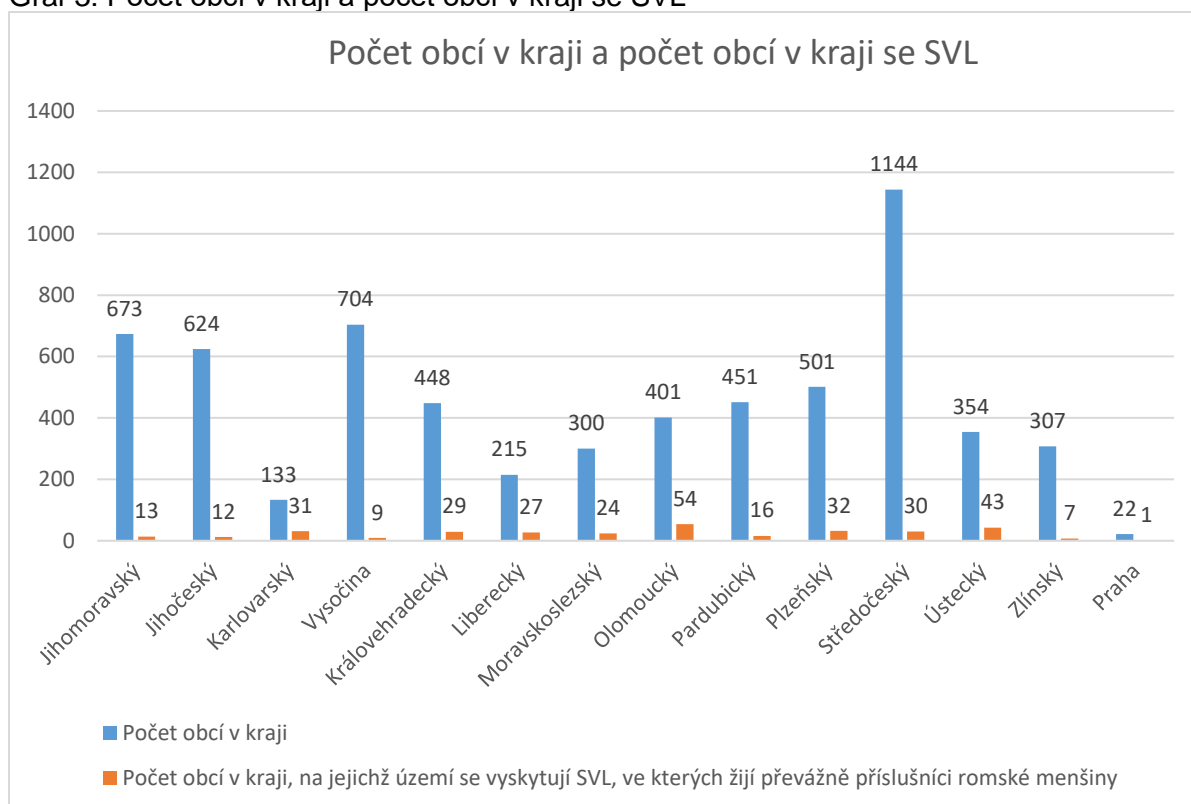
⁵² Životní podmínky obyvatel SVL: Romové a neromové v SVL, Agentura pro sociální začleňování, dostupné zde <https://www.socialni-zaclenovani.cz/dokument/tematicko-prurezovy-vyzkum-romove-a-neromove-v-svl-osz-2023/>

Graf 2: Počet obcí v kraji se SVL

Zdroj: Zprávy o stavu romské menšiny v kraji za rok 2022

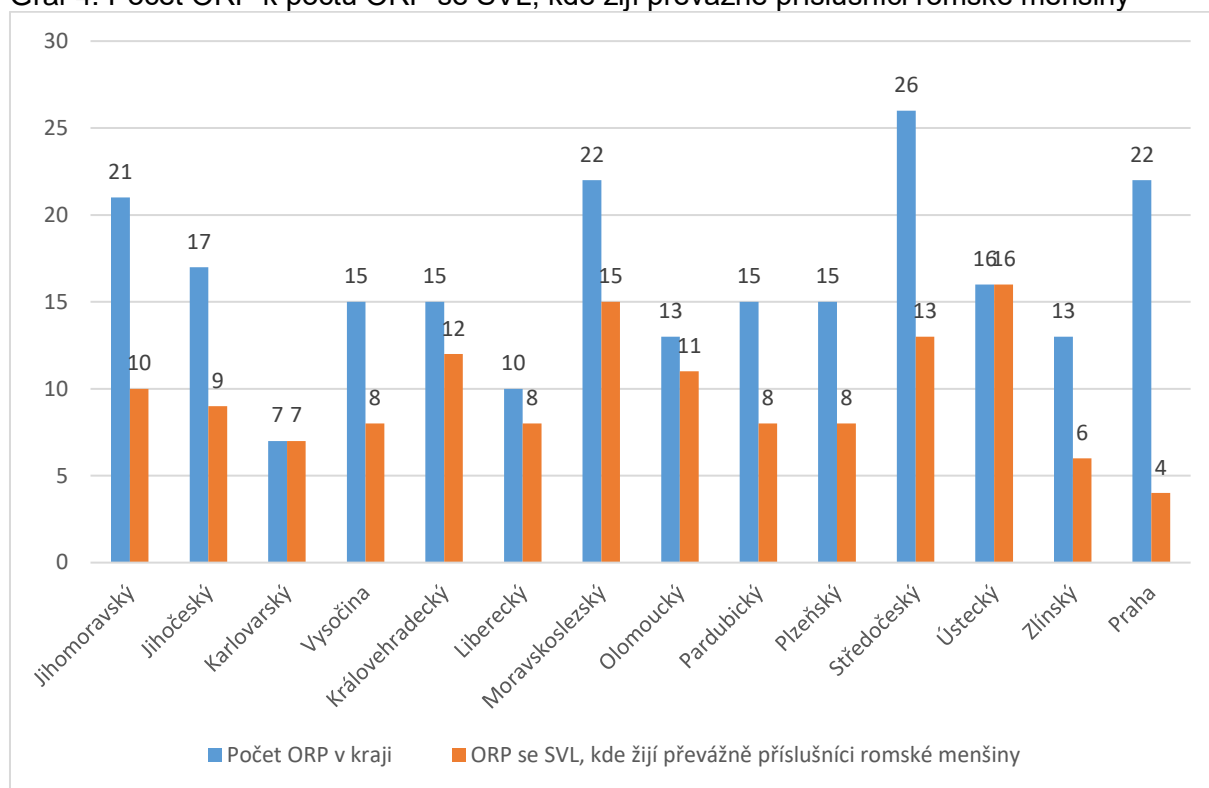
Graf 3: Počet obcí v kraji a počet obcí v kraji se SVL⁵³

⁵³ U Prahy je uváděn počet městských částí.

Nejvyšší podíl ORP se SVL na celkovém počtu ORP v kraji má Karlovarský kraj a Ústecký kraj, v nichž se na území všech ORP nachází aspoň jedna SVL, kde žijí převážně příslušníci romské menšiny (viz Graf 5).

Graf 4: Počet ORP k počtu ORP se SVL, kde žijí převážně příslušníci romské menšiny

Zdroj: Zprávy o stavu romské menšiny v kraji za rok 2022

Graf 5: Podíl ORP se SVL, kde žijí převážně příslušníci romské menšiny na celkovém počtu ORP v kraji

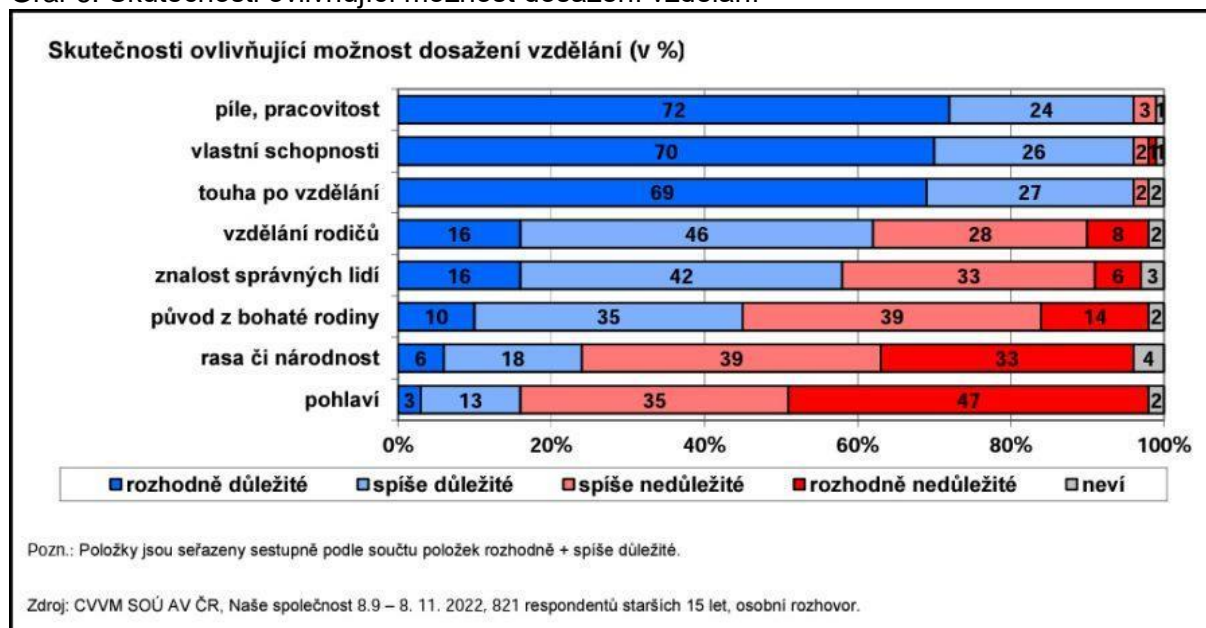

V následujících částech se tato Zpráva zaměří na situaci Romů v oblasti vzdělávání, zaměstnanosti, bydlení a zdraví. Poslední tematická kapitola se bude věnovat romské kultuře, jazyku a dějinám.

3.1. Vzdělávání

V roce 2022 provedlo CVVM šetření „Hodnocení kvality vzdělávání a možnosti dosažení vzdělání českou veřejností – září až listopad 2022“⁵⁴ podle kterého je téměř 85 % lidí přesvědčeno, že v Česku může každý dosáhnout vzdělání, které odpovídá jeho schopnostem. Za nejdůležitější faktory ovlivňující vzdělání považuje veřejnost píli, pracovitost, schopnosti a touhu po vzdělání. Naopak nejmenší vliv má podle obyvatel ČR rasa, národnost a pohlaví, původ, znalost správných lidí a vzdělání rodičů. Lidé v průzkumu také hodnotili úroveň vzdělání na různých typech škol. Nejlépe dopadla gymnázia, nejhůř střední odborná učiliště.

Graf 6: Skutečnosti ovlivňující možnost dosažení vzdělání

Naopak vliv etnicity a socioekonomického původu na úroveň vzdělání jednotlivců prokázalo šetření Agentury. Šetření v oblasti vzdělávání potvrdilo existenci rozdílů mezi obyvateli SVL a obecnou populací, kromě těchto rozdílů však dle šetření existují také rozdíly mezi úrovní vzdělání mezi romskými a neromskými obyvateli SVL, kdy právě etnicita hraje zásadní roli na úrovni dosaženého vzdělání zkoumaného vzorku. Zatímco v obecné populaci – s přihlédnutím ke skutečnosti, že u necelých 6 % obyvatel nebylo nejvyšší dosažené vzdělání zjištěno – získalo vysokoškolský titul necelých 18 % obyvatel, v prostředí SVL je takových obyvatel 1 %. Dále, 20 % Romů v SVL je zcela bez základního vzdělání, případně základní vzdělání nedokončilo; u neromských sousedů jsou to 4 % a u obecné populace pak 0,6 %. Úspěšně absolvovanou střední školu ať už s výučním listem nebo s maturitou má 31 % Romů ze SVL, u neromů jde o 71 %.⁵⁵ Z výsledků šetření lze vysledovat také mezigenerační reprodukci úrovně vzdělání.

Dle Analýzy příčin vyššího podílu romských žáků vzdělávajících se dle RVP ZV UV ve třídách zřízených podle § 16 odst. 9, školského zákona⁵⁶ v posledních pěti letech nedošlo

⁵⁴ https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5589/f9/or221212.pdf

⁵⁵ Životní podmínky obyvatel SVL: Romové a neromové v SVL, Agentura pro sociální začleňování, <https://www.socialni-zaclenovani.cz/dokument/tematicko-pruzkvy-vyzkum-romove-a-neromove-v-svl-osz-2023/>

⁵⁶ <https://www.edu.cz/vysledky-vyzkumu-analyza-pricin-vyssiho-podilu-romskych-zaku-vzdelavajicich-se-ve-skolach-a-tridach-zrizenych-podle-%c2%a7-16-odst-9-skolskeho-zakona-vcetne-doporuceni/>

ke snížení podílu romských žáků ve speciálních třídách, ani k jejich desegregaci v rámci běžných tříd a škol, detailnější výsledky jsou uvedeny v podkapitolách níže.

Oblast vzdělávání zkoumalo také výběrové šetření RILSA, které probíhalo v roce 2022. Výsledky šetření RILSA ve velké míře korespondují s výsledky šetření Agentury. Výsledky obou šetření jsou v kapitolách níže srovnávána ještě s výsledky Sčítání lidu, domů a bytů z roku 2021 a v některých případech i s Výběrovým šetřením pracovních sil z roku 2020.

ČŠI v roce 2022 nevidovala žádnou stížnost na diskriminaci z důvodu romské etnicity.

3.1.1. Předškolní vzdělávání

V roce 2022 MŠMT zveřejnilo výsledky z výzkumu „**Ověření dopadů zavedení povinného posledního ročníku předškolního vzdělávání**“⁵⁷, financovaný TA ČR (číslo projektu TITSMSMT801), kterou zpracoval výzkumný tým Ústavu výzkumu a vývoje vzdělávání PedF UK v Praze. Cílem projektu bylo popsat dopad zavedeného povinného předškolního vzdělávání na skutečnou docházku dětí, kterých se povinnost týkala/týká; na vývoj počtu odkladů a jejich zdůvodnění; popsat nejčastější problémy a překážky související se vzděláváním, které se projevují při povinném předškolním vzdělávání dětí a v souvislosti s nástupem k povinné školní docházce a pomocí testu matematické pregramotnosti a fonemického povědomí diagnostikovat děti, které navštěvovaly MŠ pouze v období povinného předškolního vzdělávání, a ty, které do MŠ docházely delší dobu. Výstupem projektu jsou závěrečná výzkumná zpráva, variantní návrhy možné úpravy účinných zákonných a podzákonných předpisů vymezujících oblast předškolního vzdělávání v souvislosti se zavedením povinného posledního ročníku předškolního vzdělávání a návrhy dalších opatření (mimo legislativních) pro oblast předškolního vzdělávání souvisejících se zavedením povinného posledního ročníku předškolního vzdělávání.

Dle výzkumu **se podíl dětí zapsaných do povinného předškolního vzdělávání v posledním roce před zahájením povinné školní docházky zvýšil od zavedení tohoto opatření od školního roku 2017/2018 o 1,7 p.b. Ještě výraznější zvýšení se týkalo podílu dětí zapsaných do povinného předškolního vzdělávání ve strukturálně postižených regionech – v Karlovarském a Ústeckém kraji. Lze očekávat, že opatření přivedlo do MŠ především děti ze sociálně znevýhodněného prostředí, což potvrdily rovněž výpovědi respondentů v kvantitativních i kvalitativních šetřeních. Nejčastější problémy a bariéry (související se vzděláváním), se kterými se potýkají rodiče dětí a děti se sociálním vyloučením je např. fakt, že rodiče nepřikládají důležitost pravidelné a včasné docházky dětí do MŠ; rodiče nedůvěřují institucím; děti, které před zahájením povinného předškolního vzdělávání nenavštěvovaly MŠ, mají problémy s adaptací a s nedostatečnými znalostmi a dovednostmi adekvátně jejich věku. MŠ se potýkají s nedostatečnou personální kapacitou, kdy 79 % ředitelek MŠ souhlasí s výrokem, že pro zajištění pozitivních dopadů povinného předškolního ročníku pro sociálně znevýhodněné děti je potřeba personální posílení týmu v MŠ. Dalším identifikovaným problémem je také komunikace mezi MŠ a rodiči v případech, kdy učitelé/učitelky MŠ, které neprošly vzděláváním zaměřeným na vzdělávání dětí se sociálním znevýhodněním a romské populace. Absence důkladného přípravného i dalšího vzdělávání se obzvláště projevuje při řešení konfliktů a krizových situací.⁵⁸ Dalšími překážkami jsou také finanční náročnost spojená s docházkou dětí do MŠ a podobných zařízení, např. úhrada stravného a školného; nepravidelná docházka dětí do MŠ, nedostatečná informovanost rodičů o povinnosti dítě umístit do povinného předškolního ročníku MŠ nebo nedostatek míst v MŠ. Tyto bariéry potvrzují i krajsí koordinátoři pro záležitosti romské menšiny. Dle koordinátorů**

⁵⁷ <https://www.edu.cz/vysledky-vyzkumu-overeni-dopadu-zavedeni-povinneho-posledniho-rocniku-predskolniho-vzdelavani/>

⁵⁸ Tamtéž.

pro romské záležitosti romské děti nejčastěji začnou navštěvovat MŠ až v povinném předškolním ročníku, lze však vyzorovat zlepšení povědomí mezi romskými rodiči o důležitosti předškolního vzdělávání.

Stejně jako v roce 2021 i v roce 2022 romské děti často místo MŠ navštěvovaly předškolní kluby provozované NNO. Kluby jsou pro romské rodiny v mnoha případech dostupnější a víc vyhovují jejich potřebám. V případě klubů často odpadá finanční překážka, jelikož je jejich návštěva pro děti zpravidla bezplatná. NNO přispívají k informovanosti rodičů a dětí o možnostech a přínosu vzdělávání, dále poskytují individuální konzultace, poradenství v oblasti výchovy a vzdělávání apod.

K podpoře přístupu romských dětí k předškolnímu vzdělávání využívá MŠMT především mechanismy dotačních programů a sekundárně také podpory v rámci Národního programu obnovy. Zvláštní zřetel je kladen na podporu přístupu k předškolnímu vzdělávání v Ústeckém a Karlovarském kraji, kde je dlouhodobě zaznamenáván nejnižší podíl účasti romských dětí na předškolním vzdělávání. V průběhu května 2022 byla vyhlášena dotační výzva na podporu zvýšení účasti dětí na předškolním vzdělávání v Karlovarském a Ústeckém kraji na rok 2022 (tedy v regionech s nejnižším podílem dětí participujících na předškolním vzdělávání), a to s celkovou alokací ve výši 20 000 000 Kč.⁵⁹ Podpora aktivit v oblasti zvýšení účasti dětí na předškolním vzdělávání byla poskytována rovněž v rámci dotačního programu Podpora integrace romské menšiny v roce 2022 a Národního plánu obnovy, viz kapitola 2.2. V rámci OP VVV byly v projektech výzev zaměřených na Inkluzivní vzdělávání pro KPSVL II a SVL II aktivně vyhledávány a oslovovány rodiny dětí, které se předškolního vzdělávání ještě neúčastní, dále byla organizována neformální předškolní centra pro děti jako příprava na vstup do běžné MŠ a byly pořádány vzdělávací akce pro rodiče těchto dětí. Dále byly v projektech výzvy Šablony III OP VVV podporovány aktivity se zaměřením na spolupráci s rodiči. V rámci OP JAK byla v květnu 2022 vyhlášena první relevantní výzva – Šablony pro MŠ a ZŠ I, ve které je jednou z podporovaných aktivit odborně zaměřená tematická a komunitní setkávání s rodiči i veřejností. Ve druhé polovině roku 2022 započala příprava dalších výzev OP JAK zaměřených na akční plánování v území, kde je uvedené téma rovněž možno podpořit. Tyto výzvy budou vyhlášeny v roce 2023.

Z Integrovaného regionálního operačního programu (IROP), jsou aktuálně pro oblast mateřských škol vypsány dvě výzvy na zajištění dostatečných kapacit v mateřských školách pro umístění dětí do tří let a starších.⁶⁰

Dle **výběrového šetření RILSA**⁶¹ 41,4 % dětí romských respondentů (žijících ve společné domácnosti s respondenty)⁶² ve věku 3–6 let navštěvuje MŠ nebo nějaké jiné zařízení, v obecné populaci byl v roce 2020 tento podíl 88,5 %.⁶³ Naopak 58,6 % dětí romských respondentů MŠ nebo jiné zařízení nenavštěvuje. Pokud děti respondentů navštěvují předškolní vzdělávání, pak jsou v 87,3 %, mateřské školy. Dále, podíl dětí romských respondentů, které navštěvují mateřskou školu, kde jsou „všichni nebo většina spolužáků Romové“, je 14,5 %. **Na úrovni MŠ se tedy převážná většina dětí romských respondentů**

⁵⁹ Více informací k dotační výzvě zde <https://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/vyhlaseni-dotacni-vyzvy-na-podporu-zvyseni-ucasti-deti-na-skolnim-stravovani-2022>

⁶⁰ <https://irop.mmr.cz/cs/vyzvy-2021-2027/vyzvy/20vyzvairiop>

⁶¹ https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_534.pdf

⁶² Výsledky výběrového šetření týkající se dětí jsou zobecněně na děti romských respondentů, případně na děti žijící s romskými respondenty v domácnosti, nikoliv však na populaci romských dětí, viz poznámka autorů Fonádová a kol. 2022; dostupné na https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_534.pdf, str. 11.

⁶³ Statistická ročenka ČR, 2021.

ještě nesetkává s tím, co lze označit za segregované vzdělávání. Pro obecnou populaci není k dispozici srovnatelný údaj.

3.1.2 Základní vzdělávání

V průběhu roku 2022 byl dokončen projekt s názvem „**Analýza příčin vyššího podílu romských žáků vzdělávajících se dle RVP ZV UV ve třídách zřízených podle § 16 odst. 9, školského zákona a návrh souboru opatření pro oblast vzdělávání a další relevantní oblasti**“, který realizovalo konsorcium firem PAQ-Research a STEM (12/2021–11/2022) (dále jen „**Analýza PAQ a STEM**“). Hlavním cílem výzkumného projektu bylo zjistit příčiny vzdělávání romských žáků vzdělávaných dle RVP ZV UV a navrhnout soubor doporučení pro oblast vzdělávání i další sektory s cílem snížení počtu romských žáků ve školách a třídách zřízených dle §16 odst. 9 školského zákona. Kvantitativní část výzkumu pracovala primárně se šetřeními MŠMT o počtu romských žáků, dále s daty z výkazů o základní škole, PPP a SPC a dále daty z tematického šetření ČŠI věnovaného školským poradenským zařízením. Sledované období ve všech šetřeních jsou roky 2017/2018–2021/2022. Kvalitativní část výzkumu na základě metodologicky odůvodněného výběru případů zahrnuje šetření v šesti školách ve třech lokalitách, především mezi zaměstnanci a zaměstnankyněmi škol, rodiči a žáky (pro ty byla částečně využita forma workshopu). Další část výzkumu byla realizována ve školských poradenských zařízeních (PPP, SPC). Hlavní metodou výzkumu byly individuální i skupinové kvalitativní rozhovory, které byly doplněny pozorováním.

Výsledky výzkumu PAQ a STEM ukázaly, že zavedení novely školského zákona (zákon č. 82/2015 Sb.) v roce 2016 výrazně nesnížilo počet romských žáků ve speciálních třídách. V populaci dětí v ZŠ věku je stabilně okolo 3 % romských žáků, ale ve speciálních třídách běžných škol představují 22 % žáků a ve speciálních třídách škol zřízených podle § 16 odst. 9 pak 15 % žáků. To je násobně víc, než je jejich zastoupení ve školách celkem. Zastoupení romských žáků se za posledních 5 let mírně snížilo ve školách podle § 16 odst. 9, ale stále více jsou zařazováni právě do speciálních tříd běžných škol. V „čistě speciálních“ školách (tvořeny pouze speciálními třídami a vzdělávající dle RVP ZŠS) jsou romští žáci zastoupeni přibližně ve stejném poměru jako v celé populaci (4 %). Romští žáci jsou častěji přeřazováni do speciálních tříd, nejvýrazněji však již během prvních let povinné školní docházky. Ve speciálních třídách (běžných ZŠ i ZŠ podle § 16 odst. 9) jsou romští žáci převážně vzděláváni podle rámcového vzdělávacího programu RVP ZV se sníženými nároky na výstupy ze vzdělávání z důvodu mentálního postižení (tedy RVP ZV UV). Podíl žáků, kteří mají ve speciálních třídách snížené nároky na výstupy ze vzdělávání v rámci podpůrných opatření, se od roku 2017 zvýšil ze 40 % v roce 2017 na více než 70 % v roce 2021. **Postupné navýšení podílů žáků s upravenými výstupy odpovídá postupnému snižování počtu žáků vzdělávaných podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání – přílohy upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením (RVP ZV LMP).** To ukazuje, že se ve speciálních třídách nezvýšil podíl žáků, kteří jsou vzděláváni podle Rámcového vzdělávacího programu pro obor vzdělání základní škola speciální (RVP ZŠS). Tomuto odpovídá i další zjištění, tedy že snížené nároky na výstupy ze vzdělávání z důvodu mentálního postižení mají romští žáci častěji také v běžných třídách škol zřízených podle § 16 odst. 9. Zatímco u romských žáků opět přesahuje 70 %, u neromských žáků to je přes 40 %.⁶⁴

Výzkum také ukázal na velké rozdíly v diagnostické praxi a návazných doporučení ohledně přeřazení žáků do speciální třídy u školských poradenských zařízení (dále jen „ŠPZ“), a to i v rámci ŠPZ ve stejném regionu. ŠPZ nejčastěji využívají spíše zastaralé diagnostické

⁶⁴ https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2023/04/Final_Vyzkumna_zprava_%C2%A7_16_9_MSMT_PAQ_STEM.pdf

nástroje. Alokované finanční prostředky a podpora tedy zatím nevedly k modernizaci ve využívání diagnostických nástrojů u většiny ŠPZ.⁶⁵ Dostupné diagnostické nástroje ani metodiky neumožňují navíc spolehlivou a systematickou identifikaci potenciálu a potřeb dětí se sociálním a sociokulturním znevýhodněním, k nimž patří i značná část romských dětí.⁶⁶

Legislativní změny přijaté také jako reakce na rozsudek D. H. a ostatní versus Česká republika, které měly přispět k začlenění dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do hlavního vzdělávacího proudu, byly v případě romských dětí ze sociálně slabého prostředí úspěšné jen částečně. Zatímco děti z majority i s různými typy diagnóz jsou s pomocí podpůrných opatření častěji začleněny do běžných tříd, romské děti jsou ve zkoumaných regionech stále nepoměrně častěji vzdělávány ve speciálních školách a speciálních třídách.⁶⁷ Velká část běžných škol neumí nebo nechce s jejich hendikepem pracovat. V případě romských dětí je hendikepem sociokulturní znevýhodnění, kdy děti přicházejí do škol bez znalostí a dovedností, které jsou ve většinové společnosti považovány za „normální“, a mají také často omezené jazykové schopnosti. Z poznatků výzkumu lze omezeně konstatovat, že ani povinný poslední ročník v rámci předškolního vzdělávání nedokáže tyto rozdíly dostatečně vyrovnat, také proto, že jejich děti ze znevýhodněného prostředí často nenavštěvují dostatečně pravidelně.⁶⁸ Výzkum poukázal i na existující dobrou praxi, která zahrnuje například důraz na intenzivní komunikaci a spolupráci s romskými rodiči, speciálně pedagogickou péči, individuální přístup k žákům a využívání podpůrných opatření (především využití asistentů pedagoga).

Vliv na segregaci ve vzdělávání mají i lokální aktéři a decentralizace systému školství. Výzkum popsal, že segregace skrze speciální školy se rozvíjí v případech, kdy situace vyhovuje kritickému množství lokálních aktérů – vedení běžných a speciálních škol i rodičům. Problémem je dále absence odpovědnosti za kvalitu činnosti škol a školských poradenských zařízení, v němž ředitele veřejných škol i vedení ŠPZ veřejných zřizovatelů jmenuje/odvolává pouze zřizovatel (v prvním případě obec, v druhém případě kraj). To limituje možnost efektivní kontroly, metodického vedení kvality činností a posiluje závislost na politickém konsensu v lokalitě.

Jako doporučení výzkum navrhuje posílit podporu i kontrolu práce školských poradenských zařízení, monitorování spádových oblastí ZŠ⁶⁹ tak, aby nedocházelo k účelovému spádování znevýhodněných lokalit do segregovaných škol či škol se speciálními třídami, ale ani k výpadkům (absenci) vymezení spádů, které vede ke stejným výsledkům a posílit spolupráci resortů MŠMT (popř. ČŠI) a MV v dané oblasti, podporovat klíčové podpůrné pozice ve školách v oblastech s výskytem segregovaných škol, posílit předškolní vzdělávání v širší oblasti okolo segregovaných škol, podpořit sociální práci v těchto školách, zlepšit připravenost pedagogických pracovníků na práci s žáky z odlišného sociokulturního prostředí a omezit plošné využívání snížených nároků na výstupy ve vzdělávání.

Dle šetření RILSA podíl dětí ve věku 6–15 let, které navštěvují školu, kde jsou „všichni nebo většina spolužáků Romové“, je ve zkoumaném souboru 15,8 %. Na úrovni ZŠ se se segregovaným vzděláváním setkává jen o něco větší podíl romských dětí než na úrovni MŠ. Pro obecnou populaci není k dispozici srovnatelný údaj.

⁶⁵ Tamtéž.

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ Zde se do jisté míry potvrzují poznatky z výzkumu „Ověření dopadů zavedení povinného posledního ročníku předškolního vzdělávání“ <https://www.edu.cz/vysledky-vyzkumu-overeni-dopadu-zavedeni-povinneho-posledniho-rocniku-predskolniho-vzdelavani/>

⁶⁹

Porovnání úrovně nejvyššího dosaženého vzdělání u Romů, Romů žijících v SVL a obecné populace

Dle šetření RILSA nejvíce respondentů starších 16 let dokončilo pouze základní školu (43,9 %). Vyučených je 30,1 %. Nejvyšší stupeň vzdělání v souboru je „pomaturitní studium“, kterého dosáhl jeden respondent. Jedna desetina (9,6 %) respondentů nedokončila ani základní školu, z nichž 44,6 % respondentů ji ukončilo v 7. třídě ZŠ.

Podle Výběrového šetření pracovních sil z roku 2020⁷⁰ bylo ve většinové populaci starší 16 let osob se základní školou asi 12 %, základní školu nedokončil pouze malý podíl populace (0,15 %). Vyučených bylo asi 33 %, středoškoláků a vysokoškoláků však bylo výrazně více než v romské populaci, a to 35,4 %, resp. 22 %. Dle Sčítání lidu, domů a bytů v roce 2021 dosáhlo základního včetně nedokončeného vzdělání 12,5 % lidí, 31 % středního včetně vyučení (bez maturity), úplného středního (s maturitou) a vyššího odborného 32,5 % a vysokoškolského 17,6 % obecné populace. Ve srovnání s obecnou populací je tedy vzdělání romské populace posunuto výrazně níže.

Šetření Agentury také ukázalo na etnické rozdíly mezi obyvateli SVL, kdy 68 % Romů v SVL má nedokončené nebo jen základní vzdělání (neromové v SVL 25 %), 27 % má dokončenou SŠ s výučním listem (neromové v SVL 42 %), 4 % Romů v SVL uvedlo jako nejvyšší dosažené vzdělání SŠ s maturitou (neromové v SVL 29 %). U vysokoškolského vzdělání dosáhlo 1 % neromů v SVL vysokoškolského vzdělání, u Romů to bylo 0 %. Nedokončené vzdělání má 20 % Romů v SVL, kdežto u neromů se jedná jen o 4 %.⁷¹ Tabulka 6 srovnává údaje obyvatel SVL (Romů i neromů) s obecnou populací (údaje ze Sčítání lidu, bytů a domů v roce 2021).

Tabulka 5: Nejvyšší dosažené vzdělání romské populace

	Počet	Podíl %
Nedokončená základní škola	148	9,6
Základní škola	680	43,9
Střední, obor praktická škola	134	8,7
Vyučen/a bez maturity	466	30,1
Střední odborná škola bez maturity	70	4,5
Střední odborná škola s maturitou	41	2,6
Gymnázium s maturitou	7	0,5
Konzervatoř	2	0,1
Pomaturitní studium	1	0,0
Celkem	1549	100,0

Zdroj: RILSA

Tabulka 6: Vzdělanostní struktura obyvatel SVL a obecné populace

	SVL-SILC 2021		SLBD 2021
	Romové (%)	Neromové (%)	Obecná populace (%)
Bez vzdělání, neúplná ZŠ	20	4	0,6
ZŠ	48	21	12,5
SŠ s výučním listem	27	42	31
SŠ s maturitou	4	29	30,9
VOŠ	0	3	1,6

⁷⁰ <https://www.czso.cz/documents/10180/142141201/2501322106.pdf/da6e3ece-f8b6-4727-ad7e-c8f5f9600726?version=1.1>

⁷¹ Životní podmínky obyvatel SVL: Romové a neromové v SVL, Agentura pro sociální začleňování, <https://www.socialni-zaclenovani.cz/dokument/tematicko-pruzkum-romove-a-neromove-v-svl-osz-2023/>

VŠ	0	1	17,6
Nezjištěno	-	-	5,8
Celkem	100	100	100

Zdroj: SVL-SILC 2021. SLDB 2021

Mezigenerační přenos úrovně vzdělání

Šetření RILSA poskytlo srovnání nejvyššího dosaženého vzdělání rodičů a nejvyššího dosaženého vzdělání respondentů a ukázalo, že 31 % respondentů dosáhlo vyššího vzdělání než jejich otcové a 40 % respondentů dosáhlo vyššího vzdělání než jejich matky. Zároveň z výzkumu vyplynulo, že 48,4 % respondentů, kteří mají vlastní děti na základní škole, si přeje, aby alespoň některé z nich dosáhlo středoškolského vzdělání s maturitou nebo vyššího, viz tabulka 7.⁷²

Co se týče mezigenerační reprodukce úrovně vzdělání dle šetření Agentury 13 % Romů v SVL dosáhlo nižšího vzdělání než jejich otcové (v případě neromů jde o 24 %), 40 % dosáhlo podobného vzdělání (u neromů jde o 48 %) a 47 % dosáhlo vyššího vzdělání (u neromů jde o 28 %). V porovnání s neromy Romové dosahovali sice lepšího vzdělání než jejich otcové (47 % vs. 28 %), je však důležité výsledky zasadit do širšího kontextu, kdy vzdělanostní úroveň předešlé generace-rodičů Romů pobývajících v SVL byla velmi nízká a za pozitivní posun je považováno třeba i ukončení základní školy v případě, kdy otec neměl žádné základní vzdělání. Jedná se o změnu pozitivní, ovšem jen velmi částečnou a zcela neodpovídající rozsahu pozitivního vývoje vzdělanosti u obecné populace.⁷³

Tabulka 7: Jaké vzdělání by si přáli respondenti z romské populace, aby dosáhlo jejich dítě, které teď chodí na základní školu

	Počet	Podíl %
Ukončená základní škola	13	4,6
Vyučen/a bez maturity	84	29,9
Střední odborná škola bez maturity	19	6,8
Střední odborná škola s maturitou	104	37,0
Gymnázium s maturitou	7	2,5
Konzervatoř, pomaturitní, VOŠ	9	3,2
Vysoká škola (Bc., Mgr. Ing. Dr. Ph. D)	16	5,7
Nevím	29	10,3
Celkem	281	100,0

Zdroj: RILSA

Od školního roku 2016/2017 realizuje MŠMT na všech ZŠ kvalifikované odhady počtu romských žáků. K 30. září 2021 bylo odhadnuto celkem **34 942 romských žáků**, tzn. 3,62 % z celkového počtu žáků v ZŠ. Romští žáci tvořili 30,36 % meziročního nárůstu počtu žáků v ZŠ. Podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (dále jen „RVP ZV“) bylo ve školním roce 2020/21 vzděláváno 98,1 % romských žáků v ZŠ. Z meziročního srovnání je zjevné výrazné navýšení podílu romských žáků vzdělávaných podle RVP ZV (v roce 2019

⁷² Fonádová a kol. 2022; https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_534.pdf

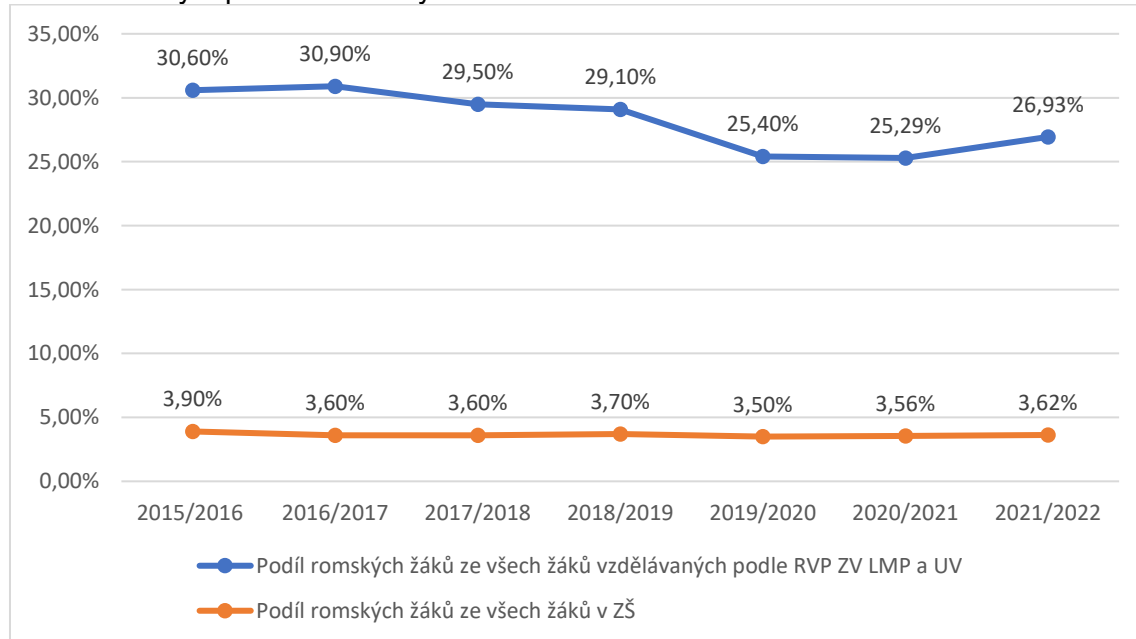
⁷³ Životní podmínky obyvatel SVL: Romové a neromové v SVL, Agentura pro sociální začleňování, <https://www.socialni-zaclenovani.cz/dokument/tematicko-pruzevy-vyzkum-romove-a-neromove-v-svl-osz-2023/>

celkem 96,8 %, v roce 2018 celkem 95,2 %, v roce 2017 celkem 92,5 %). Podíl romských žáků na celkovém počtu (tedy včetně neromských) žáků, kteří se vzdělávají podle RVP ZV UV meziročně mírně vzrostl, z 25,29 % v roce 2020/2021 na 26,93 % v roce 2021/2022.

Podle Rámcového vzdělávacího programu se sníženými nároky na výstupy ze vzdělávání z důvodu mentálního postižení (dále jen „RVP ZV UV“) bylo k 30. září 2021 vzděláváno 12,81 % romských žáků z celkového počtu romských žáků vzdělávaných podle sjednoceného RVP ZV. Oproti školnímu roku 2020/2021 tak došlo k meziročnímu růstu téměř o 1 %. (z 11,9 % na 12,81 %).

Graf 7 ukazuje vývoj v odhadovaném podílu romských žáků vzdělávaných podle RVP ZV UV z celkového počtu žáků vzdělávaných podle RVP ZV UV a srovnává jej s vývojem odhadovaného podílu romských žáků z celkového počtu žáků v ZŠ. Do školního roku 2020/2021 měl podíl romských žáků vzdělávaných podle RVP ZV UV klesající tendenci. Ve školním roce 2021/2022 došlo naopak k růstu tohoto podílu na 26,93 %, což je o 1,64 p. b vyšší hodnota než v roce 2020/2021. MŠMT interpretuje tento skokový nárůst dopady pandemie covid-19. V průběhu pandemie byla omezena diagnostická činnost školských poradenských zařízení. Po uvolnění proticovidových opatření mohly školy přednostně doporučovat vyšetření ve školských poradenských zařízeních žákům s největšími vzdělávacími problémy. Distanční výuka pravděpodobně prohloubila vzdělávací obtíže právě u romských žáků ze SVL.⁷⁴ Ačkoli se podíl romských žáků z celkového počtu žáků v ZŠ ve školním roce 2021/2022 mírně zvýšil, rozdíl mezi tímto podílem a podílem romských žáků vzdělávaných podle RVP ZV UV je pořád vysoký, po pandemii covidu-19 ještě výraznější.

Graf 7: Srovnání odhadovaného podílu romských žáků vzdělávaných podle RVP ZV UV⁷⁵ s odhadovaným podílem romských žáků v ZŠ ve školních letech 2015/2016–2021/2022

Zdroj: Zprávy MŠMT ze sběru kvalifikovaných odhadů počtu romských žáků na ZŠ

⁷⁴ D. H. a ostatní proti České republice: zpráva o výkonu rozsudku z 31. května 2022.

⁷⁵ V grafu uvádíme podíl romských žáků ze všech žáků vzdělávaných podle RVP ZV UV a také podle Přílohy rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením (RVP ZV – LMP), která byla zrušena. Běžné základní školy uvedly své školní programy do souladu s upraveným RVP ZV do 1. 9. 2016 a školy nebo třídy, jejichž školní vzdělávací program byl vydán v souladu s přílohou pro žáky s LMP, uvedly své ŠVP do souladu s upraveným RVP ZV do 1. 9. 2018. Více zde: <https://www.edu.cz/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani-rvp-zv/>

MŠMT je dále členem Expertního fóra, které se zabývá komplexní analýzou příčin dosavadní míry dopadu přijatých reforem na romské žáky. Výstupy se budou zabývat dotčené státní orgány včetně MŠMT. Expertní fórum je pracovní skupina, kterou v lednu 2020 zřídilo Kolegium expertů k výkonu rozsudků Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) a provádění Evropské úmluvy o lidských právech jako poradní orgán vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před ESLP. Expertní fórum bylo zřízeno v reakci na body 4 a 5 rozhodnutí Výboru ministrů Rady Evropy ze dne 25. září 2019 v rámci jeho dohledu nad výkonem rozsudku *D. H. a ostatní proti České republice* (č. 57325/00, rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 13. listopadu 2007). Jeho cílem je identifikovat příčiny přetrvávajícího nadměrného počtu romských žáků, kteří se vzdělávají podle programů pro žáky s lehkým mentálním postižením, a formulovat doporučení k zajištění rovného přístupu romských žáků ke vzdělání.

Fórum je složené ze zástupců státních orgánů (MŠMT, MPSV, Úřad vlády, včetně zástupců Rady vlády pro záležitosti romské menšiny a jejího Výboru pro vzdělávání Romů, Česká školní inspekce, Kancelář veřejného ochránce práv a Agentura pro sociální začleňování) doplněných o zástupce z řad pracovníků poradenských zařízení a základních škol, včetně Asociace pracovníků speciálně-pedagogických center, Asociace pedagogicko-psychologických poraden a Učitelské platformy, a zástupců univerzitních pracovníků, sociologů, romské komunity a nevládních organizací, včetně České společnosti pro inkluzivní vzdělávání nebo Poradny pro občanství, občanská a lidská práva.

3.1.3. Sekundární a terciární vzdělávání

Dle šetření RILSA⁷⁶ podíl dětí ve věku 15–18 let, které navštěvují vzdělávací program na vzdělávací úrovni vyšší sekundární vzdělávání⁷⁷, je 50,2 %. V obecné populaci byl tento podíl v roce 2020 81,8 %.⁷⁸ Dále 42,7 % osob v romské populaci dosáhlo vyššího sekundárního vzdělání.

Šetření Agentury⁷⁹ ukázalo, že 31 % Romů v SVL dosáhlo vyššího středního vzdělání, z toho 27 % SŠ s výučním listem a 4 % SŠ s maturitou.

Dle SLBD 2021 v obecné populaci dosáhlo 61,9 % respondentů středního vzdělání vč. vyučení a úplného středního s maturitou.

I v roce 2022 realizovalo MŠMT dotační program Podpora sociálně znevýhodněných romských žáků středních škol, konzervatoří a studentů vyšších odborných škol, jehož cílem bylo podpořit romské žáky a studenty ve studiu, zlepšit jejich vzdělávací výsledky, zamezit předčasným odchodům ze vzdělávání, zvýšit počet romských žáků a studentů, kteří úspěšně ukončí vzdělávání na středních školách, konzervatořích a vyšších odborných školách a počet těch, kteří budou motivováni ke vzdělávání na vysokých školách. Zároveň podpořit kontinuálně spolupráci s rodinou žáka nebo studenta, a i jejím prostřednictvím žáky a studenty motivovat ke vzdělávání. Mezi podporované aktivity bylo zajištění finanční a materiální podpory sociálně znevýhodněných romských žáků a studentů (finanční podpora na úplatu za vzdělávání, školní

⁷⁶ Fonádová a kol. 2022; https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_534.pdf

⁷⁷ ISCED 3 (vyšší sekundární vzdělávání) zahrnuje střední vzdělávání s maturitní zkouškou, střední vzdělávání s výučním listem, střední vzdělávání bez maturity nebo výučního listu (ukončené závěrečnou zkouškou), včetně odpovídajících ročníků konzervatoří a víceletých gymnázií.

⁷⁸ <https://www.czso.cz/csu/czso/statisticka-rocenka-ceske-republiky-lxnk9quszp>

⁷⁹ Životní podmínky obyvatel SVL: Romové a neromové v SVL, Agentura pro sociální začleňování, <https://www.socialni-zaclenovani.cz/dokument/tematicko-pruzkum-romove-a-neromove-v-svl-osz-2023/>

stravování, jízdné, ubytování, školní potřeby) a zajištění personální podpory vzdělávání romských žáků a studentů.⁸⁰

Stipendia pro romské žáky a studenty poskytují i neziskové organizace a nadace. Nejznámějším podporovatelem je organizace ROMEA, o.p.s., která ve stipendijním programu podporuje žáky a studenty státních a soukromých škol v rámci denního i dálkového studia. V roce 2022 podpořila celkem 80 stipendistů, z toho 50 studentů středních škol ve výši 14 000 Kč, 5 studentů vyšších odborných škol ve výši 21 000 Kč a 25 studentů vysokých škol ve výši 25 000 Kč. O stipendium se mohou hlásit také dospělí lidé, kteří si dodělávají maturitu. Kromě finanční pomoci se stipendisté zúčastňují vzdělávacích a zážitkových aktivit, setkávají se s dalšími romskými studenty z celé ČR a získávají kontakty na profesionály z oborů, jímž se chtějí v budoucnu věnovat. Studentům organizace nabízí doučování nebo práci s mentory a stipendisté musí vykonat dobrovolnickou službu.⁸¹

Další organizace, které poskytují stipendijní programy určené mj. pro romské žáky a studenty jsou například Nadační fond Verda, Člověk v tísni, IQ Roma servis, Nadace Albatros a Nadace Agrofert. Své stipendijní nebo dotační programy realizují i Liberecký kraj nebo město Most.

MŠMT v roce 2022 zařadilo téma uzpůsobení vzdělávacích programů fakult vzdělávajících učitele s cílem zvýšit důraz na inkluzivní vzdělávání a multikulturalitu do oblastí, které lze podpořit v rámci připravované výzvy Podpora budoucích učitelů a učitelek. OP JAK plánuje vyhlášení výzvy v roce 2023. Jednotlivé fakulty připravující učitele si toto téma mohou zvolit pro své projekty financované výzvy. Téma dále bude zařazeno do vznikajícího Kompetenčního rámce absolventa učitelství, který stanovuje společnou vizi kvality přípravy učitelů v ČR pro všechny fakulty připravující učitele a ve spolupráci s nimi. Tento Rámec představuje dosud chybějící dokument, který popisuje očekávané kompetence absolventa učitelství na celorepublikové úrovni. Je tedy novým participativním způsobem vznikajícím nástrojem. Skrze něj může MŠMT jako regulátor více ovlivňovat cíle přípravy pregraduální přípravy.

V oblasti vzdělávání asistovaly romským klientům NNO například formou nízkoprahových zařízení, ve kterých byly pořádány volnočasové aktivity, pomoc s přípravou do školy či poradenství týkající se dalšího vzdělávání. Některé NNO potvrdily, že se setkávají jejich klienti ve školách s nedorozuměními způsobenými neznalostí specifik určitého etnika. Zástupci školy např. často neznají podstatné poměry v rodinách žáků (počet členů domácnosti, úroveň vzdělání rodičů, bytové podmínky, sociokulturní specifika romského etnika/prostředí, romský jazyk žáka apod.). NNO v těchto případech sloužily jako prostředníci pomáhající oběma stranám se lépe pochopit.

Organizace IQ Roma servis působící v Jihomoravském kraji ve své činnosti řešila i problematiku předčasných odchodů romských dětí ze vzdělávání. K tomuto účely byl realizován projekt 'RESLIPEN – vzděláním k úspěchu romských dětí' s podporou finančního mechanismu EHP nebo projekt „Rok příležitosti“ financovaného z dotačního programu Podpora integrace romské menšiny (MŠMT). Dle organizace je problém předčasných odchodů ze vzdělávání součástí strukturální nerovnosti ve vzdělávání sociálně vyloučených romských dětí na území Jihomoravského kraje a České republiky. Problém vede k nízké míře vzdělání v romské menšině a k nedůstojnému uplatnění Romů a Romek ve společnosti. To potvrzují i další NNO, které doplňují, že nízká vzdělanost Romů je dále reprodukována – rodiče nemotivují své děti k výuce a studiu, s tím souvisí nízká připravenost dětí na vstup do ZŠ či vysoká absence během vyučování.

⁸⁰ <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/roma-ss-a-vos>

⁸¹ <https://www.romkastipendia.cz/index.php/aktuality/308-celkem-80-romskych-studentu-strednich-a-vysokych-skol-ziskalo-letos-stipendium-na-podzim-se-potkaji-na-staromestske-radnici>

3.2. Zaměstnanost

Podle šetření Agentury 47 % Romů v SVL vykonávalo v posledních 4 týdnech práci za účelem výtěžku (u neromů to bylo 48 %). Při zúžení pohledu na ekonomicky aktivní obyvatelstvo vymezené věkovým intervalem 15–64 let, je rozdíl mezi oběma skupinami na hraně výběrové chyby: výkon práce v posledních čtyřech týdnech uvedlo 52 % Romů, neromů pak 60 %. Dle druhu hlavní pracovní aktivity šetření ukázalo, že 37 % Romů v SVL má status zaměstnance/kyně OSVČ (45 % neromů), 20 % Romů/Romek v SVL je ekonomicky neaktivní (u neromů 16 %), 27 % Romů/Romek v SVL je nezaměstnaných (u neromů 10 %) a 16 % Romů/Romek v SVL požívá starobní nebo invalidní důchod (u neromů 29 %).⁸²

Tabulka 8: Hlavní pracovní aktivita Romů a neromů v SVL

	Romové (%)	Neromové (%)
Zaměstnanec/kyně, OSVČ	37	45
Mateřská/otcovská dovolená; rodičovský příspěvek; žák, student; v domácnosti, péče o děti nebo blízkou osobu; ostatní ekonomicky neaktivní	20	16
Nezaměstnaný/á	27	10
Starobní nebo invalidní důchod	16	29

Zdroj: SVL-SILC 2021, EU-SILC 2019, Agentura

U skupiny nezaměstnaných byla dále zjišťována **délka jejich nezaměstnanosti**, a zda byli v době dotazování evidováni na úřadu práce. V případě nezaměstnaných Romů bylo bez zaměstnání více než rok 80 % z nich, v případě nezaměstnaných neromů šlo o 60 % z nich (zbytek nezaměstnaných spadá do kategorie nezaměstnanosti do jednoho roku). Z hlediska evidence na úřadu práce byli nezaměstnaní zastoupení následovně: v evidenci bylo v kombinaci s pobíráním podpory v nezaměstnanosti 16 % nezaměstnaných Romů (33 % neromů), 38 % nezaměstnaných Romů bylo evidováno a bylo bez podpory (29 % neromů) a mimo evidenci úřadu práce pak bylo 46 % nezaměstnaných Romů (38 % neromů).⁸³

Podle šetření RILSA⁸⁴ celkem 49,6 % romské populace ve věku 20–64 let uvedlo, že má placenou práci nebo alespoň pracovalo v posledních 4 týdnech, což je nižší podíl ve srovnání s mírou zaměstnanosti (podílem zaměstnaných) v obecné populaci, která pro stejnou věkovou kategorii v roce 2021 dosahovala 80 %. V 51,5 % byli zaměstnané osoby zaměstnané na dobu neurčitou, 38,1 % na dobu určitou. V obecné populaci mělo uzavřenu smlouvu na dobu určitou 6,3 % zaměstnanců. Dlouhodobá jistota práce je v romské populaci tedy nižší než v obecné populaci.

Tabulka 9: Zaměstnanost osob v romské populaci ve věku 20–64

	Počet	Podíl %
Má placenou práci	575	47,3

⁸² Životní podmínky obyvatel SVL: Romové a neromové v SVL, Agentura pro sociální začleňování, <https://www.socialni-zaclenovani.cz/dokument/tematicko-pruzkum-vyzkum-romove-a-neromove-v-svl-osz-2023/>

⁸³ Tamtéž

⁸⁴ Fonádová a kol. 2022; https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_534.pdf

Nemá placenou práci, ale pracoval v posledních 4 týdnech	28	2,3
Nemá placenou práci ani nepracoval v posledních 4 týdnech ⁸⁵	612	50,4
Celkem	1215	100,0

Zdroj: RILSA

Míra nezaměstnanosti

Dle šetření RILSA je míra nezaměstnanosti⁸⁶ romské populace ve věku 20–64 let 11,8 %; pro populaci ČR ve stejné věkové kategorii je hodnota indikátoru nižší – v roce 2021 dosahovala 2,8 %.

Tabulka 10: Postavení respondentů z řad romské populace na trhu práce (osoby ve věku 20–64 let)

		Status na trhu práce	Počet osob
Mají placenou práci		Zaměstnaní	575
Nemají placenou práci	Hledali zaměstnání a současně jsou schopni nastoupit během 14 dnů	Nezaměstnaní	77
	Nehledali zaměstnání a/nebo nejsou schopni nastoupit během 14 dnů	Ekonomicky neaktivní	563
Celkem			1215

Zdroj: RILSA

Většina osob, které nemají placenou práci, aktivně nehledá zaměstnání, a proto nesplňuje definici nezaměstnanosti dle ILO. A to přesto, že se z velké části jedná o osoby, které se samy označily za nezaměstnané a/nebo byly evidované na úřadu práce jako uchazeči o zaměstnání. **Pokud osoba práci nemá, ale novou práci nehledá a/nebo není schopna do ní v blízké době nastoupit, je považována nikoliv za nezaměstnanou, nýbrž za ekonomicky neaktivní.**

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že ekonomicky aktivních bylo 652 osob, které buď byly zaměstnané (575 osob), nebo nezaměstnané dle ILO (77 osob). Důvody nehledání práce u osob, které neměly placenou práci (640) jsou uvedené v tabulce 11. Nejčastěji se jednalo o péči o dítě nebo dospělou osobu, druhým nejčastějším důvodem byla domněnka, že by si daná osoba práci nenašla.

⁸⁵ Pozn. Zahrnuje 6 osob (0,5 %), které odpověděly, že nemají placenou práci a současně, že neví nebo nechtějí uvést, jestli pracovaly v posledních 4 týdnech.

⁸⁶ Míra nezaměstnanosti vyjadřuje podíl nezaměstnaných na pracovní síle. Pracovní sílu (ekonomicky aktivní) tvoří osoby zaměstnané a nezaměstnané. Indikátor je založen na definici nezaměstnanosti dle Mezinárodní organizace práce (ILO), podle níž jsou za nezaměstnané považovány ty osoby, které současně (a) neměly žádné zaměstnání, (b) aktivně hledaly práci a (c) byly schopny nastoupit do 2 týdnů.

Tabulka 11: Důvody nehledání práce u romské populace; možnost více odpovědí

	Počet	Podíl %
Zdravotní	88	16,0
Péče o dítě nebo dospělou osobu vyžadující péči	191	34,7
Osobní či rodinné	33	6,0
Vzdělávání	4	0,7
V důchodu (starobním, invalidním)	69	12,5
Očekává opětovný nástup do práce	10	1,8
Domnívá se, že práci nenalezne	102	18,5
Nechce, nebo nepotřebuje pracovat	49	8,9
Jiné	54	9,8

Zdroj: RILSA

Osoby, které práci nemají a současně mají zájem pracovat, práci však nehledají, protože jsou přesvědčeny, že je nikdo nezaměstná⁸⁷ (že práci nenaleznou) činí 2,6 %.⁸⁸

Registrovaná nezaměstnanost

Podíl osob v romské populaci, které jsou evidovány jako uchazeči o zaměstnání na Úřadu práce ČR je 26,1 %, což je ve srovnání s obecnou populací ČR vyšší podíl (v roce 2021 bylo na ÚP ČR evidováno 3,9 % osob obecné populace v dané věkové kategorii).⁸⁹

Tabulka 12: Evidence romské populace na Úřadu práce ČR

	Počet	Podíl %
Mají placenou práci (zaměstnaní)	575	47,3
Nemají placenou práci		
→ Evidovaní na ÚP ČR	317	26,1
→ Nejsou v evidenci ÚP ČR	323	26,6
Celkem osoby ve věku 20–64 let	1215	100,0

Zdroj: RILSA

Zaměstnanost mladých lidí

Podíl osob z romské populace ve věku 16–29 let, které nejsou zaměstnané a ani nenavštěvují školu či odbornou přípravu, je 51,5 %. Tento indikátor je podobně⁹⁰ sledován

⁸⁷ 102 osob si nehledalo zaměstnání, protože se domnívají, že práci nenaleznou. Část těchto osob nicméně ani nemá zájem pracovat. Na otázku „Přestože práci nehledáte, přál/a byste si pracovat?“ odpovědělo kladně 31 těch, kteří jako důvod (resp. jeden z důvodů) nehledání zaměstnání uvedli, že se domnívají, že práci nenaleznou. Jedná se o 2,6 % všech respondentů ve věku 20–64 let (1 215 osob).

⁸⁸ Pro obecnou populaci bývají důvody nehledání práce sledovány prostřednictvím Výběrového šetření pracovních sil (VŠPS), dostupný je však pouze indikátor Podíl uvedeného důvodu (v tomto případě „Domnívám se, že práci nenaleznu“) na populaci ve věku 20-64 let, bez zohlednění toho, zda respondent chce, nebo nechce pracovat. Hodnota pro zvolenou věkovou kategorii pak v roce 2021 dosahovala 0,1 %. (Pozn. pokud bychom také pro romskou populaci odhlédli od podmínky, že chce pracovat, dosahoval by podíl 8,4 %).

⁸⁹ Pozn. Pro populaci 16-64 let dosahuje indikátor podobné hodnoty (25,6 %).

⁹⁰ Indikátor je sledován s drobným rozdílem v konstrukci indikátoru, pozn. RILSA.

pro obecnou populaci v ČR pro věkovou kategorii 15–29 let a dosahuje 10,9 %. Z údajů je zřejmý vysoký rozdíl u obecné a romské populace.

Tabulka 13: Zaměstnanost a účast na vzdělávání mladých lidí v romské populaci (16–29 let)

	Počet	Podíl %
Mají placenou práci (zaměstnaní)	142	33,1
Nemají placenou práci	287	
→ pracovali v posledních 4 týdnech za odměnu	5	1,2
→ studují v denním nebo kombinovaném studiu	58	13,5
→ absolvovali kurz v posledních 4 týdnech	3	0,7
Ostatní (mimo zaměstnání a vzdělávání)	221	51,5
Celkem osoby ve věku 16–29 let	429	100,0

Zdroj: RILSA

Postavení romských žen na trhu práce

Ekonomická aktivita, resp. neaktivita byla v šetření RILSA zkoumána také z genderového hlediska, dle zjištění činí míra placené práce 64,8 % u romských mužů a 34,0 % u romských žen. Hodnota indikátoru, tedy **genderový rozdíl v míře placené práce v romské populaci osob ve věku 20–64 let činí 30,8 procentních bodů**.

Podle VŠPS v roce 2021 dosahovala míra zaměstnanosti ve věkové kategorii 20-64 let u obecné populace u mužů 87,5 % a u žen 72,1 %. **Genderový rozdíl v míře zaměstnanosti mužů a žen v obecné populaci ve věku 20–64 let tedy v ČR dosahuje 15,4 procentních bodů**.

Z důvodu péče o malé děti nebo dospělou osobu vyžadující péči nehledá práci 178 romských respondentek, což představuje polovinu všech žen ve věku 20–64 let, které jsou bez práce a práci nehledají, dalšími nejčastějšími důvody byly zdravotní důvody (12,3 %), 10,4 % žen se domnívá, že by si práci nenalezly (10,4 %).

Tabulka 14: Důvody nehledání práce – ženy v romské populaci (20–64 let); možnost více odpovědí

	Počet	Podíl %
Zdravotní	44	12,3
Péče o dítě nebo dospělou osobu vyžadující péči	178	49,9
Osobní či rodinné	22	6,2
Vzdělávání	0	0
V důchodu (starobním, invalidním)	34	9,5
Očekává opětovný nástup do práce	6	1,7
Domnívá se, že práci nenalezne	37	10,4
Nechce, nebo nepotřebuje pracovat	33	9,2
Jiné	35	9,8

Zdroj: RILSA

Tabulka 15: Zaměstnanost v romské populaci dle pohlaví

	Muži		Ženy		Celkem	
	Počet	Podíl %	Počet	Podíl %	Počet	Podíl %
Má placenou práci	385	62,4	190	31,8	575	47,3

Nemá placenou práci, ale pracoval/a v posledních 4 týdnech	15	2,4	13	2,2	28	2,3
Nemá placenou práci (ani nepracoval/a v posledních 4 týdnech)	217	35,2	395	66,1	512	50,4
Celkem	617	100,0	598	100,0	1215	100,0

Zdroj: RILSA

Podíl osob v exekuci a v šedé ekonomice

Dle šetření RILSA je podíl osob v romské populaci, na které byla v posledních 5 letech uvalena **exekuce** 23,6 %, s ohledem na to, že 10 % osob odpovědělo „nevím“, může být skutečný podíl vyšší. Hodnota za obecnou populaci je srovnatelná pouze orientačně, v roce 2011 bylo takových osob 7,9 %.⁹¹

Šetření RILSA zkoumalo i **šedou ekonomiku**, tj. podíl osob, kteří pracují bez písemně uzavřené pracovní smlouvy, podle zjištění šetření tvoří takovou skupinu celkem 6,8 % zaměstnanců mezi romskou populací (a další 1,6 % uvedlo, že neví, zda takovou smlouvu má).

Skutečnost, že exekuce a šedá ekonomika spolu souvisí, potvrzují i další výzkumy. V existujících výzkumech více než polovina (54 %) z ekonomicky aktivních lidí⁹² v mnohočetných exekucích přiznává alespoň jednu z forem úniku do šedé ekonomiky a odklonění příjmů od zatížení odvody.⁹³

3.2.1. Aktivní politika zaměstnanosti

Dle krajských koordinátorů pro romské záležitosti jsou **nejvíce využívanými nástroji Aktivní politiky zaměstnanosti (dále jen „APK“) veřejně prospěšné práce, společensky účelná pracovní místa, rekvalifikace, poradenství a projekty hrazené z regionálních projektů či fondů EU (např. Podpora zaměstnanosti dlouhodobě evidovaných uchazečů o zaměstnání)**. Využívány jsou také nástroje sociální ekonomiky, nejčastěji ve formě sociálních podniků. Mezi překážkami v zaměstnání jsou podle krajských koordinátorů pro romské záležitosti nízká kvalifikace, dlouhodobá nezaměstnanost, zdravotní handicapy, sociální vyloučení, zadluženost nebo diskriminace.

V oblasti zaměstnanosti romské menšiny pomáhají také NNO, v rámci služeb je řešena mj. problematika dlouhodobě nezaměstnaných, podpora je realizována formou doprovodů klientů na pohovory s potenciálními zaměstnavateli.

V případě podpory integrace na trh práce uchazečů o zaměstnání jsou zaměstnavatelé k vytváření pracovních míst pro znevýhodněné osoby dlouhodobě motivováni prostřednictvím

⁹¹ Fonádová a kol. 2022; https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_534.pdf

⁹² <https://www.paqresearch.cz/post/faktory-odrazujici-od-vstupu-do-oddluzeni>

⁹³ Konkrétně přes 30 % přiznává příjmy na ruku či přes známého, 11 % má mzdu redukovanou k min mzdě + domácnost bere dávky, 19 % je nezaměstnaných přes relativně vysoké vzdělání (maturita), dalších takřka * % má plat zcela neodpovídající vzdělání (např. VŠ s čistým příjmem pod 20 tisíc Kč) či redukuje odvody a paušální srážky z DPP, <https://vlada.gov.cz/assets/media-centrum/aktualne/Redukce-poctu-lidi-v-predluzeni-a-souvisejici-sede-ekonomiky.pdf>

nástrojů **aktivní politiky zaměstnanosti**. V rámci nástroje **veřejně prospěšné práce a společensky účelné pracovní místo** jsou zaměstnavatelům na základě dohody s ÚP ČR poskytovány finanční příspěvky na mzdu, jestliže do pracovního poměru přijmou znevýhodněného uchazeče o zaměstnání. Primárně jsou těmito nástroji podporovány osoby s nízkou kvalitací, v předdůchodovém věku, dlouhodobě nezaměstnaní, vyznačující se ztrátou pracovních návyků, pečující o dítě nebo osobu blízkou, příjemci opakovaně vyplácených dávek ze systému pomoci v hmotné nouzi a osoby po výkonu trestu odnětí svobody. Pozornost je však věnována i jiným znevýhodněním sociální povahy, proto jsou podporováni i uchazeči o zaměstnání s jinými znevýhodněními jako např. sociální vyloučení, bezdomovectví a sociálně patologické jevy.

Během roku 2022 bylo **v rámci VPP vytvořeno celkem 6 658 pracovních míst** (za stejné období roku 2021 to bylo 9 013 pracovních míst). Nejčastěji byli tímto nástrojem podpořeni uchazeči o zaměstnání dlouhodobě vedení v evidenci uchazečů o zaměstnání (79,3 % všech podpořených osob) a uchazeči s věkem nad 50 let (44,5 % všech podpořených osob). Početnou skupinou tvořili uchazeči o zaměstnání s maximálně základním stupněm vzdělání. Výše uvedené skupiny samozřejmě zahrnují Romy. Z uvedeného celkového počtu bylo 4 754 (oproti roku 2021 – 6 967) pracovních míst financováno ze státního rozpočtu a 1 904 (oproti roku 2021 – 2 046) pracovních míst spolufinancovaných z prostředků ESF. Celkem bylo na tento typ pracovních míst umístěno 6 688 uchazečů o zaměstnání, což je o 2 557 méně než v roce 2021. V roce 2022 bylo čerpáno na nástroj VPP z národních prostředků, resp. státního rozpočtu 491 632 tis. Kč (oproti 639 640 tis. Kč v roce 2021). Z projektů spolufinancovaných z ESF bylo čerpáno 200 903 tis. Kč, oproti 319 190 tis. Kč v roce 2021.

V roce 2022 ÚP ČR poskytl příspěvek na vyhrazení **4 419 Společensky účelných pracovních míst** (za stejné období roku 2021 to bylo 6 156). Na těchto vyhrazených pracovních místech byli podpořeni nejčastěji uchazeči o zaměstnání mladší 30 let, tj. absolventi středních a vysokých škol bez dostatečné praxe, osoby starší 50 let a uchazeči o zaměstnání nezaměstnaní déle než 12 měsíců. Vyhrazená pracovní místa vznikala nejčastěji v administrativně zaměřených profesích a částečně v řemeslné výrobě. Z celkového počtu bylo v roce 2022 finančně podpořeno 480 pracovních míst z národních prostředků, tj. ze státního rozpočtu a 4 010 v rámci projektů Evropské unie. V roce 2022 bylo čerpáno na vyhrazení pracovních míst z národních prostředků (státního rozpočtu) 35 412 tis. Kč oproti 49 517 tis. Kč v roce 2021. V rámci ESF bylo vyčerpáno 378 109 tis. Kč oproti 222 760 tis. Kč roku 2021. Příspěvek na zřízení SÚPM byl v roce 2022 poskytnut na vybavení 507 pracovních míst pro uchazeče o zaměstnání, kteří stejně jako u vyhrazených SÚPM, jsou na trhu práce znevýhodněni nedostatečnou praxí v oboru nebo naopak věkem nad 50 let věku (včetně Romů).

Na podporu zaměstnávání uchazečů o zaměstnání ve věkové skupině mladých do 29 let (včetně) cílí regionální projekty „Záruky pro mladé“ realizované krajskými pobočkami ÚP ČR. Součástí těchto projektů je rovněž podpora vytváření společensky účelných pracovních míst a s tím spojené poskytování finančních příspěvků zaměstnavatelům na umístění osoby a dále podpora krátkodobého zaměstnání v podobě „práce na zkoušku“, díky níž si uchazeč o zaměstnání může vyzkoušet budoucí zaměstnání. Smyslem „práce na zkoušku“ je rovněž snížení nejistoty jak na straně uchazeče, tak na straně zaměstnavatele.

ÚP ČR na základě výzev Operačního programu Zaměstnanost, vyhlášených MPSV realizuje národní individuální projekty (dále jen „NIP“), regionální individuální projekty (dále jen „RIP“) a systémové individuální projekty (dále jen „SIP“). Projekty jsou spolufinancované z Evropského sociálního fondu. Do projektů ÚP ČR vstupují uchazeči o zaměstnání, případně zájemci o zaměstnání, dle určené cílové skupiny, stanovené výzvou ŘO OPZ. Projekty jsou orientovány především na skupiny ohrožené na trhu práce. Systémové projekty jsou potom zaměřeny na modernizaci služeb trhu práce, poskytování efektivních služeb a zajištění komplexního přístupu ke klientům ÚP ČR prostřednictvím mj. vzdělávání svých zaměstnanců.

Projekty ÚP ČR nejsou přímo cíleny na příslušníky romské menšiny, ale některé z projektů jsou zaměřeny na cílovou skupinu dlouhodobě nezaměstnaných uchazečů o zaměstnání nebo jsou zaměřeny na sociálně vyloučené lokality. Tyto projekty mají komplexní charakter a nabízí účastníkům celou škálu aktivit, od motivačních, školicích, poradenských, možnosti absolvování rekvalifikací, až ke zprostředkování zaměstnání a podpoře pracovních míst.

Od 1. 1. 2019 realizuje ÚP ČR NIP **Podpora zaměstnanosti dlouhodobě evidovaných uchazečů o zaměstnání (PDU)**. Hlavním cílem projektu je zvýšení zaměstnanosti a zaměstnatelnosti dlouhodobě evidovaných uchazečů o zaměstnání na ÚP ČR. Dále je od 1.1. 2021 v realizaci projekt **Podpora forem flexibilního zaměstnávání (FLEXI)**. Hlavním cílem tohoto projektu je poskytnout podporu při hledání či udržení si pracovního uplatnění pomocí poradenství a vybraných nástrojů APZ (SÚPM, sdílené pracovní místo a příspěvek na zapracování). Zaměřuje se na osoby hledající zaměstnání, osoby neaktivní na trhu práce, osoby nezaměstnané a zájemce o zaměstnání. Úžeji projekt cílí na osoby, které nemohou pracovat na plný pracovní úvazek. ÚP ČR realizuje dále systémový projekt (SIP) **Efektivní služby zaměstnanosti – EFES**, kdy součástí projektu je klíčová aktivita č. 03 Individuální péče o zaměstnavatele a **cílený matching**. Cílem této aktivity je posílení, rozvoj vztahů a práce se zaměstnavateli. Rozšíření činností pracovníka pro práci se zaměstnavateli, specializace práce s velkými zaměstnavateli formou Individuální péče o jednotlivé zaměstnavatele a tzv. matching (cílené vyhledávání vhodných zaměstnanců z databáze uchazečů, zájemců o zaměstnání v evidenci ÚP ČR, efektivní poradenství a služby šité na míru konkrétním zaměstnavatelům). Prohloubení systematické spolupráce ÚP ČR s regionálními partnery (obce, města, zaměstnavatelé, neziskové organizace, agentury, hospodářské komory atd.) s cílem poskytování co nejefektivnějších poradenských služeb (poradenství, vzdělávání, uplatňování nástrojů a opatření APZ).

Generální ředitelství Úřadu práce ČR (dále jen „GŘ ÚP ČR“) po celý rok 2022 aktivně spolupracuje se sociálními pracovníky obcí. Spolupráce je dlouhodobě nastavena a je ukotvena v § 65, ale i § 33, 33c a 35 a zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. Spolupráce je provázána prostřednictvím sdíleného dokumentu Standardizovaného záznamu sociálního pracovníka.

Ve vybraných regionech byly v roce 2022 realizované projekty na podporu zvýšení zaměstnatelnosti dlouhodobě nezaměstnaných. Na dlouhodobě nezaměstnané s nízkou kvalifikací a ohrožené sociálním vyloučením, nebo již sociálně vyloučené, se v roce 2022 zaměřil projekt **„Společně to dokážeme v Ústeckém kraji“**. Projekt účastníkům nabídl širokou škálu aktivit. Hlavními byly poradenské aktivity, zahrnující jak individuální, tak skupinové poradenství, ale i pracovní a bilanční diagnostiku, motivační aktivity, rekvalifikace. V neposlední řadě docházelo k umísťování uchazečů o zaměstnání na společensky účelná pracovní místa a do krátkodobého zaměstnání „práce na zkoušku“ na dobu 1 až 3 měsíců s týdenní pracovní dobou v rozsahu 20 hodin.

Zvýšení zaměstnatelnosti a integraci dlouhodobě nezaměstnaných na trh práce se věnoval projekt **„Zpět do práce v Libereckém kraji“**, nabízející účastníkům různorodou paletu aktivit od motivačních a poradenských, včetně pracovní a bilanční diagnostiky, přes finanční gramotnost, pracovní právní minimum, podnikatelskou gramotnost, rekvalifikační kurzy a poskytování finančních příspěvků na mzdu při umístění uchazečů na společensky účelná pracovní místa.

Na podporu integrace dlouhodobě nezaměstnaných se zaměřily také projekty realizované v dalších krajích – **„Nová šance na Vysočině“**, **„Nová šance ve Zlínském kraji“**, **„Prostupné zaměstnávání v Olomouckém kraji“** a **„Život bez bariér v Jihomoravském kraji“**.

3.2.2. Podpora (sociálního) podnikání

V roce 2022 probíhal poslední rok realizace projektu MPSV „Podpora sociálního podnikání v ČR pokračuje“. Projekt byl svými aktivitami zaměřen na šíření informací o sociálním podnikání prostřednictvím poradenských služeb lokálních konzultantů, odborných poradců a stáží. Zájemci o sociální podnikání tak v rámci projektu mohli bezplatně využít poradenství, aby získali informace potřebné k založení nebo rozvoji sociálního podniku. V rámci projektu také mohli absolvovat stáže v sociálních podnicích a získat tak praktické informace přímo z fungujícího sociálního podniku. Rok 2022 představuje nejúspěšnější rok z celé realizace projektu, co se týče poskytnutého množství aktivit. Bylo to způsobeno např. tím, že v rámci konzultační sítě působilo nejvíce lokálních konzultantů, byly aktivně propagovány semináře a kulaté stoly, a především se po delší pauze opět otevřela nová výzva na podporu sociálních podniků a díky tomu byl po konzultacích zvýšený zájem. Po několika letech po covidu byl zároveň veliký hlad po osobních schůzkách a konzultacích oproti covidovým on-line konzultacím. Za rok 2022 tak byly prostřednictvím lokálních konzultantů poskytnuty konzultace v rozsahu kolem 1600 hodin. Zpravidla se jednalo o konzultace k tomu, jak založit sociální podnik, jak žádat o podporu z výzvy na sociální podnikání, či ke specifickým zaměstnávání osob se znevýhodněním.

V případě poskytování odborného poradenství prostřednictvím expertních poradců se taktéž jednalo o nadprůměrný rok, co se týče poskytnutých aktivit. V roce 2022 byly poskytnuty prostřednictvím expertních poradců odborné konzultace v rozsahu kolem 2900 hodin. Jednalo se zejména o konzultace v oblasti gastropodnikání, environmentálního sociálního podnikání, financí nebo marketingu. Prostřednictvím odborných poradců bylo dále realizováno 48 odborných seminářů pro zájemce jak z řad sociálních podnikatelů, tak i zájemců o problematiku sociálního podnikání. V roce 2022 bylo zrealizováno 30 stáží, jejichž smyslem byl přenos informací a dobré praxe o fungování sociálních podniků, zvýšení kompetencí pro založení nebo řízení sociálního podniku a získání informací o práci s cílovou skupinou znevýhodněných osob. Zájem byl nadále nejvíce o stáže v environmentálních sociálních podnicích.

ÚP ČR podporuje realizaci programů zaměřených na podnikání zejména poskytováním relevantních informací prostřednictvím poradenství a rekvalifikací pro tuto oblast. V případě zájmu o zahájení podnikání jsou uchazeči o zaměstnání a zájemci o zaměstnání podpořeni rekvalifikací zaměřenou na přípravu k podnikání. V roce 2022 takový rekvalifikační kurz úspěšně absolvovalo 108 osob.⁹⁴

Například v Moravskoslezském kraji aktivně působí Klastř sociálních inovací a podniků – SINEC, který zastřešuje cca 60 sociálních podniků, zaměstnaností Romů se plánuje věnovat i v roce 2022 založený spolek Romská vize. V Pardubickém kraji je v provozu sociální podnik Květná zahrada, z. ú., který zaměstnává sociálně rizikové a ohrožené mladé lidi či osoby ohrožené sociálním vyloučením a sociálně vyloučené, dále v kraji působí organizace Šance pro tebe, která nabízí pracovní místa zaměřená na cílovou skupinu Romů. V Ústeckém kraji působí také několik sociálních podniků, a to v oblasti úklidových a gastro služeb Zelený klíč s.r.o., MASOPUST GASTRO s.r.o., ONZA a.s.

3.2.3. Diskriminace na trhu práce

Za kontrolu rovného zacházení na trhu práce je dle zákona č. 251/20015 Sb., o inspekci práce, ve znění pozdějších předpisů, odpovědný Státní úřad inspekce práce (dále jen „SÚIP“) a jeho oblastní inspektoráty (dále jen „OIP“).

⁹⁴ Údaj za 1.-3. kvartál 2022, pozn. MPSV

Co se týče porušování zákazu diskriminace v pracovněprávních vztazích, přijal v roce 2022 SÚIP celkem 66 podnětů ke kontrole směřujících do oblasti rovného zacházení a zákazu diskriminace při uplatňování práva na zaměstnání, které upozorňovaly na možné diskriminační jednání. Počet podnětů oproti roku 2021 mírně klesl. Podněty upozorňovaly zejména na možnou diskriminaci na základě věku a pohlaví. Žádný z podnětů přijatých v roce 2022 nesměřoval např. do oblasti diskriminace na základě rasového nebo etnického původu, národnosti nebo sociálního původu. V oblasti diskriminace a rovného zacházení při uplatňování práva na zaměstnání bylo OIP provedeno v roce 2022 celkem 272 kontrol, z toho 44 kontrol bylo realizováno na základě obdržných podnětů. Porušení bylo zjištěno u 183 kontrol. Ve 253 případech byla sledovaná oblast hlavním předmětem kontroly a v 19 případech byla oblast diskriminace a rovného zacházení při uplatňování práva na zaměstnání vedlejším předmětem kontroly.⁹⁵

V roce 2022 se krajsí koordinátoři nesešli s oficiální stížnostmi na diskriminaci z důvodu romské etnicity v oblasti zaměstnanosti. Od příslušníků romské menšiny a také od NNO se koordinátoři dozvídali o údajné diskriminaci v přístupu k zaměstnání, ale ani v jednom případě to dotčené osoby nechtěly řešit oficiální cestou.

Dle šetření Agentury se sekalo 39 % Romů v SVL s diskriminací v zaměstnání (u neromů 12 %) a 52 % při hledání zaměstnání (u neromů 14 %).

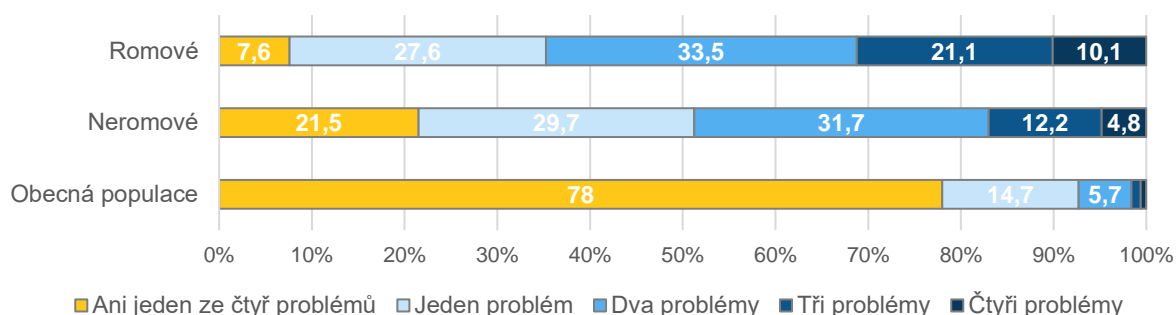
Nestátní neziskové organizace v oblasti zaměstnanosti uváděly, že romští klienti se potýkali s exekucemi a dluhy. Z tohoto důvodu často pracovali v šedé ekonomice. Vysoký podíl osob v romské populaci, na které byla uvalena exekuce, je v porovnání s obecnou populací výrazně vyšší. Organizace IQ Roma servis realizovala projekt **Práce je stále šance** financovaného z OP Zaměstnanost. Projekt navazoval na podporu Romů a Romek ve formě provozu Kariérového centra v Brně (1. 1. 2021 – 30. 6. 2022). Prostřednictvím komplexu podpůrných, vzdělávacích a motivačních aktivit měla cílová skupina dlouhodobě či opakovaně nezaměstnaných, zejména Romů a Romek možnost zvýšit si svou zaměstnatelnost a potažmo i zaměstnanost. V průběhu 18 měsíců došlo k podpoře min. 150 osob, z toho min. 15 osobám byla poskytnuta intenzivní podpora při překonávání bariér pro vstup na legální trh práce.

⁹⁵https://www.suip.cz/documents/20142/43684/SUIP_souhrnna_zprava_o_vysledcich_kontrolnich_aku_i_za_rok_2022.pdf/b19709ed-0eba-138c-42dc-12019d9f3d10#page=24&zoom=100,92,592

3.3. Bydlení

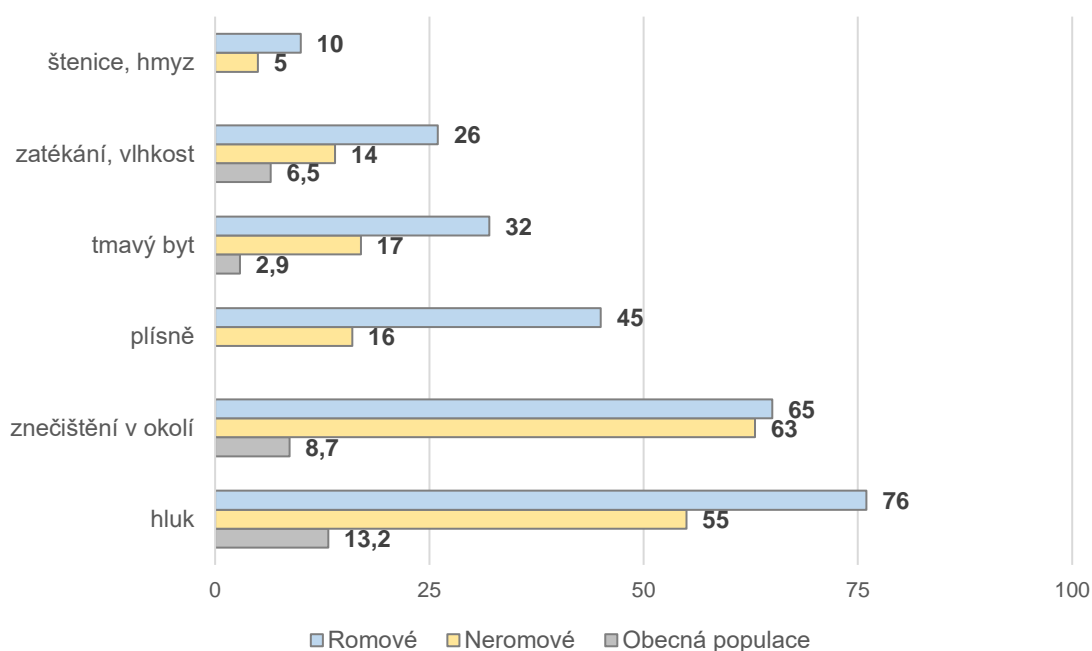
Stejně jako v předchozích analyzovaných oblastech, i v oblasti bydlení přetrvávaly v roce 2022 rozdíly mezi romskou menšinou a obecnou populací. Šetření Agentury zjistilo, že se Romové a Romky v SVL potýkají s horší kvalitou bydlení než neromové v SVL. Romové v SVL se v oblasti bydlení nejvíce potýkali s problémy s hlukem (76 %, u neromů 55 %), znečištěním v okolí (65 %, u neromů 63 %) a plísněmi (45 %, u neromů 16 %). U některých hygienických problémů (zatékání a vlhkost, tmavý byt, znečištění okolí, hluk) v bydlení lze údaje porovnat s obecnou populací, z těchto dat je zřejmý velký rozdíl v kvalitě bydlení mezi obecnou populací a obyvateli SVL, a to Romy i neromy. Zatímco 78 % obecné populace se nepotýká ani s jedním ze čtyř problémů, u neromů ze SVL jde o 22 % a v případě Romů pouze o 8 %; jinak řečeno, alespoň s jedním z uvedených problémů se potýká 22 % obecné populace, 78 % neromské populace ze SVL a 92 % romských obyvatel SVL. Dva a více problémů se pak dotýkají 7 % obecné populace, u neromů ze SVL jde o 50 % a v případě Romů ze SVL o 65 %.

Graf 8: Kumulace hygienických problémů v bydlení v SVL – porovnání Romové v SVL, neromové v SVL a obecná populace (v %)

Zdroj: SVL-SILC 2021, EU-SILC 2020, Agentura

Graf 9: Hygienické problémy v bydlení v SVL – porovnání Romové v SVL, neromové v SVL a obecná populace (v %)

Zdroj: SVL-SILC 2021, EU-SILC 2020, Agentura

Bytová deprivace

Podle šetření RILSA má v romské populaci příliš tmavý byt 17 % osob; vlhký byt má 16 % osob, koupelnu nebo sprchový kout nemá vůbec 5,0 % osob, a dalších 6,1 % osob nemá koupelnu nebo sprchový kout v bytě; a obdobně splachovací záchod nemá vůbec 2,7 % osob, a dalších 6,0 % osob nemá splachovací záchod v bytě. **31,5 % osob z romské populace žije ve stavu bytové deprivace.** V případě obecné populace to v roce 2020 podle Eurostatu bylo 8,8 %.⁹⁶

Tabulka 16: Bytová deprivace u romské populace

	A. Příliš tmavý byt, nedostatek denního světla		B. Zatékání střechou, vlhké zdi, podlahy, základy, plíseň nebo shnilá či plesnivá okna, podlahy			C. Nemá koupelnu nebo sprchový kout		D. Nemá splachovací záchod	
	Počet	Podíl %	Počet	Podíl %		Počet	Podíl %	Počet	Podíl %
Ano	264	17	248	16	Nemá vůbec	77	5,0	42	2,7
Ne	1285	83	1301	84	Nemá v bytě	95	6,1	93	6,0
Celkem	1549	100	1549	100	Má v bytě	1377	88,9	1414	91,3
					Celkem	1549	100,0	1549	100,0

Zdroj: RILSA

V případě dalšího běžného vybavení obydlí lze také vysledovat rozdíly mezi romskou a obecnou populací. V domácnostech bez vlastní kuchyně či kuchyňského koutu je 24,2 % osob z romské populace, u obecné populace je to 0,35 %. Bez dostatečného vytápění bytu je 14,7 % romské populace, u obecné populace to bylo dle údajů Eurostatu z roku 2020 2,2%.⁹⁷

Tabulka 17: Přelidněná domácnost u romské populace

Přelidněná domácnost	Počet	Podíl %
Ano	1115	72
Ne	434	28
Celkem	1549	100

Zdroj: RILSA

V **přelidněných domácnostech** žije 72 % respondentů. V obecné populaci to v roce 2020 podle Eurostatu bylo 15,2 %.⁹⁸

Způsob bydlení

Situace Romů v bydlení se liší od situace obecné populace i v **typu bydlení**. Dle RILSA žije ve vlastním bydlení 14,7 % romské populace, v ubytovnách 5,3 %, v nájemním bydlení 67,8 % a v prostorách, které nejsou určeny k trvalému bydlení nebo jsou nebytové, bydlí 2,4 % respondentů z řad romské populace. **Ve srovnání s obecnou populací je zřejmé, že podíl**

⁹⁶ Fonádová a kol. 2022; https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_534.pdf

⁹⁷ Fonádová a kol. 2022; https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_534.pdf

⁹⁸ Tamtéž.

nájemního a vlastnického bydlení v romské populaci je právě opačný podíl v obecné populaci, když v obecné populaci je nejčastější bydlení vlastnické, v roce 2021 bydlelo podle ČSÚ ve vlastním 75,1 % osob, a v bydlení nájemním 19,1 % osob.⁹⁹

Překážky při hledání standardního bydlení

Krajští koordinátoři pro romské záležitosti v souvislosti s bytovou situací Romů jako jeden z problémů zmiňovali **časté stěhování Romů**. Podle šetření RILSA podíl Romů, kteří se v posledních 12 měsících stěhovali, je 14,7 %. Údaj za obecnou populaci není dostupný. Dále v oblasti bydlení krajští koordinátoři uvedli jako jeden z častých problémů **nemožnost Romů získat kvalitní standardní bydlení** a dále skutečnost, že nedosáhnou na městské byty z důvodu chybějící bezdlužnosti nebo jejich nedostatečné nabídky. Na komerčním trhu se **Romové setkávají s diskriminací, nedostatkem bytů pro vícečetné rodiny a nedosažitelnými požadavky** (např. vysoká vstupní kauce ve výši několika nájmu). Tuto skutečnost zneužívají soukromí pronajímatelé (často tzv. obchodníci s chudobou), kteří Romům nabízejí technicky a hygienicky nevyhovující bydlení za vysoké nájemné. Nájemní smlouvy jsou často na dobu určitou, což přispívá k nejistotě v oblasti bydlení. Krajští koordinátoři popsali, že vyjednávání o zlepšení technických podmínek bydlení s majiteli nemovitostí jsou většinou bezvýsledná. Možností bydlení především pro sociálně vyloučené Romy není mnoho a většinou se redukuje pouze na sociálně vyloučené lokality. V oblasti bydlení se Romové v roce 2022 potýkali, stejně jako obecná populace, s vysokými cenami energií. V porovnání s obecnou populací se v mnohem větší míře potýkali s finančními problémy souvisejícími s **nedoplatky za energie**. Nastalé vysoké výdaje za energie prohloubily finanční zátěž spojenou s bydlením, která vede mnohdy k tzv. dluhové pasti. Podle RILSA je podíl romských domácností s nedoplatky za teplo, elektřinu, plyn či vodu na celku těch, kterých se problém s nedoplatky týká, 43,1 %. Hodnota srovnatelného indikátoru v obecné populaci v roce 2021 byla podle ČSÚ 1,6 %.

Náklady na bydlení zatěžují dle šetření RILSA romskou populaci v porovnání s obecnou populací výrazně více. Podíl domácností (či respondentů) z romské populace s náklady na bydlení vyššími, než je 40 % jejich příjmů činí 37,6 %. Hodnota Eurostatu za obecnou populaci z roku 2020 je 6,5 % osob. Dle RILSA je největší problém spojený s náklady na bydlení spojen s bydlením na ubytovnách a v nájmu. Na ubytovnách jsou náklady vyšší než 40 % příjmu domácnosti u 50,8 % domácností, v nájemním bydlení má takto vysoké náklady 43 % domácností. Relativně vysoký je i podíl u romských domácností, které obývají nebytové prostory – 29,4 %.¹⁰⁰

Tabulka 18: Podíl domácností s náklady na bydlení vyššími než 40 % jejich příjmů podle formy bydlení

Forma bydlení	Náklady na bydlení vyšší než 40 % příjmů			
		Ne	Ano	Celkem
Bydlím v našem / vlastním rodinném domě	Počet	36	6	42
	Podíl %	85,7%	14,3%	100,0%
Bydlím v našem / vlastním bytovém domě	Počet	22	1	23
	Podíl %	95,7%	4,3%	100,0%

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ Fonádová a kol. 2022; https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_534.pdf

Bydlím v našem / vlastním bytě (osobní, družstevní vlastnictví)	Počet	72	7	79
	Podíl %	91,1%	8,9%	100,0%
Bydlím v pronajatém bytě / domě	Počet	450	339	789
	Podíl %	57,0%	43,0%	100,0%
Bydlím na ubytovně	Počet	29	30	59
	Podíl %	49,2%	50,8%	100,0%
Bydlím u rodičů / jiných příbuzných / známých (s nimi)	Počet	39	10	49
	Podíl %	79,6%	20,4%	100,0%
Bydlím v nebytovém prostoru (např. garáž, zahradní domek, sklep)	Počet	12	5	17
	Podíl %	70,6%	29,4%	100,0%
Celkem	Počet	660	398	1058
	Podíl %	62,4%	37,6%	100,0%

Zdroj: RILSA

Významným problémem v oblasti bydlení, který souvisí s problémy Romů zajistit si standardní bydlení je **bytová segregace**. Dle RILSA zhruba 30 % Romů žije v domech nebo ulicích, kde jsou všichni nebo většina sousedů Romové. Vysoký podíl Romů uvádí, že žijí v prostředí, které je zanedbané (32,5 %), plesnivě či vlhké (24,3 %). V prostředí, kde je problém s kriminalitou, násilím nebo vandalismem žije 25,2 % Romů.

Na potřebu obcí zvýšit bezpečí v bytových domech a jejich okolí je zaměřen projekt MV „Domovník – preventista“. Dílčími cíli projektu je snížit stávající rizika vandalismu, pohybu a pobytu nepovolaných osob a rušení nočního klidu, vytvořit podmínky pro dlouhodobé udržení pořádku, společensky žádoucích vztahů a jednání, posílit odpovědnost nájemníků za péči, údržbu a užívání svěřeného majetku, umožnit alespoň částečnou zaměstnanost osob dlouhodobě nezaměstnaných. V roce 2022 bylo z Programu prevence kriminality podpořeno 10 projektů Domovník – preventista v celkové výši podpory 1 464 000 Kč. Tuto pozici vykonávají také Romové.

Česká republika stále v oblasti bydlení nenaplnila závěry rozhodnutí Evropského výboru pro sociální práva ve věci *European Roma and Travellers Forum (ERTF) proti České republice* ze dne 17. května 2016.¹⁰¹ Evropský výbor pro sociální práva v tomto rozhodnutí dospěl k závěru, že došlo k porušení článku 16 Evropské sociální charty z důvodu absence nezbytných záruk při vystěhovávání romských rodin, nezajištění přístupného bydlení pro Romy, jejich územní segregaci a celkově nevyhovující podmínky k bydlení.¹⁰²

V návaznosti na rozhodnutí Evropského výboru pro sociální práva Česká republika přijala dílčí opatření, shrnutých v závěrech Kolegia expertů pro výkon rozsudků a rozhodnutí mezinárodních orgánů.¹⁰³ Další kroky k nápravě činí v součinnosti zejména MSp, MMR a MPSV. Zlepšení situace se očekává zejména v případě přijetí připravovaného zákona o podpoře v bydlení.

¹⁰¹ Rozhodnutí Evropského výboru pro sociální práva *European Roma and Travellers Forum (ERTF) proti České republice*, č. 104/2014, rozhodnutí ze dne 17. května 2016. Dostupné z: https://justice.cz/documents/12681/719886/ECRSR_ERTF_CZ-rozhodnut%C3%AD+opr.pdf/82fea4cb-65e5-4c6e-942d-aecfe8c59012.

¹⁰² Dle Výboru došlo dále k porušení článku 11 Charty, protože vláda neučinila dostatečné kroky ke zpřístupnění zdravotní péče pro Romy a k odstranění vyloučení a marginalizace v oblasti zdraví a zdravotní péče, kterým jsou romské komunity vystaveny.

¹⁰³ Podklady k rozhodnutí ERTF a zápis z jednání Kolegia v roce 2021 dostupný z: <https://justice.cz/web/msp/kolegoum-expertu-k-vykonu-rozsudku-eslp-podrobnosti?clanek=jednani-kolegia-dne-13-kevtna-2021>, nad rámec časového rozmezí zprávy viz také podklad z jednání Kolegia v roce 2022, str. 60 a následující, dostupný z: https://justice.cz/documents/12681/768738/Podklady_Kolegium_15.11.2022.pdf/a5415ad8-c7ce-4d9e-9cda-eb71b997b0f9.

3.3.1. Sociální bydlení

V roce 2022 probíhala na MMR a MPSV příprava zákona o podpoře v bydlení, jehož cílem je vznik systémové podpory získání a udržení bydlení pro osoby v bytové nouzi a pro osoby ohrožené bytovou nouzí. Návrh tohoto zákona by měl být vládě předložen v roce 2023, jeho účinnost se předpokládá od roku 2025.

Agentura pro sociální začleňování dlouhodobě podporuje obce, ve kterých je zvýšený výskyt sociálního vyloučení spojený s existencí substandardních forem bydlení. Během loňského roku metodicky podpořila řadu obcí, které následně úspěšně podaly projekty do výzvy 007 a 101 zaměřenou na podporu sociálního bydlení. Příkladem jsou obce Písek, Liberec, Chomutov, Staré Křečany, Česká Lípa, Brno, Ostrava. Tyto projekty zahrnují evaluační procesy (včetně přesných počtů zabydlených Romů), které jsou v gesci MPSV.

MPSV také působilo preventivně vůči ztrátě bydlení a bytové nouzi romských domácností v rámci systémového projektu „Sociální bydlení – metodická a informační podpora v oblasti sociálních agend“ (2016–2022), který si klád za cíl zavést a rozvíjet systém sociálního bydlení v ČR. MPSV v rámci projektu podporovalo třináct projektů Housing First. Od roku 2023 je realizován navazující projekt MPSV „Podpora sociálního bydlení a jeho systémové zavádění v ČR“. Projekt je realizován v rámci OPZ+.

3.3.2. Diskriminace na trhu s bydlením

Na základě § 20e písm. d) zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o ochraně spotřebitele“) vykonává kontrolní činnost v oblasti diskriminace především Česká obchodní inspekce (dále jen „ČOI“). V případě porušení zákazu diskriminace se pronajímatel (pokud jedná jako podnikatel) a realitní makléř dopustí přestupku podle § 24 odst. 7 písm. c) zákona o ochraně spotřebitele, za který může ČOI udělit pokutu do výše 3 mil. Kč.

Ve sledovaném období (3. 1. 2022 až 30. 12. 2022) provedla ČOI celkem 157 kontrol zaměřených na dodržování zákazu diskriminace. Z celkového počtu realizovaných kontrol vzniklo v roce 2022 podezření na některou z forem diskriminace spotřebitele v 15 případech (tj. 9,6 %). V 9 případech bylo porušení zákazu diskriminace kontrolami již prokázáno. Některé z kontrol realizovala přímo inspektorka ČOI romského původu (je zařazena na služební místo na inspektorátu ČOI Ústecký a Liberecký). Při jedné z provedených kontrol byla zjištěna diskriminace romského etnika – zmíněná romská inspektorka provedla simulovanou objednávku ubytování v hotelu a bylo jí sděleno, že v požadovaném termínu je ubytování 2 osob možné. Na navazující dotaz, zda nebude problém, že se jedná o Romy, bylo sděleno, že to problém je, že Romy neubytovávají pro předchozí špatné zkušenosti s jejich pobytem v ubytovacím zařízení. Diskriminační jednání tím bylo prokázáno. Ve sledovaném období (1. 1. 2022 až 31. 12. 2022) nabylo, v souvislosti s prokázaným diskriminačním jednáním, právní moci 10 pokut v celkové výši 227.000,- Kč. Z těchto 10 pokut byla 1 pokuta uložena za prokázanou diskriminaci Romů, když kontrolovaný hotel (resp. personál hotelu) odmítl pokračovat v jednání o rezervaci ubytování 2 osob po zjištění, že se bude jednat o 2 Romy.

Významnou roli v oblasti bytové politiky mají obce, které dle § 35 odst. 2 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů, vytvářejí podmínky pro uspokojování potřeby bydlení svých občanů. V případě, že obec disponuje s obecními byty, uplatňuje rovněž pravidlo rovného přístupu a nediskriminace. Obec může pro účely pronájmu obecních bytů vydat pravidla pro přidělování bytů, v nichž může stanovit podmínky pro možné přidělení bytu, včetně

možnosti přednostního přidělení bytu (např. ze sociálních důvodů). MV pak na základě § 124 zákona o obcích vykonává dozor nad souladem pravidel se zákony.

V roce 2022 MV zkoumalo 51 pravidel pro přidělování obecních bytů, přičemž ve 41 z nich byl shledán rozpor pravidel či jejich návrhů se zákonem. Ani v jednom případě nebylo zjištěno, že by obce přistupovaly k diskriminaci žadatelů o byt na základě národnosti či etnicity. Nejčastěji obce ve svých pravidlech znemožňují žadateli o přidělení bytu ve vlastnictví obce podat žádost nebo znemožňují zařazení této žádosti do seznamu (pořadníku) uchazečů, pokud žadatel není občanem ČR, má dluh vůči obci, má trestní minulost, má příjem ze sociálních dávek, nezaplátí poplatek za podání žádosti nebo finanční příspěvek obci (často v řádech desítek tisíc korun).

Základní pravidla pro rovný, tedy nediskriminační přístup k bytovému fondu obcí jsou např. uvedena v Doporučení pro obce a města pro předcházení tvorby a rozšiřování sociálně vyloučených lokalit se zdůrazněním na zajištění potřeby bydlení, která jsou mj. zveřejněna na webových stránkách Ministerstva vnitra. Tato doporučení srozumitelnou formou poskytují základní informace, které využijí obce při přípravě pravidel přístupu obyvatel k obecnímu bytovému fondu. Obcím je tedy doporučováno, aby stanovovaly co nejméně plošných podmínek a veškeré podané žádosti posuzovaly individuálně. Ministerstvo vnitra považuje za nutné upozornit na skutečnost, která sice není nezákonná, nicméně hraje významnou roli při vydávání bytových pravidel. Mnohé obce (zejm. města) bohužel nechápou svůj bytový fond jako veřejnou službu svým občanům při zajišťování jejich potřeby bydlení s tím, že tato služba má být občansky přívětivá a finančně dostupná, zejm. pro „sociálně slabé či zranitelné“ skupiny obyvatel, ale chápou ho jako prostředek ke svému výdělku. V praxi se tato skutečnost odráží např. v přidělování bytů nejvyšší nabídce nájmu (např. licitačním řízením), požadování různých finančních příspěvků a nevratných darů či požadování zaplacení všech možných dluhů, které na příslušném bytu nebo i celém domu v minulosti vznikly. Tuto praxi pak často provází stanovování různých plošných podmínek pro podání žádosti o byt ve vlastnictví obce tak, aby došlo k eliminaci podaných žádostí žadatelů s průměrnými a podprůměrnými příjmy a obecní bydlení tak bylo přístupné pouze skupině žadatelů s vyššími či vysokými příjmy, které nejsou odvislé od sociálních dávek.

Dle šetření Agentury se 45 % Romů v SVL setkalo s diskriminací na realitním trhu, u neromů se jednalo o 11 %. RILSA ve svém šetření uvádí, že se 59,8 % Romů cítilo v posledních 12 měsících diskriminováno při hledání bydlení. Diskriminaci Romů v oblasti bydlení potvrzují i krajsí koordinátoři pro romské záležitosti.

Nestátní neziskové organizace v oblasti bydlení uváděly, že s romskými klienty nejčastěji řešily problém s diskriminací vůči Romům, zpoždující se dávky státní sociální podpory a hmotné nouze, nedostupnost standardního bydlení, nevyhovující bydlení nebo netransparentní systém přiřazování městských bytů. Romové dle NNO, stejně jako obecná populace, potýkali s problémem vysokých nákladů za energie. V kombinaci s vysokými cenami za ubytování a zpožděnými či neschválenými sociálními dávkami někteří Romové nebyli schopni uhradit své závazky a dostávaly se do finančních potíží. V oblasti bydlení byly zaznamenány NNO i pozitivní trendy – organizace IQ Roma servis uvedla, že relativně většímu množství majitelů poradenství organizace v oblasti bydlení podstatně změnilo přístup k Romům. Po poskytnutém poradenství se mění postoj majitelů ubytování k řešení problémů s nájemníky, jsou ochotni situaci řešit, nemají obavy ze sociálních dávek určených na bydlení a jsou otevřenější dlouhodobým nájům.

3.4. Zdraví

Dle krajských koordinátorů se Romové potýkali s problémy se zajištěním registrace u praktických lékařů pro děti i dospělé, stomatologů a dalších specialistů, jako jsou gynekologové nebo psychologové. Jedním z důsledků **nedostupnosti lékařské péče** je dle krajských koordinátorů následné **zanedbání preventivních prohlídek či povinných očkování u dětí**. Dle RILSA **není u praktického lékaře registrováno 19,7 % a u zubního lékaře 57,1 % romské populace (16+)**. Srovnatelná data pro obecnou populaci ČR nejsou dostupná.¹⁰⁴

Dle údajů RILSA **15,6 % Romů¹⁰⁵ uvedlo, že nebyla uspokojena jejich potřeba služeb praktických lékařů a zdravotních specialistů (mimo stomatologů), v obecné populaci se jednalo o 2,5 %**.¹⁰⁶ V případě potřeby stomatologické péče uvedlo dle RILSA 25,2 % romské populace, že nebyla uspokojena jejich potřeba. U obecné populace se jednalo o 2,3 % osob.¹⁰⁷

V posledních 12 měsících dle RILSA navštívilo praktického lékaře 53,6 % a zubního lékaře 22,5 % romské populace (16+), u gynekologa bylo 31,9 % romských žen (16+). Poměrně značný podíl z nich přitom uvádí, že se alespoň v jednom případě jednalo o preventivní prohlídku. Srovnání s obecnou populací umožňuje šetření o zdraví EHIS, podle něhož v posledním roce navštívilo 74,5 % praktického a 75,6 % zubního lékaře (data za rok 2014, novější nejsou k dispozici). Návštěvy u gynekologa EHIS nesleduje. Ukazatele EHIS se vztahují k populaci starší 15 let a je navíc třeba zohlednit odlišné podmínky v době sběru dat (proběhl před nástupem pandemie nemoci covid-19).¹⁰⁸

Krajští koordinátoři v oblasti zdraví Romů popsali problémy s **nízkou zdravotní gramotností, strach z lékařů a jejich přístupem k pacientům, obavy z diagnózy či finanční náročností léčby**. Podle dat¹⁰⁹ jsou pro Romy překážkou ve vyhledání lékařské pomoci negativní pocity ze zdravotnických pracovníků a lékařských zákroků. Tyto negativní pocity podle respondentů výzkumu vychází z nepřátelského jednání a komunikace lékařů a z celkové nedůvěry vůči majoritní společnosti, a také z neznalosti fungování zdravotního systému.

Zdravotní stav Romů bývá podle krajských koordinátorů také negativně ovlivněn nevyhovujícím bydlením, a to z hlediska hygienického a prostorového, vykonáváním fyzicky náročných prací, špatnou životosprávou, stresem, užíváním návykových látek apod. Tuto skutečnost potvrzuje i MZ, které identifikuje u osob sociálně vyloučených nebo u osob

¹⁰⁴ Fonádová a kol. 2022; https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_534.pdf

¹⁰⁵ Podíl osob, které nenavštívily praktického lékaře nebo specialistu vždy, když je potřebovaly, a to na celku osob, které v posledních 12 měsících potřebovaly navštívit praktického lékaře nebo specialistu).

¹⁰⁶ Hodnota 15,6 % neuspokojené potřeby zdravotních služeb praktických lékařů a specialistů není vztahována k posledním 12 měsícům. Mohlo tak dojít k situaci, že neuspokojení potřeby nastalo před více než 12 měsíci.

Pro obecnou populaci lze podíl neuspokojené potřeby zdravotní péče odvozovat od hodnoty, kterou Eurostat uvádí jako „Žádná neuspokojená potřeba“ (v roce 2021 dosahovala 97,5 %). 2,5 % populace ČR tedy uvádí neuspokojení potřeby péče praktického lékaře či specialisty. Ani výběrové šetření příjmu a životních podmínek SILC dotaz na návštěvu lékaře nevztahuje na posledních 12 měsíců, proto můžeme hodnoty považovat za srovnatelné. Pozn. RILSA,

¹⁰⁷ Podobně jako u praktických lékařů a specialistů ani otázka na návštěvu zubního lékaře v případě potřeby není omezena na posledních 12 měsíců.

Pro obecnou populaci lze podíl neuspokojené potřeby zubní péče odvozovat od hodnoty, kterou Eurostat uvádí jako „Žádná neuspokojená potřeba“ (v roce 2021 dosahovala 97,7 %). 2,3 % populace ČR nad 16 let tedy uvádí neuspokojení potřeby péče zubního lékaře či ortodontisty. Ani šetření příjmu a životních podmínek SILC dotaz na návštěvu lékaře v případě potřeby nevztahuje na posledních 12 měsíců, proto můžeme hodnoty považovat za srovnatelné. Pozn. RILSA.

¹⁰⁸ Fonádová a kol. 2022; https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_534.pdf

¹⁰⁹ https://oushi.upol.cz/wp-content/uploads/2021/06/Vsouhrn_final_10_6.pdf, s. 240

sociálním vyloučením ohrožených podstatně horší zdravotní situaci. MZ vychází z výzkumů, podle kterých s chudobou souvisí horší zdravotní stav – kratší střední délka života, horší subjektivní zdraví, více úrazů apod. Dle Mzd je ve vyloučených lokalitách vyšší výskyt infekčních onemocnění, např. hepatitidy, průjmových onemocnění, onemocnění dýchacích cest, a to z důvodu nevyhovujících podmínek bydlení, které neumožňují dodržování hygienických a protiepidemických opatření.

Dle šetření RILSA jako velmi dobrý nebo dobrý hodnotilo svůj zdravotní stav 65,9 % romské populace (ve věku nad 16 let). V obecné populaci ČR (16+) takto v roce 2021 hodnotilo svůj zdravotní stav 67,7 % osob.¹¹⁰

Tabulka 19: Subjektivní hodnocení zdravotního stavu romské populace

	Počet	Podíl %
Velmi dobrý	391	25,2
Dobrá	630	40,7
Příjemný	343	22,1
Špatný	155	10,0
Velmi špatný	30	1,9
Celkem	1549	100,0

Zdroj: RILSA

Diskriminace

Zdravotní služby by měly být poskytovány všem pojištěným osobám bez ohledu na pohlaví, rasu, barvu pleti, jazyk, víru a náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národní nebo sociální původ, příslušnost k národnosti nebo etnické menšině, majetku, rodu, zdravotnímu postižení, věku a sexuální orientaci. Ministerstvo zdravotnictví (dále jen „MZ“) v roce 2022 nezaznamenalo žádný podnět týkající se diskriminace v oblasti zdraví z důvodu etnicity či národnosti. KVOP v roce 2022 neobdržel žádný podnět na diskriminaci z důvodu romské etnicity v oblasti zdravotní péče.

V některých krajích podle krajských koordinátorů měli Romové ztížený přístup k registraci u lékaře, diskriminaci je však obtížné prokázat, jelikož se s nedostatkem lékařů potýká i obecná populace. Romové samotní diskriminaci z různých důvodů mnohdy oficiálně řešit nechtějí. Na skutečnost, že jsou Romové odmítáni ze strany lékařů, upozornil opakovaně i lékař v Karlovarském kraji, který se rozhodl přednostně registrovat Romy s odůvodněním, že jinak nenajdou lékařskou pomoc.

Dle šetření Agentury se 26 % Romů setkala s diskriminací v oblasti zdravotnictví (7 % u neromů).¹¹¹ Dle šetření RILSA pocítilo horší zacházení ze strany zdravotnického personálu (z důvodu romské příslušnosti či barvy pleti) 14,5 % všech osob, které v předchozích 12 měsících byly v kontaktu se zdravotnickými službami.¹¹²

Projekty v oblasti zdraví

¹¹⁰ Fonádová a kol. 2022; https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_534.pdf

¹¹¹ Životní podmínky obyvatel SVL: Romové a neromové v SVL, Agentura pro sociální začleňování, <https://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/tematicko-pruzkum-romove-a-neromove-v-svl-osz-2023/>

¹¹² Fonádová a kol. 2022; https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_534.pdf

V roce 2022 byl dokončen projekt Efektivní podpora zdraví osob ohrožených chudobou a sociálním vyloučením realizovaný Státním zdravotním ústavem ve 14 krajích ČR od roku 2018. Projekt probíhal v období 2018 – 2022 a v rámci projektu Efektivní podpora zdraví osob ohrožených chudobou a sociálním vyloučením bylo vytvořeno a realizováno 79 interaktivních preventivních programů pro skupinové a individuální intervence (kurzy pohybové aktivity, kurzy zdravého životního stylu, dny zdraví). Projekt vycházel z identifikované potřeby intervence do podpory zdraví a prevence nemocí, v nichž ČR obecně vykazuje z hlediska dlouhodobých statistik a trendů v oblasti zdraví trvale nepříznivý stav. Cílem projektu je např. zvyšování zdravotní gramotnosti u osob ohrožených chudobou a sociálním vyloučením, propojení klíčových aktérů pro řešení nerovností ve zdraví, zlepšení způsobu života ohrožených skupin či prodloužení života ve zdraví. Na zdravotní stav osob žijících ve vyloučených lokalitách má vliv i prostředí, ve kterém žijí.¹¹³

Dle MZ bude do konce roku 2024 ze strany MZ zajištěno, aby magisterské studijní programy všeobecné lékařství a zubní lékařství obsahovalo povinné vzdělávání v oblastech interkulturní a intersociální komunikace a kulturně senzitivních přístupech ke zdravotní péči. Obsah kurzů připraví pracovní tým sestávající z lékařů, medicínských antropologů, romistů, sociologů a dalších odborníků specializujících se na intersociální komunikaci. Jako vzor bude využita komplexní studie Agentury pro sociální začleňování příkladů dobré praxe zavedených kurzů v této oblasti v sousedních státech ČR.

Na oblast zdraví se ve své činnosti zaměřuje také řada NNO. Ty prostřednictvím služeb sociální prevence realizují osvětovou a poradenskou činnost. Osoby v SVL podporují při řešení zdravotních problémů, např. pomocí s vyhledáním, registrací či doprovodem k lékaři.

3.4.1. Odškodnění protiprávně sterilizovaných žen

V roce 2021 schválen zákon č. 297/2021 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky osobám sterilizovaným v rozporu s právem a o změně některých souvisejících zákonů, a to s účinností od 1. 1. 2022. Žádost o odškodné ve výši 300 000 Kč mohou podat ženy, které byly sterilizovány v období od 1. 6. 1966 do 31. 3. 2012. Nárok na odškodné je nutné uplatnit do tří let od účinnosti zákona. V průběhu roku 2022 bylo MZ upozorněno Radou vlády pro záležitosti romské menšiny a neziskovými organizacemi na problematické aspekty mechanismu odškodnění obětí nezákonných sterilizací. RVZMR upozornila na administrativně-informační překážky, konkrétně na délku správního řízení, které často překračuje zákonnou lhůtu 60 dní, nízký počet pracovníků věnující se agendě a špatnou informovanost, resp. složitost poskytovaných informací žadatelům/žadatelkám. Další problematickou oblast shledala RVZMR v případě přijatelných důkazních prostředků, že žadatelé a žadatelky mnohdy již nedisponují lékařskou dokumentací, která představuje pro MZ zásadní důkazní prostředek, a ani jiným písemným důkazem.¹¹⁴ Tyto důkazní prostředky byly v mnoha případech již skartovány zdravotnickým zařízením. V této souvislosti RVZMR vyzvala MZ k rozšíření okruhu uznatelných důkazních prostředků, jako je například svědectví.

Veřejný ochránce práv ve své Zprávě o šetření z vlastní iniciativy veřejného ochránce práv ve věci odškodnění protiprávní sterilizace popsal konkrétní pochybení MZd v procesu odškodňování. Dle Veřejného ochránce práv MZd nedostatečně poučovalo žadatele a žadatelky o jejich právech, opakovaně nedodržovalo zákonné lhůty pro vyřizování žádostí a nebylo při komunikaci s žadatelem vstřícné.¹¹⁵ Poměr zamítnutých žádostí se pohyboval kolem 33 %. S přípravami a podáváním žádostí o odškodnění žadatelům a žadatelkám významně pomáhají nestátní neziskové organizace.

¹¹³ Více o projektu zde <https://epoz.szu.cz/projekt/>

¹¹⁴ Téma bylo projednáváno na jednáních Rady vlády pro záležitosti romské menšiny dne 1. 12. 2022.

¹¹⁵ <https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/VI.%20in.%2015744-22-MKZ%20Z18.pdf>

V oblasti zdraví NNO uváděly, že s romskými klienty nejčastěji řešily v roce 2022 problém s nedostatkem praktických lékařů a s tím souvisejícím zanedbáním prevence. Dále se v romské komunitě šířily během pandemie covid-19 dezinformace o očkování. Za jeden z postcovidových důsledků některé NNO uváděly zvýšenou frustraci u mladistvých Romů vedoucí v některých případech k agresivnímu chování. Tento fenomén lze vyzorovat i u mladistvých v obecné populaci, kteří se také potýkají po covidové pandemii s nárůstem psychických potíží. Dalším častým uváděným problémem v oblasti zdraví je drogová závislost v romské komunitě. Dle šetření RILSA považuje užívání drog velký problém ve svém okolí 38,3 % romské populace. Stejně šetření došlo k závěru, že je depresí ohroženo 40,3 % romské populace nad 16 let. NNO dále významně pomáhají žadatelům a žadatelkám o odškodnění protiprávních sterilizací s přípravou a podáváním žádostí o odškodnění.

3.5. Romská kultura, jazyk a dějiny

Přehled akcí na podporu romské kultury, jazyka a historie zobrazuje tabulka 20 zachycující výčet vybraných akcí ze zpráv o stavu romské menšiny v krajích. Seznam akcí však není konečný. Další akce jsou pořádány NNO či fyzickými osobami.

Tabulka 20: Přehled nejvýznamnějších kulturních akcí, na kterých byla prezentována romská kultura v roce 2022

kraj	místo realizace	Pořadatel	název akce
hl. m. Praha	Praha 1 - Gauč – Výstaviště Holešovice.	Slovo 21 a Studio Production Saga	V rámci festivalu Khamoro 2022
	Praha 2 – Náměstí Míru	ARA ART, z. s.	Leperiben 2022
	Praha 3	MČ, Slovo 21	Djelem, Djelem!
	Praha 4	MČ Praha 4	Romský bašavel 2022
	Praha 7 – Knihkopec	ÚMČP7 a další	Mezinárodní den romského jazyka
	Praha 7 – La Fabrika	Slovo 21	Khamoro 2022
	Praha 8 – Karlínské náměstí	Romodrom o.p.s.	Miri Gil'i 2022
	Praha 14	MČ Praha 14	Setkání kultur
	Hlavní město Praha		Oslavy mezinárodního dne Romů 2022
	Hlavní město Praha		Světový romský festival Khamoro 2022
Jihočeský	České Budějovice	Salesiánské středisko mládeže ČB	Mezinárodní den Romů
	Český Krumlov	Soukromá osoba	Romfest
	Tábor	Cheiron T, o.p.s.	Romfest
	Tábor	Cheiron T, o.p.s.	Nohejbalový turnaj s večerní muzikou
	Brno	MRK/IQ ROMA SERVIS	Oslavy Mezinárodního dne Romů

Jihomoravský ¹¹⁶	Brno	MRK	Otisk cest. Fotografie Claude a Marie-José Carret
	Brno	MRK	Koncert romské finské zpěvačky ze skupiny Kale Hilji Gronfors
	Brno	TRIPITAKA	Ghettofest
	Brno	MRK	Meeting Brno
	Brno	MRK	Pietní akt
	Hodonín u Kunštátu	MRK	Pietní akt
	Lety u Písku	MRK	Pietní akt
	Brno	MRK	Brněnská muzejní noc
	Brno	MRK	Edukační programy
	Brno	MRK	Babylonfest
	Brno	Eurocentrum Brno	Speak Dating Brno 2022
	Brno	MRK	Cena Muzea romské kultury
	Brno	MRK	Audiopovídky
	Brno	Muzeum města Brna	Špilberk žije adventem
	Brno Park Hvězdička	Drom	Den dětí
	Brno Černý park	IQ Roma servis	Den dětí, konec školního roku
	Břeclav	IQRS	Mezinárodní den Romů
	Břeclav	IQRS	Den romského jazyka
Karlovarský	Krajinka Cheb	Výbor pro národnostní menšiny ZKK	Den národnostních menšin
	Chodov	Železný Dvůr, Khamoro o.p.s.	Den dětí, MDR
	Dobrá Voda	Český západ	Den dětí, MDR
	Vřesová, Nové Sedlo, Chodov	Khamoro, o.p.s.	Den Romů, Krabice od bot – Vánoční a Mikulášská besídka, dětský den
	Klub AKTIV, Kraslice	Člověk v tísni	přednáška
	Cheb	V. Červeňák	romské zábavy
	Karlovy Vary	J. Bledý, B. Sivák	zábavy, Mikuláš
	Karlovy Vary, Karlovarský kraj	KSK Centrum	přednášky
	Ostrov	Luboš Kiš	taneční zábavy
Kraj Vysočina	Jihlava	OCH Jihlava	Amen Khelas
	Jihlava	ZŠ Křížova	Představení romských tradic v období Vánoc na škole
	Jihlava	ZŠ Jungmannova a ZŠ Křížova	Vánoce u nás dom, aneb jak se slaví Vánoce v různých zemích
	Jihlava	ZŠ Jungmannova a ZŠ Křížova	Představení vánočních zvyklostí v romských rodinách
Královéhradecký	Broumov	Džas durer dživipnaha z.s.	V. ročník, Festival romské kultury
	Broumov	Džas durer dživipnaha z.s.	Sport pro všechny
	Hradec Králové	Roma – spolek HK	Kulturní akce – hudba, tanec a zpěv
	Hradec Králové	Roma – spolek HK	Klubovna pro romské děti a jejich kamarády

¹¹⁶ Aktivity Muzea romské kultury v roce 2022 jsou uvedeny v samostatné kapitole 4.5.3. Muzeum romské kultury, příspěvková organizace.

	Hradec Králové	Roma – spolek HK	Klubovna pro romské děti a jejich kamarády
	Hradec Králové	Roma – spolek HK	Mikulášská 2022
	Jičín	Jiří Hudec – organizátor	Fotbalový turnaj Romcup
	Jičín	Jiří Hudec – organizátor	Den Romů
	Jičín	Jiří Hudec – organizátor	Romský festival
Liberecký	Liberec	Romany art workshop z. s.	3. Romský reprezentační ples
		Comunités, z. s.	Týden Romů – Melodia 2022
		Asociace romských představitelů ILibereckého kraje z.s.	Mezinárodní den Romů
		Krajská vědecká knihovna v Liberci	Abstrakce
			Rub a líc
	Nový Bor	Rodina v centru, z. ú.	Hudební workshop se členy kapely GIPSY KUBO
			Kvízová hra „GODŽAVER ŠERO“ ve stylu TV soutěže „RYSKUJ!“
	Semily	Městská knihovna Semily, KHER, z. s., město Semily, Oblastní charita Jičín – centrum Fialka, ZŠ praktická a speciální	Semilské kulturní odpoledne – poznej romské autory
Velké Hamry	Roma Tanvald z. s. Romany art workshop z. s.	Mezinárodní den Romů	
Moravskoslezský	Frýdek-Místek	Statutární město FM	Romipen pro děti
	Frýdek-Místek	Statutární město FM	Dětský den
	Frýdek-Místek	Statutární město FM	Záření
	Frýdek-Místek	Statutární město FM	Mikulášská nadílka
	Náměstí ČSA, Český Těšín	Kulturní a společenské středisko „Střelnice“	Svátek Tří Bratří – Kultura regionu
	Ostrava	SPOLEČNĚ-JEKHETANE, o.p.s.	Setkání vzájemného porozumění
	Ostrava	Zastavárna U Přemka	Největší romský festival v Ostravě
	Ostrava	Hnutí romských studentů, Asociace romských podnikatelů a spolků	Oslava mezinárodního dne Romů
	Havířov	Statutární město Havířov	Veletrh poskytovatelů soc. služeb v Havířově 2022
	Havířov	Armáda spásy Havířov	Šumbarácký Mikuláš 2022
	Karviná	Sdružení Romů Severní Moravy, z. s.	23. ročník festivalu romské kultury, hudby a tance
	Nový Jičín	Farní sbor ČCE	Dny romské kultury
	Opava	Eurotopia CZ	Den Romů
	Opava	Soukromý subjekt (pan Husár)	Romský festival

	Třinec, nám. Svobody	Statutární město Třinec	Přehlídka národnostních menšin
	Budišov nad Budišovkou	Centrum Inkluze	Oslavy mezinárodního dne Romů
	Budišov nad Budišovkou	Centrum Inkluze	Hudební a taneční soutěž Budišov Stár
	Budišov nad Budišovkou	Centrum Inkluze	příměstský tábor IN-VIT 2
	Budišov nad Budišovkou	Centrum Inkluze	Hurá prázdniny!
	Vítkov	ZŠ náměstí Jana Zajíce	S Bobříkem
Olomoucký	Hranice	DDM Hranice	Taneční soutěž Terne čercheňa
	Sv. Kopeček u Olomouce	Charita Olomouc	Romská pouť 2022
Pardubický	Moravská Třebová	Komunitní centrum	Workshop o důležitosti vzdělání s I. Kokyovou
	Moravská Třebová	Komunitní centrum	Workshop kariérního poradenství
	Pardubice	Europe Direct	Multikulturní týden
Plzeňský	Náměstí Republiky, Plzeň	OK MMP, OKM MMP	Rozsvícení vánočního stromu
	DJKT	OK MMP, OŠMT MMP	Divadelní představení
	Plzeň	ARA ART	ARAFEST
Středočeský	Příbram, kostel Sv. Jakuba	Radost příbramáčkům z .s.	Benefiční koncert Čhavorengy pro Radost Příbramáčkům
	Mladá Boleslav	Ernest Dančo	Celokrajský Romský festival
	Kolín	Ondřej Gažik	Romský hudební festival
Ústecký	Děčín – Boletice nad Labem	Indigo (NZMD, klub)	Dětský den
	Děčín	René Ferko	Náboženské služby
	Janov	My Litvínov z. s.	Ghettofestival
	Janov	My Litvínov z. s.	Severočeského fotografa Ibry Ibrahimoviče „Děti z vedlejší ulice“
	Janov	My Litvínov z. s.	Style in da Hood, band camp a dětský den
	Obrnice	Obec Obrnice	Obrnické slavnosti
	Obrnice	Obec Obrnice	Den dětí
	Obrnice	Obrnické centrum sociálních služeb, p. o.	Den Romů
	Obrnice	Obrnické centrum sociálních služeb, p. o.	Sportovní turnaje
	Obrnice	Obrnické centrum sociálních služeb, p. o.	Taneční a pěvecké soutěže
	Trmice	Romano Jasnica, spolek	15. Různobarevný festival
	Krupka	Krupka	Den dětí

	Krásná Lípa	Kostka Krásná Lípa	
	Ústí nad Labem	Ústecký kraj	Barevný region
Zlínský	Rožnov pod Radhoštěm	Demokratická aliance Romů ČR, z .s	Romská píseň
	Valašské Meziříčí	Spolek Gitano Drom	1. ročník Gitano Drom RomFest
	Vsetín	Diakonie Vsetín	Ples Společně

Světový festival Khamoro (Sluníčko)

Zásadní kulturní akcí, kterou lze vnímat jako národní oslavu mezinárodního dne Romů, je **Světový festival Khamoro**. Tento největší a nejnámější profesionální romský festival na světě pořádá v Praze již od roku 1999 organizace Slovo 21 společně se Studiem Production Saga.

V roce 2022 proběhl v termínu 29. 5. 2022 – 4. 6. 2022 již 24. ročník festivalu. Festival začal koncertem kapel Connection a Ilmperio. Součástí byla autorská představení či vystoupení, v rámci kterých vystoupil například soubor Teatr Romans z Ukrajiny.

Česká televize v roce 2022 odvysílala v premiéře dokumentární film o pátrání pravnučky romského partyzána po historii její rodiny a po osudech romských odbojářů *Jak jsem se stala partyzánkou* (režie: Věra Lacková). Dále byl v roce 2022 Českou televizí odvysílán dokumentární cyklus *Cesta z ofsajdu* (režie: Jan Látal), který zachycuje příběh mladého romského trenéra fotbalistů, jenž k fotbalu hledá romské děti přímo na ulici.

3.5.1. Romský jazyk, jeho výuka a podpora

V ČR neprobíhá systematická výuka romštiny na základních a středních školách a existuje pouze několik škol, kde je možné seznámit se s romštinou. Jedná se o Střední odbornou školu managementu a práva v Jihlavě, na které je vyučována romština v rámci předmětu multikulturní výchova a na pobočce této školy v Brně jako samostatný vyučovací předmět. Zařazení romštiny do výuky je v kompetenci školy, která na základě poptávky ze strany žáků, studentů a jejich rodičů a po zohlednění podmínek na škole může zajistit výuku romského jazyka jako doplňujícího volitelného nebo nepovinného předmětu. Rozšiřování výuky romštiny na ZŠ obecně brání malý zájem rodičů a žáků nebo jejich obava z možné stigmatizace a nedostatek vyučujících romského jazyka.

Na univerzitách je výuka romštiny většinou poskytována v rámci studia romistiky či podobných oborů. Jedinou institucí, kde romistika představuje samostatný studijní program, je Filozofická fakulta Univerzity Karlovy (dále jen „FF UK“), a to na Katedře středoevropských studií Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Seminář romistiky vydává odborný romistický časopis *Romano džaniben* (Romské vědění), který vychází kontinuálně od roku 1994.

Níže uvedená tabulka nabízí přehled vysokých škol, na kterých se vyučují předměty související s romistikou nebo romským jazykem.

Tabulka 21: Studijní obory na vysokých školách v ČR zaměřené na studium romistiky

Filozofická fakulta, Univerzita Karlova	Středoevropská Romistika	studia:
---	--------------------------	---------

Pedagogická fakulta, Masarykova univerzita	Romština jako volitelný předmět pro studenty všech oborů
Filozofická fakulta, Univerzita Pardubice	Romistika a romský jazyk na Katedře sociální a kulturní antropologie.

Používání romštiny podporují i některé NNO. Organizace Nová škola, o.p.s. prostřednictvím soutěže Romano suno (Romský sen) dává dětem i dospělým příležitost vyzkoušet si nejen psaní v romském jazyce. Do Romano suno mohou účastníci zasílat své texty nebo videa v romštině, případně se účastnit jazykové znalostní soutěže.¹¹⁷ Vítězné texty soutěže jsou pak publikovány v souhrnném sborníku.¹¹⁸

V Libereckém kraji organizace Amaro suno – feder dživipen nabízela výuku romštiny v nízkoprahovém zařízení. Dále spolek Romany art workshop, z.s. v rámci souboru Bengale Manusha vyučoval romský jazyk formou nácviiku krátkých divadelních scének. V Karlovarském kraji výbor pro národnosti menšiny pořádal sérii autorských čtení v mateřských jazycích národností „Menšiny čtou dětem“, v rámci kterých zazněla i romština.

Muzeum romské kultury se u příležitosti Evropského dne přidalo k akci Speak Dating konané na Moravském náměstí v Brně. Mezi ostatními světovými jazyky lektori MRK (včetně kustodů – rodilých mluvčích) prezentovali romštinu včetně ukázek romské literatury a učebnic či slovníku.

Romský jazyk byl podporován i působením nakladatelství romské literatury KHER. Nakladatelství pečuje intenzivně o to, aby se povědomí o literatuře Romů šířilo do společnosti prostřednictvím nejrůznějších médií, a také aby romští autoři a jejich knihy byli vidět na literárních čteních a kulturních akcích po celé České republice. Některé vydávané tituly jsou částečně psané v romském jazyce, v roce 2022 vyšly knihy „O vakeriben paš o lekvaris / Povídání u povidel“ (Květoslava Podhradská), komiks „Žofi Z-4515“ (Sofii Taikonová, Gunilly Lundgrenová a Amandy Erikssonová) nebo kniha „Den byl pro mě krátkej. Paměti hrdé Romky“ (Olga Fečová).¹¹⁹

MRK uspořádalo v Knihovně Václava Havla diskuzi s romskými a českými spisovateli k tématu postavení romské literatury v kontextu české literatury „Večer romské literatury“. Romský jazyk podporují i některé časopisy a vysílání v romštině. V roce 2022 vycházel dvojjazyčný časopis Romano hangos (Romský hlas), Romano vodi (Romská duše), měsíčník pro mládež Kereka (Kruh) nebo již zmiňovaný romistický časopis Romano džaniben (Romské vědění) vydávaný Seminářem romistiky na FF UK. V roce 2021 byl na Českém rozhlasu Radiožurnál a regionálních stanicích vysílán v češtině a částečně v romštině zpravodajsko-publicistický magazín O Roma vakeren (Romové hovoří), který přináší informace o životě Romů v Česku i v zahraničí. Romština je podporována také prostřednictvím online vysílání a pořadů, mezi něž lze zařadit např. romskou online televizi Tuke.TV (Televize pro tebe).

3.5.2. Dějiny a kultura Romů a správa pietních míst romského holokaustu

Zařazení dějin Romů do výuky je dlouhodobým cílem RVZRM. Už v roce 2020 bylo k této záležitosti přijato RVZRM usnesení, v roce 2022 RVZRM téma opakovaně projednávala se

¹¹⁷ <http://www.novaskolaops.cz/co-je-romano-suno>

¹¹⁸ http://www.novaskolaops.cz/assets/user/Romano%20suno/sborniky/sborn%C3%ADk_2022.pdf

¹¹⁹ https://kher.cz/media/2023/06/30/2022_vyrocn%C3%AD-zprava_kher-fin.pdf

zástupcem MŠMT. Zástupce MŠMT slíbil včlenění výuky o romské kultuře a historii do revidovaných rámcových vzdělávacích programů.¹²⁰

Téma holokaustu Romů a Sintů bylo tradičně připomenuto v rámci pietních aktů v Brně, Letech u Písku a v Hodoníně u Kunštátu.

Již tradičně v říjnu v muzeu proběhl exkluzivní večer romské kultury při příležitosti vyhlášení Ceny Muzea romské kultury za rok 2022. Cílem je ocenit každoročně jednu osobnost, která svým působením přispěla k rozvoji, propagaci a uchování romské kultury a také k fungování a rozvoji MRK. Cena byla poprvé udělena roku 2009. Laureátkou za rok 2022 se stala vědkyně v oblasti romistických studií, lingvistka Helena Sadílková za dlouholetý vědecký přínos k poznání, uchování a rozvoji romského jazyka, za podnětné výsledky výzkumu v oblasti dějin 20. století se zřetelem na romské etnikum, za skutečný a hluboký zájem o Romy a Sinty, za vytrvalé úsilí o důstojný přístup společnosti k jejich komunitám, mimo jiné také skrze odbornou práci odkrývající veřejnosti skryté úhly pohledu. V neposlední řadě za neutuchající podporu MRK.

Na výstavě Český komiks a jeho svět (8. června 2022 – 28. února 2023) v Moravském zemském muzeu byla vystavena originální strana z komiksu Ukradený, který napsala a nakreslila umělkyně Toy Box a který kriticky reflektuje problematiku odeírání dětí romským rodinám ze sociálních důvodů. Ve sbírkovém fondu Jana Tesaře jsou uloženy materiály ke knize Česká cikánská rapsodie (Josef Serinek).

V historické výstavní budově Slezského zemského muzea proběhla (od 28. ledna do 26. června 2022) výstava s názvem *Ostravsko a šoa: k 80. výročí konference ve Wannsee*. Výstava přiblížila události, které vedly k nacistickému „konečnému řešení židovské otázky“ v prostoru Ostravska s přihlédnutím k dobovému mezinárodnímu kontextu. K výstavě vznikl také edukační program, jehož cílem bylo přiblížit vedle židovského holokaustu také ten romský.

V rámci výstavy Cena Jindřicha Chalupeckého 2021 (24. září 2021 – 27. února 2022) v Moravské zemské galerii v Brně byla realizována umělecká instalace romského finalisty Roberta Gabrise, který se věnuje vyloučeným skupinám v konfrontaci s normami většinové společnosti. Jeho instalaci ERROR, která tematizuje romskou minoritu v rámci LGBTQ komunity, vidělo v roce 2021 celkem 2 239 návštěvníků. K této výstavě byly realizovány také doprovodné programy pro veřejnost (971 účastníků) a vzdělávací programy pro školy (329 účastníků).

Ve Valašském muzeu v přírodě (VMP) se dne 23. července 2022 uskutečnil 28. ročník mezinárodního festivalu *Romská píseň*, který VPM spolupořádá s Demokratickou aliancí Romů. V rámci festivalu je prezentován romský folklor, řemesla a gastronomie. Festival začal ve 13 hod. v amfiteátru Dřevěného městečka za účasti těchto souborů a skupin z České republiky, Slovenska a Polska: *Brillant orchester z Banskej Bystrice*, *Jozef Merstein Jochymczyk*, *Folklorní soubor Máj z Piešťan*, *Duo band Porúbka s hostem Petrem Brindzákem a kapela IMPERIO z Přerova*. Dřevěné městečko navštívilo 809 osob. Ve VMP je rovněž přes sezonu trvale umístěna prezentace tradičního řemesla – dlabání dřevěných nádob.

V Památníku Terezín je romská problematika (historie a současnost Romů v českých zemích i Evropě) součástí zejména dvou školení, která jsou v průběhu každého roku pořádána pro české učitele: semináře *Jak vyučovat o holokaustu a Holokaust ve vzdělávání*.

¹²⁰ Zápis z jednání RVZRM dne 11.4.2023 je dispozici zde https://www.vlada.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/jednani_rady/jednani-rady-vlady-pro-zalezitosti-romske-mensiny-dne-11--dubna-2023-206305/

Památník holokaustu Romů a Sintů v Čechách v Letech u Písku

Dne 22. července 2022 byla v areálu bývalého vepřína v Letech u Písku po několikaletých přípravách symbolicky zahájena demolice vepřína. Akt se odehrál za účasti osobností z řad politického i veřejného života, zúčastnili se rovněž aktivisté, pamětníci i potomci přeživších z tzv. cikánského tábora v Letech u Písku. Během symbolického zahájení demolice byl areál též předán demoliční stavební společnosti, která se stala výhercem vyhlášené nadlimitní veřejné zakázky. Vlastní areál bývalého vepřína byl zdemolován během 2. poloviny roku 2022, během prosince 2022 byly dokončeny demoliční práce.

Květnový pietní akt v Letech u Písku, který muzeum pořádá ve spolupráci s Výborem pro odškodnění romského holokaustu v České republice, se konal dne 15. května 2022. Zúčastnili se jej např. předseda Senátu Parlamentu České republiky Miloš Vystrčil, ministr kultury Martin Baxa, velvyslanci USA, Velké Británie, Německa, Norska a Francie.

Hodonín u Kunštátu, Památník holokaustu Romů a Sintů na Moravě

Dne 18. srpna 2022 se uskutečnil pietní akt v hodonínském památníku, tentokrát – kromě tradičních proslovů zástupců veřejného a kulturního života – i s prezentací knihy Žofi Z-4515, komiksového ztvárněného příběhu Sofie Taikon, vězeňkyně z koncentračního tábora, v přednesu Renaty Berkyové, kterou vydalo nakladatelství romské literatury KHER. Pietního aktu se mimo jiných zúčastnili i předseda vlády České republiky Petr Fiala a ministr kultury Martin Baxa.

Ve spolupráci s Pamětí Národa připravil památník setkání s místním pamětníkem Františkem Němcem. Z výpovědi Františka Němce částečně vycházelo taneční představení Divadla Paměti národa na téma romského holokaustu pod názvem Silnice č. 19. Premiéra tohoto představení proběhla 27. ledna 2023.

Centrum Romů a Sintů v Praze

Byť stále nemá své prostory, uspořádalo v pražském paláci Musaion v roce 2022 vernisáž již výše zmíněné výstavy Otevřená cesta. Druhou výstavou Centra byla putovní výstava Genocida Romů v době II. světové války. Třetí výstavou Centra pak byla panelová výstavalepší architektura i život. Minulost a budoucnost vily na Velvarské. Současně proběhla celá řada doprovodných akcí pro veřejnost: Večer romské literatury, Večer romských partyzánů, Večer romských aktivistů či Večer romských disidentů. Centrum Romů a Sintů v Praze má v nabídce tři edukační programy: jeden vychází z výstavy Otevřená cesta, druhý se dotýká tématu stereotypů a třetí pak holokaustu Romů a Sintů.

Muzeum romské kultury dne 19. 12. 2022 předložilo Žádost o dotaci na spolufinancování akce „Centrum Romů a Sintů v Praze“ v celkové výši 33 021 798 Kč z dotačního programu 134 13 Rozvoj a obnova materiálně technické základny státních kulturních institucí. Finanční požadavek MRK po posouzení a výzvě MK upravilo na 31 500 000 Kč. Během dubna 2023 se tato žádost spolu s ostatními předložila Investiční komisi k posouzení.

V první polovině implementace projektu dojde ke stavební rekonstrukci a dobudování budovy CRSP. Jedná se o investiční akci zásadního charakteru, jejíž financování je navrženo jako vícezdrojové. Celkové finanční zdroje dosahují výše 79 100 000 Kč, přičemž z dotačního programu „Podpora reprodukce majetku státních kulturních zařízení“ bude uvolněno 33 000 000 Kč a ze zdrojů EHP (Norské fondy) bude čerpáno 44 600 000 Kč. Část z čerpaných finančních prostředků budou dále tvořit vlastní zdroje Muzea romské kultury.

Projekt Centra Romů a Sintů v Praze je reakcí na doposud chybějící specializované kulturní a vzdělávací zařízení v metropoli, věnující se problematice romské historie a kultury. Chybí zde místo, které by prostřednictvím kulturních a vzdělávacích programů posilovalo romskou identitu a možnost začlenění Romů do struktur většinové společnosti. Realizací projektu se rovněž doplní struktura pražských paměťových institucí o profesionální pracoviště, zabývající se romskou historií, duchovní a hmotnou kulturou a současným postavením a vývojem romského etnika.

3.5.3. Muzeum romské kultury, příspěvková organizace

MRK v roce 2022 posílilo svou pozici ojedinělé paměťové instituce zabývající se dějinami a kulturou Romů v celoevropském kontextu. MRK dále pokračovalo v přípravách na vybudování důstojného památníku holokaustu v Letech u Písku a v projektu budování své pobočky a specializovaného pracoviště – Centra Romů a Sintů v Praze. V roce 2022 navštívilo všechna pracoviště MRK celkem 25 763 návštěvníků.

Výstavní činnost Muzea romské kultury

Po celý rok 2022 byla v brněnské budově k vidění stálá expozice Příběh Romů (fyzicky nebo formou virtuální prohlídky na webových stránkách muzea), která v šesti sálech přibližuje dějiny Romů od jejich předků ve starověké Indii přes příchod do Evropy snad již v 11. století (ověřené historické doklady o přítomnosti Romů v Evropě jsou ze 14. století) až po události druhé světové války a současnost. V expozici jsou umístěny originální sbírkové předměty, méně často pak věrné repliky, které doplňují působivé audiovizuální prvky a dioramata.

K popularizaci romské kultury mj. přispěla nová autorská výstava s názvem Otevřená cesta/ Phundrado Drom/ The Road is open, slavnostně otevřená 2. června 2022 v Národopisním muzeu Národního muzea v Praze, letohrádku Kinských (tzv. palác Musaion). Projekt Phundrado drom kombinuje galerijní formát „great masters“ (velkých mistrů) s muzejním konceptem tzv. otevřeného depozitáře. Sekce „velcí mistři“ představuje několik nejpozoruhodnějších umělců s osobitým stylem a lidským příběhem. Na výstavě jsou k vidění díla např. Jána Berkyho, Rudolfa Dzurka, Daniela Kováče, Julia Lakatoše nebo Markéty Šestákové. Dále bylo vydáno 15 děl romských autorů a autorek v audioverzi (Phabal'in: audiopovídky romských autorů). Cílem projektu je přitáhnout pozornost široké veřejnosti k nesporně zajímavému fenoménu, jakým romská literatura je a zprostředkovat bohatý potenciál myšlenkového, prožitkového a duchovního světa, který tato přináší, jednak přiblížit atraktivní formou romskou literaturu posluchačům z řad neromů, ale také samotných Romů, a posílit tak jejich kulturní sebevědomí. Povídky znějí v podání herců i romských neherců jak v češtině, tak v romštině.

Dne 2. srpna 2022 byla na Památníku Vítkov zahájena výstava „Genocida Romů“. Výstava byla zaměřena na téma nacistického pronásledování a vyvražďování Romů především na území dnešní České republiky. Součástí vernisáže bylo uvedení inscenace Gabriely Krečmerové Cikánský boxer.

Na podzim 2022 proběhla v MRK výstava Intervence #34: Robert Gabris – Biela televízia ve spolupráci s Uldou Sarou Carcamo Vallejos. Výstavní projekt se zabývá tématem rasismu v československé kinematografii.

Vzdělávací a lektorská činnost Muzea romské kultury a další aktivity

MRK v roce 2022 realizovalo široké spektrum aktivit zahrnující edukační programy pro školy a veřejnost. Jednalo se o programy ke stálé expozici Příběh Romů tematicky pokrývající holokaust Romů, romskou literaturu, stereotypní vnímání Romů ve společnosti, romské osobnosti atd. (Příběh Romů – historie, Jdeme dlouhou cestou – jazyk a literatura, Holokaust Romů, Nezapomeneme – holokaust Židů a Romů, Romarising – romské osobnosti, Stereotypy). Ke každé aktuální výstavě byl nabízen speciální vzdělávací program a edukační aktivity. Tyto aktivity MRK rozvíjelo nejen v brněnském centru, ale i na pobočkách v Hodoníně u Kunštátu a pražském Centru Romů a Sintů.

V MRK proběhlo v daném roce 100 vzdělávacích aktivit s téměř 2 100 účastníky. Převažovali žáci a studenti základních a středních škol, výrazně vzrostl zájem z univerzitních řad. Největší úspěch sklízel workshop spojený se stálou expozicí Příběh Romů v sídelní budově v Brně, dále pak programy s tematikou romského holokaustu. Nabídku MRK rozšířilo o zcela inovovanou podobu workshopu „V pasti stereotypů“, pokračovalo s programy týkajícími se romského jazyka, literatury a romských osobností či s doprovodným programem k výstavě fotografií manželů Carretových z Francie. Toto vše se odehrávalo přímo v hlavní brněnské budově, avšak několikrát také pracovníci MRK vyjeli i mimo Brno – například do Budišova nad Budišovkou, Lipníka nad Bečvou, Rudolfova u Českých Budějovic či Vsetína. Všeobecně MRK zaznamenalo větší zájem vzdělávacích institucí o téma Romů a Sintů. Stejně tak proběhla celá řada přednášek jak v prostorách muzea, tak i v dalších institucích (Městská knihovna Tábor, Památník Zámeček v Pardubicích, Úřad vlády České republiky, Městské muzeum a galerie ve Svitavách aj.).

Muzeum v letním semestru 2021/2022 zajistilo přednáškový kurz Dějiny a kultura Romů pro posluchače Historického ústavu Filozofické fakulty MUNI, tedy zejména historiky. Téma holokaustu Romů a Sintů bylo tradičně připomenuto v rámci pietních aktů v Brně, Letech u Písku a Hodoníně u Kunštátu.

Publikační činnost

V roce 2022 byly muzeem vydané dvě publikace. Ve spolupráci s FOTOFO / Stredourópskym domom fotografie v Bratislavě publikace Claude a Marie-José Carret: Otisk cest, která přináší výběr z fotografické tvorby manželů Claude a Marie-José Carretových. Jejich snímky zachycují proměny života Romů v různých částech Evropy v rozmezí téměř 40 let. Kniha byla vydána při příležitosti stejnojmenné výstavy v MRK, realizované mezi lety 2021–2022.

Druhou byla publikace s názvem Svědectví archeologie o tzv. cikánském táboře v Letech, vydaná ve spolupráci s Katedrou archeologie Filozofické fakulty Západočeské univerzity v Plzni a s finanční podporou Nadačního fondu obětem holocaustu. Velkoformátová publikace vizuálně atraktivní formou přibližuje výsledky archeologického výzkumu lokality protektorátního tzv. cikánského tábora v Letech u Písku a jeho provizorního pohřebiště obětí. Archeologický výzkum s přestávkami probíhal v letech 2016–2021. Jeho výsledky prezentované v této knize nabízejí jedinečný pohled do každodenního života vězňů i do dalších aspektů existence a fungování tábora.

Závěr

V roce 2022 došlo k zásadní změně v institucionálním zabezpečení romské integrace. Dne 21. prosince 2022 byla jmenovaná historicky první zmocněnkyně vlády pro záležitosti romské menšiny Lucie Fuková. Zřízením funkce zmocněnce vlády pro záležitosti romské menšiny bylo naplněno jedno z opatření ze Strategie romské integrace 2021–2030. Úkolem zmocněnkyně pro romské záležitosti je koordinovat činnost relevantních aktérů na centrální, krajské a lokální úrovni v oblasti romské integrace. Zmocněnkyně je poradním orgánem předsedy vlády a z pozice své funkce se stala zároveň místopředsedkyní RVZRM. Zmocněnkyně bude zároveň zastávat zásadní roli při naplňování Strategie romské integrace 2021–2030.

Zástupci romské občanské společnosti se také podíleli na předsednictví ČR v Radě EU. V rámci CZ PRES proběhly dvě předsednické akce zaměřené na romskou menšinu – jednání 15. evropské platformy pro začleňování Romů (15th European platform for Roma inclusion) a Setkání národních romských kontaktních míst pro integraci Romů a občanské společnosti. Na jednáních přítomní sdíleli osvědčené postupy a zkušenosti při implementaci a monitorování národních romských strategických rámců a také situaci romských uprchlíků z Ukrajiny.

Dle výzkumu CVVM se v porovnání s rokem 2019 zvýšilo pozitivní hodnocení soužití Romů a neromské většiny o 9 %, o stejnou výši procentních bodů se snížilo negativní hodnocení. Šetřením bylo zjištěno nejvyšší pozitivní hodnocení a zároveň nejnižší negativní hodnocení soužití Romů a neromské většiny od roku 1997, od kterého probíhá tento typ šetření. Dle výzkumu vnímá 63 % respondentů soužití s Romy jako špatné a 32 % jako dobré. V porovnání se situací ostatních obyvatel polovina (50 %) české veřejnosti vnímá jako horší možnosti Romů při zaměstnávání, 31 % při získávání bydlení a 27 % při získávání vzdělání. 39 % české neromské veřejnosti vnímá horší postavení Romů ve veřejném a občanském životě.

V roce 2022 MV zaznamenalo více trestných činů s nenávisným podtextem než v roce 2021, nicméně v případě trestných činů motivovaných nenávisí vůči Romům se jednalo o pokles o 13 skutků v porovnání s rokem 2021. Organizace In Iustitia, která se dlouhodobě věnuje monitoringu násilí z nenávisi, zaznamenala ve svých průběžných zprávách o předsudečném násilí v roce 2022 celkem 7 útoků namířených proti Romům, což je ve srovnání s rokem 2021 o 6 méně.

Ve Zprávě jsou zmíněny některé konkrétní případy anticiganismu vůči Romům. Zvláštní pozornost je věnována projevům anticiganismu vůči romským uprchlíkům z Ukrajiny, kteří se po svém příchodu dle svých svědectví a vyjádření NNO potýkali s diskriminací ze strany jednotlivců a institucí. Romští uprchlíci z Ukrajiny čelili diskriminaci při žádostech o poskytnutí dočasné ochrany a poskytnutí bydlení. Z popisu NNO vyplynulo, že bylo na romské uprchlíky uplatňováno selektivní vymáhání přísnějších podmínek v porovnání s neromskými uprchlíky. Uváděným důvodem odlišného přístupu institucí bylo podezření, že romští uprchlíci mohou být držitelé dvojího občanství – ukrajinského a maďarského. Později se však ukázalo, že z 5000 prověřovaných uprchlíků mělo maďarské občanství pouze 150 lidí. Na pomoci romským uprchlíkům z Ukrajiny se výrazně podílely romské a proromské NNO.

V oblasti financování romské integrace reagovalo MŠMT v rámci Národního plánu obnovy v průběhu roku 2022 na dopad pandemie covid-19 na vzdělávání, a to zejména ve vztahu ke skupině žáků se sociálním znevýhodněním, do níž významně spadají rovněž romští žáci. Z Národního plánu obnovy plánuje MŠMT finančně a metodicky podporovat znevýhodněné školy a podporovat doučování žáků, kteří jsou v důsledku pandemie covid-19 ohroženi školním neúspěchem. U mechanismu podpory znevýhodněných škol je dle MŠMT potenciál tento model v budoucnu uplatnit systémově.

Podle Analýzy PAQ a STEM zavedení novely školského zákona (zákon č. 82/2015 Sb.) v roce 2016 výrazně nesnížilo počet romských žáků ve speciálních třídách. Legislativní změny přijaté také jako reakce na rozsudek D. H. a ostatní versus Česká republika, které měly přispět k začlenění dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do hlavního vzdělávacího proudu, byly v případě romských dětí ze sociálně slabého prostředí úspěšné jen částečně. Vliv na segregaci ve vzdělávání mají i lokální aktéři a decentralizace systému školství. Výzkum doporučuje posílit podporu i kontrolu práce školských poradenských zařízení, monitorování spádových oblastí ZŠ, posílit pravomoci MŠMT a České školní inspekce ve změně nekvalitního vedení ZŠ a ŠPZ, podporovat klíčové podpůrné pozice ve školách v oblastech s výskytem segregovaných škol, posílit předškolní vzdělávání v širší oblasti okolo segregovaných škol, podpořit sociální práci v těchto školách, zlepšit připravenost pedagogických pracovníků na práci s žáky z odlišného sociokulturního prostředí a omezit plošné využívání snížených nároků na výstupy ve vzdělávání.

Naopak pozitivní změny lze sledovat v oblasti předškolního vzdělávání. Dle MŠMT se podíl dětí zapsaných do povinného předškolního vzdělávání v posledním roce před zahájením povinné školní docházky zvýšil od zavedení tohoto opatření od školního roku 2017/2018 o 1,7 %. Ještě výraznější zvýšení se týkalo podílu dětí zapsaných do povinného předškolního vzdělávání ve strukturálně postižených regionech – v Karlovarském a Ústeckém kraji. Lze očekávat, že opatření přivedlo do MŠ především děti ze sociálně znevýhodněného prostředí.

Podle šetření VÚPSV¹²¹ má celkem 49,6 % romské populace ve věku 20–64 let placenou práci nebo alespoň pracovalo v posledních 4 týdnech. V porovnání s obecnou populací, kde míra zaměstnanosti dosahovala 80 %, se jedná o nižší podíl. Osoby z romské populace, které neměly placenou práci, si dle šetření VÚPSV nehledaly práci nejčastěji z důvodu péče o dítě nebo dospělou osobu nebo protože se domnívaly, že by si práci nenašly.

Šetření Agentury zjistilo, že se Romové a Romky v SVL potýkají s horší kvalitou bydlení než neromové v SVL. Romové v SVL se v oblasti bydlení nejvíce potýkali s problémy s hlukem, znečištěním v okolí a plísněmi. Dle šetření VÚPSV žije 31,5 % osob z romské populace ve stavu bytové deprivace. V případě obecné populace to v roce 2020 podle Eurostatu bylo 8,8 %. Dále se dle VÚPSV Romové potýkají s přelidněnými domácnostmi nebo s vysokými náklady za bydlení, které byly prohloubené vysokými náklady za energie v roce 2022. Nesnadný přístup Romů ke standardnímu bydlení potvrdily i krajští koordinátoři pro romské záležitosti. Mezi překážky v oblasti bydlení, kterým Romové čelí, zařadili koordinátoři diskriminaci, nedostatek bytů pro vícečetné rodiny či vysoké vstupní kauce.

V roce 2022 pokračoval proces odškodňování obětí protiprávních sterilizací. Někteří žadatelé a žadatelky se potýkaly s problematickými aspekty řízení, na které bylo MZ upozorněno NNO a RVZRM. Mezi problematické aspekty patřila délka správního řízení, které často překračuje zákonnou lhůtu 60 dní, nízký počet pracovníků věnujících se agendě a špatnou informovanost, resp. složitost poskytovaných informací žadatelům/žadatelkám. Další problematickou oblast shledala RVZRM v případě přijatelných důkazních prostředků, kdy bylo MZ upozorněno na skutečnost, že žadatelé a žadatelky mnohdy již nedisponují lékařskou dokumentací, která představuje pro MZ zásadní důkazní prostředek, a ani jiným písemným důkazem. RVZRM vyzvala MZ k rozšíření okruhu přijatelných důkazních prostředků.

Dne 22. července 2022 byla v areálu bývalého vepřína v Letech u Písku po několikaletých přípravách symbolicky zahájena demolice vepřína. Akt se odehrál za účasti osobností z řad politického i veřejného života, zúčastnili se rovněž aktivisté, pamětníci i potomci přeživších z tzv. cikánského tábora v Letech u Písku. Demoliční práce byly dokončeny v druhé polovině roku 2022.

¹²¹ https://katalog.vupsv.cz/fulltext/vz_534.pdf

Příloha 1 Seznam nejvýznamnějších romských a proromských NNO působících v jednotlivých krajích

název organizace	zaměření
Jihomoravský kraj	
DROM romské středisko	TP, NZDM, ZSP, Práce s pěstouny, Asistence obětem a pachatelům trestné činnosti
IQ Roma servis	TP, SAS, Program pro pěstouny, Vzdělávání,
Společenství Romů na Moravě Romano jekhetaniben pre Morava	TP, NZDM, Pořádání kulturních akcí
Romodrom o. p. s.	TP, SAS, Sociální rehabilitace, OSP, Terénní vězeňský program
Armáda spásy	Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (ul. Körnerová Dživipen),
Ratolest Brno, z.s.	Nízkoprahový klub Pavlač (ul. Vranovská 4)
Teen Challenge	Dětské centrum – předškolní příprava. Doučování.
Sdružení Petrov známé spíše jako Dětský dům Zábřovice – FARA	Služba je určená dětem, mládeži a mladým dospělým ve věku od 6 do 26 let, kteří jsou v obtížné životní situaci a potřebují s ní pomoci. Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež jsou určená např. pro ty, kteří mohou být v kontaktu s užíváním návykových i nenávykových látek, jsou z vyloučených lokalit, jsou obětí šikany aj.
Společnost podané ruce	Všestranná podpora a profesionální služby v oblastech prevence a léčby návykového chování, programů pro děti a mládež a duševního zdraví.
Centrum společného zájmu	Pomoc dětem ve věku od 6 do 20 let ze sociálně znevýhodněného prostředí v rámci vzdělávacích a volnočasových aktivit v sociálně vyloučených lokalitách ve městě Brně.
Brno Tým	Podpora romské komunity – sociální a humanitární pomoc
Jihočeský kraj	
Charita České Budějovice	Komplexní péče v domácnosti, nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, azylový dům, noclehárna
Diecézní charita České Budějovice	Sociální poradenství, terénní programy, pomoc při mimořádných událostech
Salesiánské středisko mládeže-dům dětí a mládeže České Budějovice	Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, pedagogické programy, práce s komunitou, sociální služby
Krizové centrum pro děti a rodinu v Jihočeském kraji, z.ú.	Krizová pomoc, služby pro rodiny s dětmi
KoCeRo – Komunitní centrum Rovnost, o.p.s.	Vzdělávací aktivity, volnočasové aktivity, poradenství, podpora udržování a rozvoje romských tradic
Centrum pro pomoc dětem a mládeži o.p.s.	Poradenství, volnočasové aktivity, podpora prevence soc. patologických jevů
NADĚJE, pobočka Písek	Ubytovna, volnočasové aktivity, klub, sociálně aktivizační služby, kulturní aktivity
Romodrom o.p.s.	Sociální rehabilitace – bydlení, doprovody na úřady
Charita Písek	Odborné sociální poradenství, středisko pomoci
Cheiron T, o.p.s.	Nízkoprahové zařízení, terénní služby, sociálně aktivizační služby, komunitní práce
Charita Třeboň	Podporované zaměstnávání – bezplatné poradenství
Temperi, o.p.s.	Aktivizační činnosti pro rodiny s dětmi
hROM CB z.s.	Podpora zdraví, poradenství, volnočasové aktivity
Spolek Gipsy Dream.eu	Poradenství, volnočasové aktivity a humanitární pomoc
PREVENT 99 z.ú.	Nízkoprahové služby, poradenství

Královehradecký kraj	
Výbor pro odškodnění romského holocaustu v České republice	Aktivizace sociálně vyloučených romských obyvatel a posílení vzájemného česko-romského porozumění v regionech ČR nejvíce postižených problematickým česko-romským soužitím (přednášky, besedy, výstavy, prezentace v médiích....)
Aufori, o.p.s	Terénní program – osoby ohrožené či zasažené chudobou
Salinger, z.s.	Centrum Semafor (SASRD), NZDM Modrý Pomeranč
Občanské poradenské středisko, o.p.s.	osoby v tíživé životní situaci, dluhové poradenství (Náchod, Kostelec nad Orlicí, Hradec Králové, Jičín)
OD5K10, z. s.	nízkoprahové zařízení pro děti a mládež
Džas dureder dživipnaha z.s.	celoroční pravidelná sportovní činnost mládeže a osob se zdravotním postižením
Centrum sociálních služeb Naděje Broumov	sociální služba – SASRD a odborné sociální poradenství
Romské komunitní centrum Náchod	využití volného času dětí
Dokořán z.s.	SASRD
Diakonie ČCE středisko Milíčův dům	sociální služba – SASRD a odborné sociální poradenství
Roma – spolek HK (Hradec Králové)	Romský spolek - kulturní, sportovní a vzdělávací činnost zaměřená především na romskou mládež.
VATURO, z.s. (Trutnov)	Romský spolek, který se zaměřuje na podporu romské kultury a vzdělanosti.
Oblastní charita Jičín	SASanka Jičín, Vysoké Veselí, Kopidlno, Nová Paka; SASRD, organizace není romská ani proromská, ale klienti jsou i Romové.
Oblastní charita Trutnov	Zvonek pro rodinu, SASRD; organizace není romská ani proromská, ale klienti jsou i Romové.
Diakonie ČCE - středisko Světlo ve Vrchlabí	Registrovaná sociální služba SASRD, organizace není romská ani proromská, ale klienti jsou i Romové.
Oblastní charita Dvůr Králové nad Labem	Registrovaná sociální služba SASRD, organizace není romská ani proromská, ale klienti jsou i Romové.
M+M Semonice z.s.	Registrovaná sociální služba SASRD, organizace není romská ani proromská, ale klienti jsou i Romové.
Romodrom o.p.s.	Odborné sociální poradenství – Brexit; podpora Romům původem z Ukrajiny
Kraj Vysočina	
Diecézní charita Brno OCH Jihlava – Erko	Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež. Působí v rámci krajského města Jihlava.
Diecézní charita Brno OCH Jihlava - Klubíčko	Sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi. Působí v rámci krajského města Jihlava.
Diecézní charita Brno OCH Jihlava – TP SOVY	Terénní programy – práce s lidmi sociálně vyloučenými nebo sociálním vyloučením ohroženými. Působí v rámci Kraje Vysočina.
Diecézní charita Brno OCH Jihlava - Větrník	Kontaktní centrum pro klienty užívající nelegální omamné látky. Působí v rámci ORP Jihlava a Pelhřimov.
Diecézní charita Brno OCH Jihlava - Vrakbar	Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež. Působí v rámci krajského města Jihlava.
Diecézní charita Brno - OCH Třebíč - Ambrela	Komunitní centrum pro mládež. Působí v rámci města Třebíč.
Diecézní charita Brno OCH Třebíč - Klubíčko	Komunitní centrum. Působí v rámci ORP Třebíč.
Diecézní charita Brno - OCH Třebíč - NOE	Kontaktní centrum pro klienty užívající nelegální omamné látky. Působí v rámci ORP Třebíč.
F POINT z.s.	Působí v oblasti prevence sociálně-patologických a nežádoucích jevů ve společnosti, zejména v oblasti pomoci dětem, začleňování cizinců a dalších osob ohrožených sociálním vyloučením. Působí v rámci Kraje Vysočina.

Kolpingovo dílo ČR, o. s.	Adiktologická ambulance, kontaktní centra (klienti užívající nelegální omamné látky) a terapeutické komunity. Působí v rámci Kraje Vysočina.
Občanská poradna Havlíčkův Brod	Odborné poradenství terénní a ambulantní formou. Organizace má akreditaci na bezplatné služby v oblasti dluhového poradenství a zpracovávání návrhů na povolení oddlužení, nabízí kariérové poradenství, realizuje vzdělávací preventivní programy na středních školách se zaměřením na finanční gramotnost, prevence zadlužení, prevence kriminality. Působí v rámci ORP Humpolec, Havlíčkův Brod a Světlá nad Sázavou.
Občanská poradna Jihlava, z.s.	Odborné poradenství terénní a ambulantní formou. Organizace má akreditaci na bezplatné služby v oblasti dluhového poradenství a zpracovávání návrhů na povolení oddlužení, nabízí kariérové poradenství, realizuje vzdělávací preventivní programy na středních školách se zaměřením na finanční gramotnost, prevence zadlužení, prevence kriminality. OP Jihlava působí v rámci ORP Jihlava.
Občanská poradna Třebíč, z.s.	Odborné poradenství terénní a ambulantní formou. Organizace má akreditaci na bezplatné služby v oblasti dluhového poradenství a zpracovávání návrhů na povolení oddlužení, nabízí kariérové poradenství, realizuje vzdělávací preventivní programy na středních školách se zaměřením na finanční gramotnost, prevence zadlužení, prevence kriminality. OP Třebíč nově poskytuje poradenství i ve věznici Rapotice, kde jsou klienty i Romové (s tím je spojena i nabídka dalšího poradenství po ukončení výkonu trestu). Působí v rámci ORP Jihlava, Třebíč a Žďár nad Sázavou.
Občanské sdružení Ječmínek	Azylové domy. Působí ve městě Žďár nad Sázavou.
Ponorka Žďár nad Sázavou	Volnočasové aktivity. Působí v rámci města Žďár nad Sázavou.
Sociální služby města Žďár nad Sázavou	Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež ESKO, azylový dům a noclehárna. Působí v rámci města Žďár nad Sázavou.
Diecézní charita Brno - OCH Žďár nad Sázavou	Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež – Ponorka.
Diecézní charita Brno - Charitní záchranná síť	Poradenství a materiální pomoc.
Diecézní charita Brno - Sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi	Sociální aktivizace.
Občanská poradna Žďár nad Sázavou, z. s.	Poradenství.
STŘED, z.ú.	Telefonická krizová pomoc. Působí v rámci Kraje Vysočina. Dále v Moravských Budějovicích využívá cca 60% romských dětí sociální službu NZDM.
Karlovarský kraj	
KSK centrum o.p.s.	TP, odborné sociální poradenství, SASRD, sportovní aktivity
Khamoro, o.p.s.	TP, NZDM, doučování, politická a občanská angažovanost
Rada chebských romských organizací, z.s.	kultura, sport, emancipace
Český západ o.p.s	TP, NZDM, zaměstnávání
Člověk v tísní o.p.s.	TP, volný čas dětí, doučování, poradna, předškolní klub Kereka
Křesťanské vzdělávací cen-trum Sintů a Romů, Rotava	Evangelizace, práce s mládeží

Křesťanský internacionální sbor v Chebu, z.s.	Evangelizace, výchovné a kulturní aktivity s mládeží
Kotec o.p.s.	TP, NZDM
Světlo z.s (Kadaň)	TP, NZDM
Liberecký kraj	
Amaro suno – feder dživipen, z.s.	volnočasové aktivity, vzdělávání
Asociace romských představitelů Libereckého kraje, z.s.	volnočasové a osvětové aktivity
BACHTALE z.s.	volnočasové aktivity, dětská skupina, zaměstnanost
Cimbál, z.s.	Osvěta
Comunités, z.s.	Osvěta, komunitní práce
Člověk v tísní, o.p.s.	sociální služby, vzdělávání
Diakonie ČCE – středisko v Jablonci nad Nisou	sociální služby
Farní charita Česká Lípa	sociální služby, zaměstnanost
GIPSY LEGEND z.s.	osvěta
Koalice romských reprezentantů Libereckého kraje, z.s.	komunitní práce, osvěta
LAMPA, z.s.	sociální služby, kulturní a sportovní aktivity
MAJÁK NMPS z.ú.	sociální služby, prevence
MAJÁK o.p.s	sociální služby, prevence
Most k naději, z.s.	sociální služby, prevence – protidrogové aktivity
NADĚJE	sociální služby
Občanské sdružení D.R.A.K. z.s.	sociální služby
Oblastní charita Jičín	sociální služby
Oblastní charita Most	sociální služby
Rodina v centru, z.ú.	sociální služby, osvěta
Roma Tanvald z.s.	volnočasové a kulturní aktivity, vzdělávání, komunitní práce
Romany Art Workshop z.s.	volnočasové a kulturní aktivity, vzdělávání, komunitní práce
Romodrom o.p.s.	sociální služby
Olomoucký kraj	
ESTER z. s.	SASRD, TP, azylové bydlení, volnočasové aktivity – zájmové kroužky, letní tábory, příprava na vyučování, předškolní klub – Javornicko
Darmoděj z.ú.	SASRD, TP, NZDM – ORP Jeseník
Člověk v tísní, o.p.s.	SASRD, TP, dluhové poradenství, komunitní práce, doučování dětí (ORP Olomouc, Přerov, Prostějov, Jeseník, Lipník nad Bečvou, Hranice)
Charita Hranice	Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Fénix, charitní šatník Lipník nad Bečvou, Hranice
Romodrom o.p.s.	Projekt Brexit, dluhové poradenství, odborné sociální poradenství, bydlení
Společenství Romů na Moravě Romano jekhetaniben pre Morava	Terénní program, NZDM Olomouc, komunitní aktivity Šternberk, kulturní akce, doučování
KAPPA-HELP, z.s.	Poradenství, vzdělávací aktivity, skupinové aktivity, volnočasové aktivity, NZDM – ORP Přerov
Armáda spásy v České republice, z. s.	NZDM, Azylový dům pro matky s dětmi - Přerov
Charita Přerov	Přerov: SASRD - Romské komunitní centrum Žížalka a Lačo Jilo (Dobré srdce) NZDM – volnočasové aktivity, kulturní aktivity
Charita Přerov	Kojetín: SASRD, Azylový dům pro matky s dětmi – poradenství, volnočasové aktivity – Klub Maria
Charita Olomouc	SASRD, NZDM, potravinová pomoc
Poradna pro občanství/Občanská a lidská práva, z. s.	SASRD, terénní programy, dluhové poradenství, Olomouc, Šternberk, Moravský Beroun

Společnost Podané ruce o.p.s.	NZDM (ambulantní i terénní forma) Olomouc, Prostějov, Hanušovice, volnočasové aktivity, doučování, terénní programy
Charita Šternberk	SASRD, dluhové poradenství
PONTIS Šumperk o.p.s.	NZDM Rachot
Ecce Homo Šternberk, z.s.	SASRD, volnočasové aktivity, terénní program, doučování, prorodinné aktivity, podpora zaměstnanosti
Help - in, o.p.s.	SASRD - Moravský Beroun
SOS dětské vesničky, z.s.	SASRD, podpora pěstounských rodin - Kompas – Přerov, Prostějov, Zábřeh
AVEN SAVORE z.s.	Komplexní rozvoj zaměstnanosti, odborné vzdělávání, podnikání, kultura a podpora osob obtížně umístitelných na trhu práce se zřetelem na romskou komunitu. Vznik 2021, Přerov
Občanské sdružení olašských Romů – DUNERA	Prosazování zájmů Romů - Prostějov
IMPERIO z.s.	Kulturní a vzdělávací aktivity, převažují aktivity hudební skupiny - Přerov
SERENDIPITY z.s.	Komplexní rozvoj informačních technologií (dále jen "IT"), vzdělávání a osvěta, vzdělávání v IT, jazycích a polytechnice. Podpora znevýhodněných osob v oblasti bydlení. - Přerov
Romská zaměstnanecká agentura v ČR	Komplexní rozvoj zaměstnanosti, odborné vzdělanosti, podnikání a dalších oblastí osob obtížně umístitelných na trhu práce se zřetelem na romskou komunitu a dalších národnostních menšin. - Přerov
SPOLEČNĚ-JEKHETANE, o.p.s.	SASRD, terénní programy, odborné sociální poradenství, komunitní práce, dluhové poradenství, Gombík - klub pro předškolní děti v Hanušovicích
MAS Horní Pomoraví o.p.s.	H-point, zaměstnávání soc. znevýhodněných, dluhové poradenství, podpora romských žáků ve vzdělávání
Asociace romských hudebních umělců v ČR z.s.	Hudební klub Přerov
Moravskoslezský kraj	
Charita Frýdek-Místek (Centrum Pramínek)	Výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti.
Charita Frýdek-Místek (Rebel)	Terénní program, volnočasové a aktivizační činnosti.
Charita Frýdek-Místek (Doučování)	Poskytování pomoci dětem, které mají špatné školní výsledky, a nedostává se jim doma adekvátní podpory ve vzdělávání, přičemž důvodem je především sociální situace rodiny.
Přátelé Lipiny, z. s.	Spolek zaměřený na zlepšování kvality života obyvatel v sociálně vyloučené lokalitě.
Spolek přátel Romů	Komunikace a spolupráce s většinovou společností, boj proti diskriminaci a rasismu.
Armáda spásy v ČR, z.s., pobočka Ostrava	V kontextu práce s Romy poskytovatel sociálních služeb (TP-prevence bezdomovectví, NZDM) a souvisejících aktivit (klub Maloš).
Awen Amenca	Organizátoři romských komunit v Ostravě ve věci rovného přístupu romských dětí ke kvalitnímu vzdělávání.
CENTROM, z.s.	Poskytovatel sociálních služeb (TP, SASRD, NZDM) a dalších aktivit.
Centrum sociálních služeb Ostrava, o.p.s.	V kontextu práce s Romy poskytovatel sociálních služeb (SASRD, DPC, AD) a dalších aktivit (např. sekundární prevence, volnočasové kluby pro děti a mládež).

Diecézní charita ostravsko-opavská (dále v textu DCHOO)	V kontextu práce s Romy poskytovatel sociálních služeb (SASRD, NZDM, OSP) a dalších aktivit. Velmi významný subjekt v komunitní práci na území města.
Hnutí romských studentů, z.s.	Poskytovatel aktivit směřujících k podpoře vzdělanosti romských studentů.
Charita Ostrava	V kontextu práce s Romy poskytovatel sociálních služeb (NZDM, startovací byty).
Spolek N.O.B.L.	Podpora soužití majority a minority v lokalitě Bedřiška. Pomáhá zlepšovat sousedské vztahy, organizuje komunitní volnočasové aktivity (včetně komunitního centra), navazuje pozitivní a konstruktivní vztahy s institucemi a úřady.
Ostravská nota, z.s.	Ostravská Nota je zapsaným spolkem působícím v Ostravě od roku 2021. Snahou je usilovat o zlepšování soužití a vzájemné komunikace mezi většinovou společností a romskou menšinou. Zabývají se organizací multižánrových kulturních akcí, literaturou nebo vzdělávacím a osvětovým aktivitám. Soustředí se na objevování hudebních talentů, upevňování romské identity a důležitosti zachování romského jazyka pro další generace Romů.
Poradna pro občanství, občanská a lidská práva, z.s.	V kontextu práce s Romy poskytovatel sociálních služeb (SASRD, TP) a dalších aktivit.
S.T.O.P., o.p.s.	Dobrovolnická organizace zaměřující se na doučování dětí ze sociokulturně znevýhodněného prostředí.
Salesiánské středisko Don Bosco	Volnočasové aktivity s dětmi ze sociálně vyloučených lokalit a příprava dětí do školy v terénu tzv. oratoř na ulici.
SocioFactor s.r.o.	Výzkumná a vzdělávací organizace, která realizovala mimo jiné rekvalifikační kurzy zaměřené na cílovou skupinu Romů ze SVL.
Společná cesta, z.s.	Komunitní skupina obyvatel v lokalitě Kunčičky, které dlouhodobě usilují o zlepšení života v této lokalitě.
SPOLEČNĚ-JEKHETANE, o.p.s.	Poskytovatel sociálních služeb (TP, SASRD, NZDM, OSP) a dalších aktivit (např. obědy do škol, vzdělávací projekt atd.).
Spolu pro rodinu, z.s.	Poskytovatel sociálních služeb (SASRD, TP-sociálně zdravotní pomoc) a dalších aktivit (např.: asistované kontakty, práce s rodinami s dětmi v agendě SPOD).
Vzájemné soužití, o.p.s.	Poskytovatel sociálních služeb (TP, SASRD, NZDM, OSP) a dalších aktivit (vč. komunitní práce).
Spolek TULIPÁN	Poskytuje volnočasové aktivity a sociální poradenství.
Křesťanská misie Havířov	Vyučování a osvojování křesťanských principů.
Armáda spásy, pobočka Havířov	Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, klub Bumerang Azylový dům pro rodiny je pomoci rodinám v překlenutí krizové životní situaci spojené se ztrátou bydlení.
Velká náruč	Realizace aktivit romských pěstounů, taneční kroužek.
Občanské sdružení Sdružení Romů Severní Moravy, z.s.	V roce 2022 kulturní akce. Dle veřejného rejstříku je spolek v likvidaci.
Romská vize z.s.	Zapojení Romů do pracovního procesu, podpora romské tradiční kultury.
NZDM Manhattan Odry	Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež
EUROTOPIA.CZ, o.p.s.	Nízkoprahový klub pro děti a mládež Modrá kočka, bezplatná právní poradna, AMT centrum, SAS, doprovodné aktivity (pokračování pod tabulkou).

ELIM Opava, o.p.s.	Nízkoprahový klub pro děti a mládež Magnet, SAS, doprovázení pěstounů, dobrovolnictví.
SPOLU pro rodinu, z.s.	SAS
Armáda spásy v ČR, z.s.	Azylový dům, nízkoprahové denní centrum, terénní programy
NZDM Maják (Futra, z.s.)	6-12 let (výchovně vzdělávací a aktivizační činnosti) - ambulantní
NZDM Maják (Futra, z.s.)	6-12 let (výchovně vzdělávací a aktivizační činnosti) - terénní
NZDM FUTRA (Futra, z.s.)	13-24 let výchovně, vzdělávací a aktivizační činnosti – ambulantní a terénní
Lači melodia le Romenge – Dobrá melodie pro Romy, z.s.	Účelem spolku je naplňování společného zájmu jeho členů, jímž je rozvíjení různých forem činnosti v podobě kulturních, uměleckých, společenských, edukačních a propagačních aktivit.
JARO22	Převážně aktivity s charakterem komunitní práce
Slovo21	Volnočasové a kulturní aktivity.
Pardubický kraj	
Amalthea, z. s.	SAS, předškolka, poradenství v oblasti NRP. Jedná se o lokality v Pardubicích, na Chrudimsku a Orlicko-Ústecku.
Archa, středisko výchovné péče pro děti a mládež	Poradenství, diagnostika, terapie, podpurné vedení na Chrudimsku.
Bonanza z. ú.	NZDM, volnočasové aktivity, práce s rodinou.
Centrum J. J. Pestalozziho o. p. s.	Dluhová poradna, krizové centrum, azylový dům, sociální rehabilitace, právní poradenství v Chrudimi.
Cesta pro rodinu, z. ú.	Rodinné centrum, Azylový dům, Krizová pomoc, Dům na půl cesty, Sociální rehabilitace
Komunitní centrum v městské ubytovně v Pardubicích	volnočasové aktivity, individuální doučování a příprava na školu.
Komunitní klub v Moravské Třebové	Sociální poradenství, volnočasové aktivity, akce komunitního charakteru, vzdělávací akce, workshopy.
Loly Růža, spolek	Volnočasové aktivity.
Naděje (pobočka v České Třebové)	NZDM, volnočasové aktivity včetně doučování, besedy, přednášky, workshopy (zaměřené na primární prevenci patologických jevů), terénní program s dospělými, rodiči a mladými dospělými mimo cílovou skupinu NZDM.
Oblastní charita Chrudim	Sociální poradenství, dobrovolnické centrum, osobní asistence, pečovatelská služba, ošetřovatelská služba.
Oblastní charita Nové Hrady u Skutče	SAS, potravinová banka.
Oblastní charita Pardubice	Podpora romských rodin v Luži, rodinné centrum DaR Luže.
Oblastní charita Přelouč	NZDM, SAS, podpora pro pěstouny.
Oblastní charita Ústí nad Orlicí	NZDM, SAS, občanská poradna.
Regionální centrum podpory zdraví	Práce s cílovou skupinou v oblasti primární prevence zdraví a onemocnění.
Romodrom, o. p. s.	Služba působí v lokalitě Skutečsko, Košumbersko, Chrastecsko, Třemošnice, Lanškrounsko, terénní programy, sociální rehabilitace, asistence prevence zdraví, SAS.
Rytmus Východní Čechy	Vyhledávání práce, kurzy a podpora samostatného bydlení na Chrudimsku.
SKP-CENTRUM, o. p. s.	Terénní práce v SVL (Ústí nad Orlicí), NZDM, azylový dům pro ženy a matky s dětmi (Vysoké Mýto, Pardubice), azylový dům pro muže (Pardubice), NDC, terénní programy, služby podpory bydlení (Moravská Třebová).
Sopre CR, o. p. s.	Noclehárna, NDC, terénní programy.
Světélko Vysoké Mýto, o. s.	Volnočasové aktivity – výlety s romskými dětmi.

Šance pro Tebe, z. s.	NDZM, terénní program pro rodiny, předškolka, komunitní akce, SAS, volnočasové a vzdělávací aktivity. Jedná se o lokality v Chrudimi, Chrasti, Čankovicích, Hrochově Týnci, Prachovicích a Heřmanově Městci. Předškolní výchova a klub ve Vysokém Mýtě.
Šance Svitavy	Azylový dům, NDC, sociální rehabilitace, noclehárna, terénní programy.
Plzeňský kraj	
Člověk v tísni, o. p. s.	Volnočasové aktivity, sociální služby (terénní programy, dluhové poradenství, rodinné poradenství, kariérní poradenství, resocializační programy), vzdělávání (doučování, předškolní kluby), kulturní akce – organizace působí i mimo krajské město
Poradna pro ženy	Sociální služby (poradenství pro dívky a ženy)
Diecézní charita Plzeň	Ambulantní a terénní forma sociální rehabilitace, sociální práce, komunitní setkávání
Roma Plzeňatar	Volnočasové aktivity – zaměřeno na fotbal
Blízký soused, z. s.	Volnočasové aktivity, zdravý životní styl
Společnost Tady a Teď, o. p. s	Volnočasové aktivity, sociální služby, vzdělávání, kulturní akce
Ponton, z. s.	Volnočasové aktivity, sociální služby (nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, terénní program), vzdělávání (doučování, program včasná péče), kulturní akce
Naděje	Volnočasové aktivity, sociální služby (azylové domy, nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, sociálně aktivizační služby pro děti a mládež), kulturní akce
Hl. m. Praha	
Slovo 21, z. s.	Kulturní aktivity, podpora v komunikaci s institucemi
Romodrom, o. p. s.	Pomoc lidem hledat řešení v jejich nelehkých životních situacích a posilovat jejich kompetence při řízení svých osudů. Za tímto účelem poskytujeme sociální služby, kterými jsou terénní programy, sociální rehabilitace, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi a odborné sociální poradenství, a dále pak sociální projekty, které jsou zaměřené na dluhové poradenství, podporu zaměstnanosti, bydlení, péči o děti či vzdělávání.
Romea, o. p. s.	Média a vzdělávání
ARA ART, z. s.	Aktivismus, kulturní akce, vzdělávání, Roma LGBT+ tematika
RomPraha, z. s.	Vzdělávání a volnočasové aktivity
Naděje	Tréninkové bydlení
Buči, z. s.	sociální služby, vzdělávací a osvětová činnost, rekvalifikační kurzy, potravinová banka, aktivní politika zaměstnanosti
DDM Ulita Praha 3 - Beztíže	volnočasové aktivity, streetwork, dětské preventivní výjezdy
CDM Teen Challenge Praha	volnočasové aktivity, vzdělávání
Husitské centrum, o. p. s.	volnočasové aktivity, doučování, sociální poradna
R-mosty, z. s.	sociálněprávní poradna, kulturní a volnočasové aktivity, dětské preventivní výjezdy
Proxima Sociale, o.p.s.	děti, mládež a mladí dospělí (nízkoprahový klub JednaTrojka a terénní program)
SANANIM, z.ú.	injekční a problémoví uživatelé návykových látek (terénní program)
Náš svět, z.s.	volnočasové aktivity, rozvíjení kultury a tradic romského etnika ...
Barevný svět	

Sdružení pro mimoškolní aktivity Palaestra	Sportovní a výtvarné volnočasové aktivity
Člověk v tísni	Aktivity zaměřené na děti
Komunitní centrum Žižkov	Volnočasové aktivity
REMIUM Praha, o. p. s.	odborné poradenství, vzdělávací programy
Nová trojka, z. s.	rodinné centrum, volnočasové aktivity
Romen, žitná 49, P1	Spolu se Slovo 21 pomáhá hledat práci nezaměstnaným, rekvalifikační kurzy + Podpora vzdělávání
Rodinné a komunitní centrum Paleček	volnočasové aktivity, vzdělávací a odlehčovací aktivity pro pěstouny a sociálně znevýhodněné rodiny
SP Černý most	Zaměstnanost + ubytování
o. s. Julius	Soc. poradenství, volnočasové aktivity
Neposeda	provozuje terénní programy a nízkoprahový klub pro děti, kam dochází i romské děti
Semiramis	terénní program sociálních a adiktologických služeb
Středočeský kraj	
RSOP z.s, Nymburk	Terénní programy, odborné soc. poradenství, soc. aktivizační služby pro rodiny s dětmi, tel. krizová pomoc
Centrum sociálních služeb z.s. Lysá nad Labem	Terénní programy, soc. aktivizační služby pro rodiny s dětmi, Azylový dům
Člověk v tísni, o.p.s. Kladno	Terénní programy, poradenské a konzultační služby
charita Kralupy nad Vltavou	Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, soc. aktivizační služby pro rodiny s dětmi
Oblastní charita Kutná Hora	Terénní programy, soc aktivizační služby pro rodiny s dětmi, odborné soc. poradenství
Prostor plus o.p.s. Kolín	Terénní programy, soc aktivizační služby pro rodiny s dětmi, dluhové poradenství, NZDM
Romodrom o.p.s. Slaný, Nymburk	Terénní programy, soc aktivizační služby pro rodiny s dětmi, soc. rehabilitace
Charita Beroun	Terénní programy, soc. rehabilitace
LUMA MB, z.s. Mladá Boleslav	Terénní programy, soc. aktiv. služby pro rodiny s dětmi, Odborné soc. poradenství
Proxima Sociale o.p.s, Mladá Boleslav	Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež
Poradana pro občanství a lidská práva Beroun	Terénní programy, soc. aktivizační služby, odborné soc. poradenství
Lecoos Český Brod	Terénní programy, sociálně aktivizační služby, NZDM
Středisko ROSA Kladno	Vzdělávací aktivity pro děti a mládež
Ústecký kraj	
CINKA, z.s.	Služby sociální prevence (TP, NZDM)
Indigo Děčín, z.s.	Služby sociální prevence (TP, NZDM)
Poradna pro občanství/Občanská a lidská práva, z.s.	Služby sociální prevence (NZDM, SAS, TP, OSP)
NADĚJE	Služby sociální prevence (TP, NZDM)
Diecézní charita Litoměřice	Služby sociální prevence (TP, OSP, AD, šatník, potravinová a hyg. Pomoc)
Charita Litoměřice	Služby sociální prevence (NDC, TP, AD, Noclehárny)
Charita Lovosice	Služby sociální prevence (NZDM, TP, AD)
Charita Most	Služby sociální prevence (TP, NZDM, předškolní klub aj.)
Charita Rumburk	Služby sociální prevence (NZDM, SAS)
Charita Šluknov	Služby sociální prevence (SAS, NZDM)
Charita Ústí nad Labem	Služby sociální prevence (SAS, TP, NZDM)
Charita Teplice	Služby sociální prevence (SAS, AD)
Romano jasnica, spolek	Služby sociální prevence (TP, NZDM, SAS, předškolní klub aj.)
MY Litvínov, z.s.	Volnočasové aktivity, kulturní, vzdělávací aktivity

Kostka Krásná Lípa, p.o.	Služby sociální prevence (TP, NZDM, SAS, předškolní klub aj.)
z.s., AVERROMA (jiní romové)	Volnočasové a kulturní aktivity
Člověk v tísni, o.p.s.	Služby sociální prevence (TP, OSP, NZDM, předškolní kluby, doučování)
Kleja, z.s.	Služby sociální prevence (TP, předškolní klub)
Romodrom, o.p.s	Služby sociální prevence (OSP, prosazování práv a integrace osob, které jsou sociálně vyloučeny nebo se nacházejí v ohrožení sociálního vyloučení)
Květina, z.s.	Služby sociální prevence (TP, NZDM, SAS)
Salesiánské středisko Štěpána Trochty - dům dětí a mládeže	Služby sociální prevence (NZDM, SAS)
Spolek pro integraci menšin, z.s.	Služby sociální prevence (TP)
CEDR - komunitní spolek	Služby sociální prevence (AD, TP)
Světlo Kadaň z. s.	Služby sociální prevence (NZDM, TP)
K srdci klíč, o. p. s.	Služby sociální prevence (AD, TP, Noclehárny)
Armáda spásy v České republice, z.s.	Služby sociální prevence (NZDM, AD, SAS, Noclehárny)
WHITE LIGHT I, z.ú.	Služby sociální prevence (TP)
PORADNA BAREVNÉ SOUŽITÍ z.s.	Volnočasové aktivity pro děti
Město Varnsdorf	Služby sociální prevence (TP, NZDM)
Město Kadaň	Služby sociální prevence (TP)
Město Litvínov	Služby sociální prevence (TP, SAS)
AVER ROMA (jiní Romové) o.s.	Volnočasové a kulturní aktivity
Duhovka, z.s.	Volnočasové a kulturní aktivity
DRUG-OUT Klub, z.s.	Služby sociální prevence (TP)
SPOLEČNÝ ŽIVOT	Služby sociální prevence (TP)
Spolek pro integraci menšin	Služby sociální prevence (TP)
Charitní sdružení Děčín, z. s.	Služby sociální prevence (SAS, OSP, NZDM)
Zlínský kraj	
ARGO, Společnost dobré vůle Zlín, z.s.	Sociální služba „Terénní programy“ pro romskou menšinu žijící ve Zlínském kraji
AD pro matky s dětmi Vsetín	AD pro matky s dětmi, TAS pro rodiny s dětmi, Sociálně - pedagogická poradna
Charita Valašské Meziříčí	NZDM Zastávka, SAS pro rodiny s dětmi, AD pro matky s dětmi
Charita Holešov	Nízkoprahový klub COOLNA
Charita Vsetín	NZDM Zrnko
Diakonie ČCE – středisko Vsetín	NZDM Rubikon SAS pro rodiny s dětmi Mozaika Předškolní klub Pramínek + doučování dětí ze sociálně vyloučených lokalit
Dživ Lačes, z. s. Vsetín	Volnočasové aktivity, kulturní aktivity, oblast vzdělávání, oblast osobního rozvoje, oblast vzájemného soužití
Gitano drom, z.s. Valašské Meziříčí	Zájmové sdružení, které se podílí na pomoci romských studentům vyplňovat volný čas
Nízkoprahové zařízení SOS Kajuta Bystřice pod Hostýnem	Volnočasové centrum pro děti a mládež
Romodrom o. p. s.	Společnost je zaměřená na odborné sociální poradenství Romům
Společnost podané ruce o.p.s., – Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež	Individuální poradenství, krizová intervence, informační servis individuální či formou besed a preventivních přednášek, volnočasové aktivity coby nástroj navázání kontaktu s klienty, ambulantní i terénní forma
Skládanka, z.s. Zlín	Programy pro osoby s mentálním postižením (převážně) – Romové prakticky ne

Příloha 2 Projekty podpořené z dotačních titulů Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy

Podpora integrace romské menšiny

Příjemce dotace	Název projektu	Poskytnutá dotace (v Kč)
Inclusio o.p.s.	Klub Imagion 2022	352 500
Spolek pro mimoškolní aktivity PALAESTRA	Volnočasové centrum Palaestra	694 560
ROMEIA, o.p.s.	Romský mentor 2022 – integrace romských dětí realizací volnočasových aktivit a doučování	540 610
RomPraha, z. s.	Komplexní poradenství romským rodinám a vedení romských rodin s cílem zvýšení zapojenosti romských dětí do institucionalizované předškolní přípravy	289 000
Charita České Budějovice	Učíme se po škole 2022	217 447
Salesiánské středisko mládeže - dům dětí a mládeže České Budějovice	Pedagogické programy Salesiánského střediska mládeže - DDM České Budějovice	825 718
KoCeRo - komunitní centrum Rovnost o.p.s.	Tvoříme a poznáváme	430 500
Společnost Podané ruce o.p.s.	„Zažiji úspěch – zakusím respekt - učí se mi lépe III.“	349 414
Centrum společného zájmu, z.s.	Spolu to zvládneme 2022	753 546
IQ Roma servis, z.s.	Rok příležitostí (o berš predal o sikh'uviben)	553 605
Aufori, o.p.s.	Učí (se) celá rodina - terénní pedagogická práce v sociálně ohrožených romských rodinách	849 616
SPOLEČNĚ-JEKHETANE, o.p.s.	Pro lepší budoucnost	393 000
EUROTOPIA.CZ, o.p.s.	Společně k porozumění	907 457
S.T.O.P., z.s.	Podpora vzdělávání a osobnostního rozvoje romských dětí	1 000 000
Centrum inkluze o.p.s.	IN - kluze na Vítkovsku	100 000
Ecce Homo Šternberk, z.s.	Doučovací klub Moravský Beroun	486 162
Základní škola Brodek u Prostějova, příspěvková organizace	Škola pro všechny II	379 504
Oblastní charita Pardubice	Zapojení romského koordinátora do spolupráce romských rodin a mateřské, základní školy a volnočasové aktivity napomáhající úspěšné integraci romských a ostatních dětí	261 054
Tosara, z.s.	Komplexní podpora ve vzdělávání u dětí ze socio-kulturně znevýhodněného prostředí ve Slaném	759 284
Vějíř Kladno, z. s.	Přípravný program Vějíř	984 884
Základní škola Ústí nad Labem, Školní náměstí 100/5, příspěvková organizace	Předlice sobě 16	323 781
Charita Most	Učíme se učit prostřednictvím metody Grunlaget a Montessori	622 726
Kleja, z.s.	Předškolní centrum Klíček	700 632

Příloha 3 Projekty podpořené z dotačních titulů Ministerstva kultury

Podpora integrace příslušníků romské menšiny

Příjemce dotace	Název projektu	Poskytnutá dotace (v Kč)
ARA ART, z.s., Praha	ARA ART 2022, celoroční činnost	300 000
Centrum společného zájmu z.s., Brno	Letní škola Romipen 2022	150 000
Comunités, z.s., Liberec	Týden Romů - O kurko le Romengero	80 000
Demokratická aliance Romů ČR, z.s., Valašské Meziříčí	Romská píseň 2022	123 600
DROM, romské středisko, Brno	Kreativně a spolu	250 000
EUROTOPIA.CZ, o.p.s., Opava	Most k porozumění 2022	20 000
Hnutí romských studentů, z.s., Ostrava	III. ročník oslav Mezinárodního dne Romů v Ostravě	130 000
Charita Olomouc	Romská pouť 2022	45 000
IQ Roma servis, z.s., Brno	Staré romské legendy	97 000
Nadační fond IT people, Praha 4	Motivace romské mládeže k rozvoji a představení romské kultury ve spojení s Počítače dětem	100 000
KoCeRo – komunitní centrum Rovnost o.p.s., Český Krumlov	Barevný svět	33 800
Oblastní charita Pardubice	Podpora romské hudební, pěvecké a taneční skupiny Loly Růža	52 000
Romano jasnica, z.s., Trmice	15. Různobarevný festival	73 000
ROMEIA, o.p.s., Praha	Dokumentace romské kultury a její trvalé zpřístupnění široké veřejnosti v roce 2022	180 000
Společenství Romů na Moravě Romano jekhetaniben pre Morava z.s., Brno	Kulturní aktivity SRNM Olomouc	49 000
Společně – Jekhetane, o.p.s., Ostrava	Setkání vzájemného porozumění	65 000
Výbor pro odškodnění romského holocaustu, z.s., Hořice	Pietní akt Lety 2022	53 100
Vzájemné soužití, o.p.s., Ostrava	Romano baripen 2022	42 000
Živá paměť, o.p.s., Praha 1	Putovní fotografická výstava – Osudy Romů za 2. světové války	80 000

Příloha 4 Projekty podpořené z dotačních titulů Úřadu vlády ČR

Podpora koordinátorů pro romské záležitosti

Příjemce dotace	Poskytnutá dotace (v Kč)
Olomoucký kraj	500 000
Zlínský kraj	500 000
Ústecký kraj	500 000
Jihočeský kraj	500 000
Královéhradecký kraj	500 000
Kraj Vysočina	450 000
Středočeský kraj	450 000

Liberecký kraj	450 000
Moravskoslezský kraj	475 000
Pardubický kraj	400 000
Plzeňský kraj	375 000
Jihomoravský kraj	350 000
Karlovarský kraj	300 000

Podpora terénní práce

Příjemce dotace	Přidělená dotace (v Kč)
Město Rotava	300 000
Město Hanušovice	450 000
Obec Staré Křečany	375 000
Město Větrní	300 000
Město Česká Kamenice	300 000
Město Nové Město pod Smrkem	300 000
Město Krásná Lípa	500 000
Město Velké Hamry	300 000
Obec Vrbátky	150 000
Obec Mikulovice	300 000
Město Slaný	144 000
Město Bor	300 000
Statutární město Brno	300 000
Město Milevsko	225 000
Město Dubí	290 000
Město Štětí	300 000
Město Odry	180 000
Statutární město Moravská Ostrava a Přívoz	300 000
Statutární město Chomutov	900 000
Město Třebíč	300 000
Statutární město Opava	300 000
Město Česká Lípa	300 000
Město Sokolov	300 000
Město Jaroměř	555 000
Město Bílina	300 000
Město Český Krumlov	600 000
Město Bruntál	150 000
Město Nový Bor	299 650
Město Cheb	541 861
Město Rumburk	600 000
Město Tábor	240 000
Město Svitavy	300 000
Městská část Praha 7	210 000
Město Roudnice nad Labem	210 000
Statutární město Havířov	300 000

Prevence sociálního vyloučení a komunitní práce

Příjemce dotace	Název projektu	Přidělená dotace (v Kč)
Diecézní charita ostravsko-opavská	Komunitní práce v Ostravě - Kunčičky, Přívoz, Vítkovice, Jih	758 670,00
Oblastní charita Pardubice	Pomoc romským rodinám	737 200
Vzájemné soužití o.p.s.	Pro nás s námi 2022	621 571
Cheiron T, o.p.s.	Společná věc	283 908
Vzájemné soužití o.p.s.	Pomocná ruka - Společně za práva a bezpečí	708 457
Člověk v tísní, o.p.s.	Komunitní práce a doplňující aktivity v Přerově 2022	1 113 918
Charita Most	Asistenční centrum v Janově pro komunitní práci	947 129
EUROTOPIA.CZ, o.p.s.	Spojme ruce - Společnou cestou III.	268 066
Elim Opava, o.p.s.	Společnými silami to zvládneme	339 070
Charita Šluknov	Komunitní práce ve Šluknově 2022	1 176 660
Rodinné Centrum Kulíček, z.s.	Podpora vzájemného soužití a komunitní práce ve Stříbře	1 198 762
Prostor plus o.p.s.	Čistá radost	736 300
Teen Challenge International ČR	Budování kapacit romských žen	563 376
IQ Roma servis, z.s.	Džas dureder jekhetane - jdeme dál společně	902 562
KoCeRo - komunitní centrum Rovnost o.p.s.	Cesta ke změně IX	486 770
Jako doma - Homelike, o.p.s.	Podpora romských žen bez domova v Praze	510 766
R-Mosty, z.s.	Férové bydlení	1 156 963
PROSTOR PRO, o.p.s.	Prevence sociálního vyloučení u dětí a dospívajících Úpice	152 802

Podpora implementace Evropské charty regionálních či menšinových jazyků

Příjemce dotace	Název projektu	Přidělená dotace (v Kč)
Univerzita Karlova	Tvorba materiálu pro výuku olašské romštiny	250 398
GOTIC, příspěvková organizace	Propagace užívání a zachování tradičních forem místních názvů v Mostech u Jablunkova	200 000
Polský kulturně - osvětový svaz v České republice z.s.	Kalendarz Śląski 2023	85 506
Univerzita Karlova	Sběr a zpracování jazykových dat s cílem vytvořit jazykové technologie pro revitalizaci romštiny	173 004
Polský kulturně - osvětový svaz v České republice, z.s.	Přednáškové aktivity Mezigenerační regionální univerzity (MUR)	37 680
Nová škola, o. p. s.	Romano suno 2022	278 978
Univerzita Karlova	Rozšíření a uživatelské zdokonalení Slovníku romských neologismů a Výkladu romského pravopisu	242 916

Omnium Nord z.s.	Dokumentace historických německých hřbitovů v Plzeňském kraji	253 171
Shromáždění německých spolků v České republice, z. s.	Ve světě Rýbrcoula a hastrmanů audiokniha pohádek a bájí Němců z Čech, Moravy a Slezska	101 000
BONA FIDE	Slovenská mozaika	431 165
Polský kulturně - osvětový svaz v České republice z.s.	Polská menšina on-line prostřednictvím www.zwrot.cz	443 740
KHER, z. s.	Romštinou a literaturou Romů ke vzájemnému pochopení IV	472 120